

המזון של כלבי השמירה

המניפולציות התקשורתיות של היחצנים

האתיקה של מדורי הספורט

המומחיות של הכתבים הכלכליים

האחריות של ערוצי הפעוטות

ההשכלה של העיתונאים הערבים

כתבות, מאמרים, טורים ומדורים מאת: נחום ברנע • כרמית גיא • ירון אזרחי • שהם סמיט • טל ארבל • עוז אלמוג • דבי קאופמן • יפתח אלעזר • חנן עמיאור • ארן ליביו • תמר גוטמן • רן בנימיני • גילי דרוב־היישטיין • מאיה אלמוזנינו • שרון לוי־מיכאלוביץ' • חני קומנשטר • עידו שטרנברג • יאיר לוי • שחר אבירי • כנרת אבישר • רפי מן • עוזי בנימן

שומרים על זכות השתיקה

בגיליון הזה, כמו בגליונות רבים אחרים של "העין השביעית", מצוטטים עיתונאים בעיולם שם. אין טעם לקטר על התופעה: כאשר מבקשים תחקירניו של כתביהעת הזה לחלץ משפט משמעותי, חושפני, ממושאי התעניינותם העיתונאים, הם נאלצים להסתפק במובאות אנונימיות. שיחות לייחוס מוגבלות בדרך-כלל להצגת עמדות רשמיות או, לפעמים, להבעת כעס פומכי על משהו שנכתב כרפים אלה.

ללמדנו שהעיתונות נוהגת בכיתה וכלפי עצמה כפי שהיא נוהגת במגעה עם העולם שהיא מסקרת. היא מאמצת את כללי המשחק של אנשי דת וקורד אוני-הדירקורד ומחילה אותם על השיח שהיא מנהלת בינה לבין עצמה: "העין השביעית", המציע לקהילת העיתונאים בימה לדיון קולגיאלי, גם אם פומכי, משקף, מטבע הדברים, את הצופי האתל הרווח במקצוע, וזה משרר, בין השאר, רתיעה מופלגת מחשיפה ונטייה חזקה להימנע ככל האפשר ממתן היד-חשכון.

בכך מוכחה העיתונות הישראלית שהיא מוסד שמדני מאין כמוהו. כשעה שמוסדות ציבוריים ועסקיים שהעיתונות מגלה את העניינות מצד דקת במעשיהם הפנימו מומן את חובתם לתת לציבור דיון-חשכון על תפקודם, שומרת העיתונות על זכות השתיקה. היא שמטיפה למושאי סקורגותה לגלות פתיחות, לענות לשאלותיה ולספק לה מידע מלא, מתבצרת מאחורי חומות כאשר החרק העיתונאי נוקש על דלתותיה. היא, שרואה את זכותה המוכנת מאליה לחטט בקרכיהם של הגופים שעליהם היא מדווחת, מתקפת כאשר עיתונאים מתעניינים בנעשה בביתה והורפת אותם, לא פעם בגסות.

העיתונות, גם הפרטית, היא כמובנים רבים מוסד ציבורי: יש לה תפקיד חברתי ראשון כמעלה, ועל השפעתה על חיי הציבור, במיוחד בעידן הנוכחי, מיותר להרחיב את הדיבור. בתוקף המעמד הזה לגיטימי לחלוטין להתעניין במתרחש בתוך כלי התקשורת ולהרוש ממנהגיהם להשיב לשאלות ולתת הסברים למעשיהם ולהחלטותיהם. מותר גם לדרוש מהם לגלות סובלנות להדלפות ולהפנים את האמת הכסית שאור השמש מחטא את הפינות האפלות גם כשהן נמצאות בכניניהם המאפליסים עיתונים, תחנות שידור ומערכות של אתרי אינטרנט.

למוסדות ציבוריים יש מסורת ארוכה של קשרים עם העיתונות. הנוכחות הגולה וחולפת של התקשורת בכל מיזם של חיים שניתה את תרבות מסדת המידע, והיא גורמת לה להתערבן באופן שוטף ולקחת אים את עצמה למציאות המתפתחת. צבא שלם של דוכרים, יחצנים, מרגלים ומתדרכים עומד היום לרשות מוסדות ציבור וגופים פרטיים במגעים עם העיתונות. ורק העיתונות עצמה, שהיא מושא חינוך, לגיטימי, לסקור, מתנהגת כמו שהתנהג הממסד השלטוני בשנות החמישים: היא נעלבת כשהיא נחשפת בחולשתה, היא מענישה על הדלפות, היא מתחמקת מתשובות, היא תופעת נאמנות עיוורת מעובדיה, והיא מגיבה לא פעם בתוקפנות על הפניות אליה.

בעידן שבו הקשר בין הון, שלטון ותקשורת מעורר יותר ויותר סקרנות, לא תוכל העיתונות להמשיך להצטנף בתוך קונכייה יהודה. יהיה עליה להחיל על עצמה את מה שהיא דורשת מזולתה.

עוזי בנימין

6 יחצנות כעמודי החדשות: אופיום להמונים **יפתח אלעזר**

10 יחצנות כעמודי החדשות: הרוגמה של תנובה **דבי קאופמן**

12 שקט הוא רפש **כרמית גיא**

14 חידת האדם השלישי: סכסוך חסון-ציטרין **חנן עמיאור**

18 שפחיים חתומות לרווחה: היחס לעיתונאים ערבים **חזר גוטמן**

21 המרחק המתרחב בין אמינות למהימנות **ירון אזרתי**

22 המשוררת הלאומית **טל ארבל**

24 המקרה של אברהם גרנץ: האתיקה של מדורי הספורט **ארן ליבוי**

28 שיעור בהבנת הנקרא: רחמים של הכתמים הכלכליים **יאיר לוי**

30 קוראת לילך בשחו **שהם סמית**

32 מלחמת השחרור של אודי אליצור **רן בנימיני**

36 דעת הקהל: **מאיה אלמוזנינו, שרון לוי-היכאלוביץ', חני קותנשטר, עידו שטרנברג**

38 המכרז על ערוץ 2: מילון מושגים **שחר אבירי**

40 בייבי בוס: ערוצי הפוטוט **גילי דרובי-היישטיין**

43 תיוה: המשחק הכפול של התקשורת **עוז אלמוג**

46 יום בחברת החדשות של ערוץ 10 **חנן עמיאור**

50 שבוע במקומון "מלאכס" **כנרת אבישר**

52 עין בינלאומית **רפי מן**

54 אירועי תקשורת

המכון הישראלי לדמוקרטיה
THE ISRAELI DEMOCRACY INSTITUTE

רכז התערכה: נדב שמרתי
השער: אפרת בלוטסקי
דפוס: מפעלי דפוס כתר
כתובת: באינטרנט: www.idi.gro.il
דואר אלקטרוני: nadavsh@idi.gro.il
NSSI.0793-5781

עורך: עוזי בנימין
תערכת: נחום ברנע, כרמית גיא, רפי מן
יועץ: פרופ' ירון אזרתי
פרופ' חרדי קהניצר
עריכה גרפית: טטודור וז
עריכה לשונית: מיכל רוזנטל, רחל פריץ

"העין השביעית"
בהוצאת המכון הישראלי לדמוקרטיה
ת"ד 4702 ר'ושנית 91046
טלפון: תערכת 02-5300866
מניינים ותחילה: 02-5392888
1-800-202222
פקס: 03-5488633
מדרשות יהודה: 052-471050

ה קרה במחצית השנייה של שנת 2004. העיתונות בישראל מתה. מתה לא כמו בן הקליני של המלה, גם לא כמו בן הכלכלי שלה. התעשייה חיה. רק המקצוע מת. המקצוע במשמעות השנה שלו – עיתונאי שיוצא לשטח חמוש בפנקס וכטייפ, או, אם הוא עיתונאי טלוויזיה, בפנקס ובמצלמה, מלקט עובדות, כודק את אמיתותן, מתמצת אותן לכתבה עיתונאית עם התחלה, אמצע וסוף, ותורם באמצעותה להשכלת הציבור – שבק חיים, או לחלופין איבד את שארית קסמו. העיתונאות מתה, מורים בעיניים מושפלות עורכים בעיתונות המורפסת ועורכים בערוצי הרדיו והטלוויזיה. אם רוצים לשמור על הקהל, חייבים לחפש משהו אחר. העיתונאות מתה, מתאוננים עיתונאים, ורצים לחפש אלטרנטיבות. עיתונאות היא מקצוע עתיר קיטורים, אבל נדמה שהפעם הייאוש הרבה פחות נוח.

חלק מגל הריכאון מקורו בסיבות שהעניין הציבורי בהן מוגבל: השכר ברוב תעשיית התקשורת נשחק בשנים האחרונות פלאים. במקביל לירידה בשכר החלה ההתפרקות של האיגודים המקצועיים. הביטחון במקום העבודה אבר. מתחזקת ההכרה, אמיתית או מדומה, שהקהל שנוקק לעיתונות מורפסת הולך ופוחת. בעלי העיתונים כארץ מסרבים לפרסם נתוני תפוצה, והכתורות האופטימיות שהם מפרסמים מדי פעם מלמדות על משאלות לב, לא על מכירת עיתונים בפועל. בהעדר עובדות מוצקות, מוטב לדבר על מגמות. העיתונים הם כמו הרג ב"הזקן והים" של המינגוויי. קודם נגסה בכשרם הטלוויזיה. כמה שנותר גוגסים עכשיו אתרי האינטרנט. התופעה היא כללי-עולמית, אבל בישראל, ששעור קריאת העיתונים בה הוא מהגבוהים בעולם, היא בולטת יותר.

תחושת הבריחה קיימת גם בטלוויזיה. עיתונאים שעוברים שם מדברים על לחץ מחריף והולך לזנוח את הכלים העיתונאיים הישנים ולהתמקד במה שמכונה בנימוס "אינפוטיינמנט", ריווח-בידוח. האיום הידוע הוא טבלת הרייטינג. האיום שמדברים עליו פחות הוא השעמום. עיתונאים משועממים, ציניים, מנסים לעורר את עניינו של צופה משועמם, ציני, שראה הכל. זוהי משימה קשה מאוד, מייאשת. אין בה הרבה תהילה. הבריחה היא אל הליצנות.

בארצות-הברית שיגשג בשנות השבעים ז'אנר עיתונאי שזכה לכינוי "נירז'ורנליזם". החידוש בו היה חילופי המקומות בין עיקר לטפל. גיבור הכתבה לא היה המרואיי, אלא הכותב – הרפתקאותיו, ייסוריו, הגיגיו, הסמים שצרך כדי להביא את עצמו לכלל כתיבה והרדליינים שהחמיץ בדרך. המשימה היתה שייכת למוסכמה העיתונאית הישנה: סיקור של מירוץ לנשיאות, למשל, או חייה של להקת רוק. אבל המסקרים הפכו בה לשחקני משנה, ובמקרים קיצוניים לסטטיסטים. הנירז'ורנליסט היה עסוק בעצמו.

לז'אנר הזה היה חן משלו. היה לו כוח מפרה. הוא הזכיר לעיתונות הממוסדת שהכתבה העיתונאית ראשיתה בסיפור, בעלילה. היא לא יכולה להסתפק באריזה משמימה, סכמטית, של עובדות ידועות מראש. הוא גם חשף אמיתות שהעיתונות הממוסדת נרתעה מלפרסם. לא רק מה איש חשוב אומר מפי היחצן שלו, אלא איך הוא חי באמת, בחדרי חדרים. ממה מורכב עולמו הרגשי, מהו עולמו הערכי, איך הוא נוהג באשתו ובילדיו.

כמו כל האופנות האמריקאיות, גם הנירז'ורנליזם עשה כאן סיכוכ. היה, הפרה קצת, הפריע קצת, והלך. וכך יקרה, יש לקוות, גם לטרנד האמריקאי החרש מייסורו של מייקל מור. מור עושה קולנוע מכרר ושקרי. ראיתי את סרטיו. היו שם קטעים משעשעים מאוד וקטעים מקוממים. הקטעים המשעשעים השיקו לתחומי ההתמחות של יגאל שילון ואלני יצפאן. הקטעים המקוממים התחוו לעיתונות.

סרטו "פרנהייט 11/9" הוא ערבוב לא בריא של עובדות, שקרים ודמגוגיה. הוא זכה לתהילה באירופה רק משום שהטרנד באירופה היום הוא לשנוא את בוש, עם או בלי קשר לעובדות. מסיבה דומה הוא עורר רעש גדול בארצות-הברית; מי שמתכוון להצביע בעד בוש ראה צורך לגנות את הסרט, ומי שמתכוון להצביע נגד בוש חיפש בו חיזוקים. רק כמה עיתונאים חרוצים כנמלים טרחו לבדוק את אמיתות הקביעות העובדתיות הכלולות בסרט. הם מצאו בהן המון חורים. כצפוי, מייקל מור כבר כאן. הוא כאן בטלוויזיה המטיפנית, הטרחנית, שעושה חיים הכט, והוא כאן בטלוויזיה הפרובוקטיבית, המתחכמת, שעושים מיקי רוזנטל ("בולדוזר" בערוץ 2) וגיא מרוז ("בולדוג" בערוץ 8).

מייקל מור כאן כי אנחנו מאמצים כל מה שבא מאמריקה, טוב או רע. בעיקר כשמדובר בקשת, הטרנדית בזכייניות ערוץ 2. אבל הוא כאן גם בגלל הבריחה מהטרחה שכרוכה בעיתונאות אמיתית. כמה מייגע ללקט פירוים על, נביח, השחיתות בקרן הקיימת לישראל. זה מה שעשה בשבועות

נחום ברנע

מת הדיווח, נולד הנידוח

**כצפוי, מייקל מור
כבר כאן. הוא כאן
בטלוויזיה המטיפנית,
הטרחנית, שעושה
חיים הכט, והוא
כאן בטלוויזיה
הפרובוקטיבית,
המתחכמת, שעושים
מיקי רוזנטל וגיא מרוז**

האחרונים מרכזי גילת, העיתונאי החוקר של "ידיעות אחרונות". כמה מייגע, וכמה מתסכל. משיגים מסמכים, מנעדים מוסר שמנסה להגן על עצמו, מדובבים אנשים, מתגוננים מראש מפני משפטי דיבה, ובסוף לא קורה דבר: העובדות נכחו, השירה עברה.

כמה קל, לעומת זאת, להביא, נניח, עץ, להציב אותו מול משרדי הקרן הקיימת בירושלים ולשרוף אותו בטקס חגיגי. לא צריך להוכיח שום דבר. רק להרים שלט: "מושחתים, נמאסתם". את השאר יעשו כבר המאבטח האלים, השוטר הנבוך, הפקח הטיפש.

כמה קל להטיף בשער בסגנון חיים הכט. אין פלא שבשיא תזהילת סדרת הכתבות שלו, "בין סינגפור לכרכור", הוא השכיר את פניו, את טלטולי ידיו ואת ההטפות שלו לחברה מסחרית. יש עיתונאים שחשבו שזה עלבון למקצוע. חיים הכט חכם מהם. הוא לא עיתונאי; הוא טאלנט.

מיקי רוזנטל מביא אל הז'אנר ניסיון מסוג אחר. יש לו רקורד מקצועי כעורך בכיר בעיתונות הכתובה ובטלוויזיה. יש לו ערכים. התוכנית שהוא משרד על מאחז פיקטיבי שהקים משעשעת למדי. יש בה רק בעיה אחת: בקטעים שבהם היא מדויקת היא לא מחדשת דבר, ובקטעים שיש מה לחדש בהם היא נאלמת דום (הבעיה המיידית בפניו מאחזים בלתי חוקיים היא בתי המשפט. הם המעכבים. מיקי רוזנטל היה זורק מהחדר עיתונאי שהיה מביא לו תוכנית על המאחזים שלא מזכירה את בתי המשפט במלה אחת).

הנירודגליוס הוריד את העיתונאים מהציע אל המגרש. הדוקר אקטיביזם (כך קוראים מומחי הקולנוע לז'אנר החדש) הופך אותם לליצינים. אני לא מכיר את גיא מרוז. את רוזנטל אני מכיר ומכבד. כאשר פגשתי אותו על גבעת חול ליד מעלה ארומים, מנסה לשווא להתעלק על שאול מופז, צר היה לי עליו. הוא לא חקיין של אופנות אמריקאיות. הוא גם לא מכר את נפשו למשרדי פרסום. הוא עיתונאי שבואש מהעיתונות. רבים במקצוע חשים כמוו. הוא הסיק את המסקנות.

אני משוכנע שהוא טועה. כל עוד יש בציבור הישראלי סקרנות בריאה, צמא לעובדות ונכונות להקשיב, יש עתיד לעבודה עיתונאית כפי שהכרנו אותה. את הכידור נשאר לברדנים; הם עושים את זה יותר טוב.

אנו פונים להמונים

חדירת אירועי בידור טלוויזיוניים לעמודי החדשות של העיתונים היא תוצאה של כניעת העיתונים ליחצנים, המנצלים את התחרות בין המו"לים לקידום עסקי לקוחותיהם

י פ ת ה א ל ע ז ר

רב יורקונסקי, לשעבר העורך הראשי של "ידיעות אחרונות" ו"מעריב", מייסד בית הספר לעיתונאות ולתקשורת כותרת, זוכה פרס ישראל לתקשורת ופרס סוקולוב בעיתונות, קראת בעמוד הראשון של עיתון "הארץ" את הכותרת "כוכב נולד": ששה לא עלתה לגמר?
תראה, אני לא קורא את זה, מפני שאני לא רואה את תוכנית הטלוויזיה.

ומה דעתך על כך שמה שמתרחש בתוכניות טלוויזיה הפך להיות חדשות שהעיתונים מסקרים באורח קבע בעמודי החדשות שלהם?
אין חולקים על כך שהטלוויזיה ממלאת חלק משמעותי בחיי היומיום שלנו, וככזו היא כמובן ראויה לכיסוי משמעותי בעיתונות הכתובה, אבל בפרופרציה המתאימה ובהגשה המתאימה. יש סימביוזה מתמדת בין הטלוויזיה לעיתונות, אבל לטעמי, העיתונות הכתובה יותר מדי נגדרת אחרי הטלוויזיה... עיתון שיודע איך להתנהל היה צריך, לפי ההשקפה שלי, לא ללכת אחרי הטלוויזיה, אלא להשתמש בטלוויזיה, ואחרי-כך לפתח נושאים שהטלוויזיה מעוררת."

שרון בחרה את יואב, ולא את גדי. העם בחר את נינט, ולא את ששה. העיתונים הגדולים בחרו להתמסר ליחצני הטלוויזיה. אלה עובדות שמתבררות עד מהרה למי שמעלעל בעיתונים של השנה האחרונה. חקירה ארכיונית תגלה כי לפני

ארבע שנים, אפילו לפני שנתיים, כמעט שלא ניתן למצוא בעמודי החדשות ידיעות-קרימונים לתוכניות טלוויזיה. והנה, בשנה האחרונה צצו הידיעות הללו, התרבו וגלשו לעתים גם לעמוד הראשון. ב"מעריב" של חודש יולי האחרון ניתן למצוא, בחלק גדול מהגליונות, לפחות ידיעה אחת על תוכנית טלוויזיה; ב"ידיעות אחרונות" קצת פחות, אבל זו בהחלט אופציה מקובלת לשער האחורי או לעמודי הצבע; ב"הארץ" זו עדיין תופעה נדירה. דווקא משום כך מציינים בתדהמה רבים מהעוסקים בכך את גליון "הארץ" שבו הופיעה תמונתה של נינט טייב בראש העמוד, "מעל הקפל", כאשר זכתה בתחרות "כוכב נולד" (29.8.2003), ואת הגיליון שבו זכתה ששה גרישקוב, המתמודדת שלא עלתה לגמר "כוכב נולד 2", לתמונה ולכותרת בעמוד הראשון (5.8.2004).

כיצד ומדוע החלו העיתונים הגדולים לפרסם ידיעות חדשותיות-כביכול על תוכניות טלוויזיה? זו שאלה שראוי לתהות עליה משום שדרכה משתקפות כמה סוגיות בעלות חשיבות ציבורית רבה: הכוח וההשפעה התרבותית של גופי השידור הטלוויזיוני, ובפרט זכייניות ערוץ 2; המגמה המתמשכת של הפיכת "ידיעות אחרונות" ו"מעריב" לטבלואידים, כלומר צהובונים, וההתמודדות של "הארץ" עם האקלים העיתונאי הזה; ולבסוף, הדרך שבה הציבור הישראלי והעיתונות הישראלית מתמודדים – או אינם מתמודדים – עם המציאות המדינית והכלכלית הקשה שישראל מבוססת בה.

למרבה ההפתעה, אפשר לשמוע דווקא מיחצנים שעוסקים בתחום הטלוויזיה תיאורים ביקורתיים על ההתמסרות הגוברת של העיתונאים ליריעות השטות שהם מוכרים להם. זכות הריבור לאשת יחסי-ציבור שהעריפה שלא להורחות בשמה: "עד לפני שלוש שנים הפניות של יחצני טלוויזיה לעמודי החדשות היו הרבה

איור: דוח גוילי

יותר מבוקרות. היתה איוו יראת כבוד מפנייה לעמודי החדשות: הם לא אמורים להכיל כל מה שיוצא מבית יחסייהציבור. היום אני יודעת שאני מתחילה מעמודי החדשות כי יש לזה ביקוש. אם קורם דרפנו אחרי תשומת לב, עכשיו אתה צריך רק לקבל את המידע, וכל מה שנשאר זה לנווט, כי כולם רוצים. הרבה יותר קל לשחק, או משרדים הרבה יותר משחקים: נותנים חצי סיפור לפה, ונותנים את הסיפור במלואו לשם. ואז העיתונים באטרף. הם במעקב מי נותן בלעדיות למי, ואז יש סנקציות שהם מטילים. זה לחץ שכולו מגיע מעמודי החדשות עצמם, ואם עמודי החדשות שמים לב שאתה מחבב יותר מדי עיתון אחר; אנשים מאוד מאוד בכירים, ברמת הקברניטים, מרימים טלפונים.

"יש דברים אבסורדיים שמתפרסמים, דברים שאתה נגנב מהם – כאילו, מה הניזו בוה? גם זה משהו שראינו אתמול בטלוויזיה, זה לא איוו חשיפה, וגם כאילו, זה לא מתאים יותר ל'פנאי פלוס'? נוסף על זה צריך להגיד משהו על עיתונאי הכורסה העצלים. בריאליטי שואו היו לנו המון כוכבים לרגע, ואז אתה יושב וחושב: התקשורת תעשה לנו עבודה קשה, כי הם עיתונאים, והעיתונות חוקרת, או הם כל הזמן ינסו לגלות דברים ולפרסם אותם. אבל אף אחד לא מנסה לגלות שום דבר, כי כולם מקבלים את כל החומרים לעוטים. אתה יכול לסגור על אייטם, ואז אתה אומר לעיתונאי, זה עוד עשר דקות אצלך במייל,

אשת יחסייהציבור: "העבודה של היחצנים נהייתה קלה בצורה אבסורדית. אתה פותח עיתון, ו-95 אחוז ממה שאתה רואה זה יחסייהציבור נטו. אתה נגנב מזה. זה מעליב את האינטליגנציה"

ואת התמונה אנחנו מיר מעבירים במייל לעורך, והוא פשוט שולף את הדייקה, מוחק את הלוגו, נותן לזה שם ומעביר את זה. בגלל שהכל מגיב נורא מהר, והכל דינמי, אז הם צריכים לעבור יותר קשה – אבל לא, כי אנחנו יושבים וכותבים להם את הדייקה. העבודה של היחצנים נהייתה קלה בצורה אבסורדית. אתה פותח עיתון, ו-95 אחוז ממה שאתה רואה זה יחסייהציבור נטו. אתה נגנב מזה. זה מעליב את האינטליגנציה."

איש יחסייהציבור אחר העוסק בתחום הטלוויזיה: "אני חושב שהעיתונים יצאו קצת מפורפוציות כדיווח על תוכניות טלוויזיה. אני לא חושב שזה מעניין את כולם. זה לא משהו שהעיתונים צריכים להתגאות בו. הם מפספסים פה משהו. אני חושב שעמודי החדשות צריכים להיות עמודי חדשות-חדשות."

עטרה ישראלי, אשת יחסייהציבור של ערוץ הלוויין YTV: "אני בהחלט מרגישה פתיחות יותר גדולה מצד העיתונים לאייטמים כאלה, מעורבות הרבה יותר גדולה, אכפתיות ורצון להיות שותפים במה שקורה. אני לא יודעת אם ראית את העיתון של יום שישי (6.8.2004) עם פול דרי, הבחור שהורח מ'פרויקט Y'. זה פרויקט שלי. כשאני ראית את זה, אני כמעט התעלפתי. אמרו לי שזה ייצא בגדול, אבל לא אמרו לי שיתנו תמונה ריאלי של הגוף שלו. זה היה מטורף, וגם אני שאלתי את עצמי למה זה קיבל גפח כזה."

גם דובר טלעד, מוני ברזש, מאשר ברזש היענות יותר גדולה מצד העיתונאים. "רובת ערוץ הכבלים הוט, מינה סימנטוב, אומרת כי 'יש הבנה בין

העיתונות לטלוויזיה שהן הרבה יותר צריכות זו את זו, שהתלות היא הדדית". כיצד אירע שהיחסים בין יחצני הטלוויזיה ובין מערכות החדשות של העיתונים התהדקו? את ההסברים אפשר לחלק לאלה שמתייחסים למוצר ולשיווקו, כלומר לתוכניות וליחסייהציבור, ולהסברים שמתייחסים לקונים, כלומר לעיתונים.

על המוצר ושיווקו מוטבעת חותמת היכר של קשת, הזכינית המצליחה והחוקה ביותר של ערוץ 2, שהביאה לארץ את תוכניות המציאות (reality shows). בשל המעורבות הפעילה של הצופים בתוכניות כמו "כוכב נולד" ובשל העניין המציני והמעורבות הרגשית שמעוררות תוכניות כמו "קחי אותי שרון", קל יותר לשכנע את כלי התקשורת שתוכניות מציאות מצדיקות התייחסות חדשותית. בניוספיק של אנשי הטלוויזיה אומרים שתוכניות כאלה הן בגדר "media events" (מונח שטבעו חוקרי התקשורת אליהוא כ"ץ ודניאל ריין, אשר התכוונו רוקא לשידורים חיים של אירועים היסטוריים, כמו ביקורו של סאדאת בירושלים או הנחיתה על הירח).

מבכל קשת, אבי ניר, ידוע כמי שמיישם את התיזה של אל ולורה ריס, מחברי הספר "שקיעת הפרסום ועליית יחסייהציבור", הטוענים שאין טעם להשקיע משאבים במסעי פרסום מאחר שהציבור ממילא אינו מאמין לפרסומאים, ומוטב להשקיע אותם ביחסייהציבור שירתמו את כלי התקשורת לעבור בבלי רעת בשירותו של הגוף המסחרי המעוניין ולפרסם את המוצרים שלו. קשת משקיעה הרבה מחשבה ומשאבים בשיווק התוכניות שלה – משיבות ההפקה הראשונות של התוכנית ועד לליווי הצמוד של השידורים בעבודה יחצנית מאומצת. חלק מהשיווק הוא בנייה של משתתפים בתוכניותיה כירוענים, שמונחה להם פרסום נרחב במסגרת פולחן הסלבריטאות ששוטף את ישראל בשנים האחרונות (יורד קובסקי: "בעבר דיאינו מדי פעם כוכב שלא היה לו מה לומר, אבל אז הוא לא אמר כלום על עמוד אחד או על שני עמודים; עכשיו הוא לא אומר כלום לפעמים על ארבעה או חמישה עמודים"). גופי שידור אחרים מנסים לחקות את קשת, ואין ספק שהמכרוז המתקרב לערוץ השני הפך את כל המתחרים בו לאגרסיביים יותר. בכל זאת, גופי השידור האחרים טוענים שאינם מגיעים לקרסולי הצנינות והאגרסיביות המאפיינות את השיווק של קשת, שמתבסס גם על עסקות יחסי תזיקות עם העיתונים (רוברת קשת, מאיה קרבט, העריפה שלא להגיב).

ענת באלניט מעיתון "הארץ" חשפה עסקה כזו, חריגה באופיה, בין "ידיעות אחרונות" לקשת, שבה הסכים העיתון להפקיע את שיקול הדעת של עורכי החדשות שלו ולפרסם מדי שבוע ידיעה חדשותית בעקבות תוכניתו של חיים הכט "בין כרכור לסינגפור"; בתמורה קיבל העיתון אזכור בתוכנית ונתונים של סקר המתקיים מדי שבוע בין צופיה ("הארץ", 13.7.2004). "מעריב" הסכים לפרסם שלוש פעמים בשבוע במגזין שלו מתכון יומי וטיפים באדיבות התוכנית "מירי לא חסה" של קשת, בתמורה לאזכור בתוכנית. "מעריב" וקשת שיתפו פעולה גם במשרד המיוחד של יום העצמאות. שיתוף פעולה אחר, לא של קשת, אלא של טלעד, נחתם בין מוסף "ממזן" של "ידיעות אחרונות" ובין התוכנית "עסק משפחת", ובמסגרתו אייטמים בתוכנית יזכו להרחבה במוסף.

"בשיתופי הפעולה בעלי האופי המסחרי אין שום דבר חדש", אומרת יחצנית המעורה בתחום. "מה שמעניין זה הרילים הלא-כתובים שנעשים עם רסק החדשות על הסיקור השוטף של תוכניות כמו 'כוכב נולד'. ארם שהיה מעורב בעסקאות כאלה מעיר ש"ש המון דילים", ועיתונאי שהיה מעורב בהן מספר: "הם עושים סוג של עסקאות, שהם אומרים: אם נתנו לנו זה, ניתן לכם זה. אתם רוצים ראיון בלעדיו עם הכוכבת הכי לוהטת, עם השחקן הכי מפורסם – אז בתמורה תכניסו לנו איוו ידיעה קטנה".

מצד שני, ראוי להכיר שעסקאות מסוג זה מקובלות ביחסים של יחצנים עם

לייצר כמה תוכניות, בעיקר 'כוכב נולד', שהפכו להיות אירועים חרשתיים בפני עצמם, שהפכו להיות שיחת היום, והעיתונים התחרו ביניהם על מי לוקח את זה יותר רחוק. קשת מבנינים שכרי להשתלט על מדינה שלמה ולעשות מדרת שבט, אתה צריך שזה יהפוך לשיחת היום, שזה יהפוך לאישיו חרשתי, לאירוע – ואת זה הם עושים טוב".

להסברים הללו צריך להוסיף את הצלחת השבועונים "דייטינג" ו"פנאי פלוס", שהעיתונים הגדולים רוצים גם הם ליהנות מפירותיה, ואת תרבות הטלוויזיה שהשבועונים הללו סייעו לבנות; את גילם הצעיר של רבים מהמ עורבים בעשייה החדשותית בעיתונים, שצופים בעצמם, לעתים באדיקות,

מוני ברוש, טלעד: "העורכים צריכים למכור עיתונים כמו שאנחנו צריכים להביא צופים, והדיווח על תוכניות הטלוויזיה כנראה מוכר להם את העיתונים יותר טוב"

בתוכניות המסוקרות; ואת ההשפעה של אתרי האינטרנט, שהתמכרו לסיקור שוטף של תוכניות הטלוויזיה עד שהם נראים לעתים כמו מסלקה של ידיעות יחצנות. המעורבות הפעילה של גולשים בפורומים המוקדשים לתוכניות מציאות ושובלי התגובות הארוכים שהם מותירים בסוף ידיעות המרווחות על תוכניות כאלה מחזקים את תחושת עורכי החדשות בעיתונים שאלה הם נושאים נוערים שאין זה ראוי להתעלם מהם.

התמונה המסתמנת, אם כך, היא של עיתונות אסקפיסטית ואולי גם של ציבור אסקפיסטי המחפשים מפלט מהמציאות הקשה; של התרופפות התפיסה העיתונאית המנסה לעצב השקפת עולם והתחזקות הנטייה לנסות לרצות את הקוראים; ושל אנשי שיווק ממולחים, הבורים עולם טלוויזיוני שייכנס לחלל העיתונאי.

או מה רע בזה בדיוק? ראשית, העיתונים נכנעים לאינטרסים מסחריים ומתירים להם לפלוש אפילו לעמודי החדשות, שלא לדבר על המוספים ואתרי האינטרנט. האינטרסים המסחריים אינם רק של גופי השידור, אלא גם של גופים מסחריים שמעורבים בבניית תוכניות הטלוויזיה ונהגים מפרסומת סמויה. ענת באלניט כתבה ב"הארץ" (21.7.2004) על השימוש בתורת השידור של "מראה ותחושה" (look and feel) בתוכניות טלוויזיה פופולריות רבות, למשל יצירת התוכנית "כוכב נולד" כך שהמראה והתחושה שלה יתאימו לקו הפרסומי של סלקום. עיתונים שמפרסמים ידיעות מקרימות לתוכניות טלוויזיה מחידידים את הפרסומת הסמויה גם לעמודי החדשות והופכים להיות, במידה מסוימת, פרסומת לפרסומת.

שנית, מתעורר חשש שגופי השידור והעיתונים חוברים יחד כדי למכור אופיום להמונים, כלומר לעטוף את המציאות המדינית והכלכלית הקשה באש ליות נעימות, ובכך אולי לסייע בהנצחת הסטטוס קו. אומר ראש החוג לתקשורת באוניברסיטת בן גוריון, פרופ' דן כספי: "מה שמפריע הוא שבצורה כזו בונים אג'נדה מוויפת. בסוף הידיעות הללו מתקדמות לעמודים הראשונים, והאג'נדה המזויפת הו עוללה להסיח את הדעת מן הנושאים המשמעותיים שעל סדר היום

כתבים ועורכים בתחומי סיקור רבים. השאלה האמיתית היא מדוע העיתונים נעשו להוטים כליכך לקנות את הסחורה שיחצני הטלוויזיה מציעים להם, עד שאלה האחרונים מגיעים לעמדה שמאפשרת להם לנצל את הלהיטות הזו ואת היריבות המתמדת בין "ידיעות אחרונות" ל"מעריב" כדי להחריד את הסחורה שלהם לעמודי החדשות.

למוני ברוש מטלעד יש הסבר פשוט: "הם צריכים למכור עיתונים כמו שאנחנו צריכים להביא צופים, וזה כנראה מוכר להם את העיתונים יותר טוב". אין ספק שהוא צודק; כלומר, שעורכי העיתונים סבורים, אולי בצדק, שהקו הצהוב בכלל, וחרשות הטלוויזיה בפרט, מסייעים למכור את העיתון. אבל אפשר גם לפרק את ההסבר הזה לרכיבים, והתמונה המתקבלת היא די מרתקת.

רכיב אחד הוא הבריחה מהמציאות. אומר בכיר בחדשות העיתונים היומיים: "הנושאים האלה תמיד היו, רק יותר בעמודים הרלבנטיים. הפריצה שלהם לעמודי החדשות היא בגלל שאנחנו מחפשים כל הזמן דברים אחרים. זו ריאקציה לאינתיפאדה. בשנים האחרונות כל הזמן אומרים לנו: העיתון שחור, אתם רק נותנים לנו דברים רעים. יש, אני חושב, מיאוס בציבור מסיפורי אינתיפאדה, פוליטיקה, כל הרברים האלה. ואנשים לא אוהבים את נושאי הברחה הרעה. אז אנחנו מנסים למצוא דרך שבה העיתון לא יהיה רק שחור, קודר, אינתיפאדה. יש איזו תחושה של מיאוס מזה, מיאוס נוראי. ולכן כאילו אתה מחפש כל הזמן משהו אחר. זה עולם שהוא זוהר והוא סקסי ויש קצת רכילות בזה וזה צבעוני, ובדרך-כלל אנשים יפים מעורבים בזה, הרבה אנשים רואים את זה, או אתה יודע, אם יש לך הזדמנות לתת משהו אחר, שהוא לא קודר ורע והוא צבעוני, אז זה מאוד נוח, זה קל וזה מעניין את האנשים, ובסך-הכל אנחנו מסקרים משהו שקודר. אז במקרה זה אירוע בידור – זה לא פסול, אני חושב".

בכיר בעיתון אחר מתייחס גם הוא לשאיפה לברוח מהמציאות. "הבנו שאי אפשר לעשות 12 עמודים על כל אירוע בטחוני או על כל פיגוע. צריך להזריר את זה לשישה, וצריך לתת אג'נדה אחרת – וזו האג'נדה שהקורא הישראלי

פרופ' דן כספי: "גופי השידור והעיתונים חוברים יחד כדי לעטוף את המציאות המדינית והכלכלית הקשה באשליות נעימות"

הממוצע מתעניין בה. העיתונות נהייתה יותר קלילה, מחפשת אסקפיזם, נותנת אג'נדה אחרת".

הרוב האחרון נוגע בנקודה נוספת, והיא השאיפה המתמדת לרצות את הקורא – בשביל הרייטינג כמובן, אבל גם כדי להרגיש שהעיתון מחובר לקורא. איו. מושג מתח בהקשר הזה הוא מה שמכונה לעתים "שיחת הברזיה". "כעורך אתה מכניס תומרים על-פי מה מעניין, רלבנטי, ולבנטי, ומה יהיה מאחורי שיחת היום. מה עושה עורך חדשות שרואה שתוכנית כמו 'קחי אותי שרון' היא השיחה ליד כל קולר ומכונת אספרסו, ורואה באינטרנט שאלה הידיעות הכי פופולריות? זה פשוט הופך להיות אירוע חדשותי. הסיפור הזה נוצר סביב קשת, כי קשת הצליחו

► הציבורי – ואולי זו הכוונה, להמתיק את האג'נדה הרצינית או להסיח את הרעת ממנה. זה בוודאי מעורר את השאלה אם העיתונות בסופו של דבר ממלאה את תפקידה כראוי ומעמידה את הנושאים בפרופורציה הנכונה. הבעיה היא גם שיש מה שנקרא inter agenda setting, כלומר, כשאמצעי התקשורת קובעים את סדר־היום הם משפיעים זה על זה. אם נושא אחד מטופל בכל העיתונים ומטופל באינטנסיביות, אז יש חובת סיקור גם בעיתון הרציני, שלא יכול להתעלם מן הנושא לגמרי. וזה מה שמדאיג – שהאג'נדה המוּיפת גולשת גם לעיתון הרציני" (עורך "הארץ" דייוויד לנראו העדיף שלא להגיב בנושא זה).

כמובן, הטלוויזיה היא חלק חשוב מהמציאות המוררנית, וראוי לכתוב עליה בעיתון, אולי אפילו יותר מכפי שכותבים היום. אבל הטלוויזיה היא גם מכשיר נוח לשליטה בהמונים – אם לצרכים פוליטיים ואם לצרכים מסחריים – ולכן ראוי להתייחס אליה באופן ביקורתי, ולא להתבטל בפניה. ההתבטלות של העיתונים בפני הטלוויזיה (שעליה מדבר רב יודקובסקי בציטוט שמוכא בראש הכתבה) מכרסמת בחירות הפרט ומסייעת להפוך אותו לצרכן צייתן של תוכניות, של מוצרים ושל סיסמאות פוליטיות.

כניעת העיתונים בפני הטלוויזיה אינה מתבטאת רק בדיווח עם אופי יחצני על תוכניות המשודרות בה; עם כל הכבוד, זהו אספקט שולי בלבד של התופעה.

עורך בכיר בעיתון יומי: "יש מיאוס בציבור מסיפורי אינתיפאדה, פוליטיקה, כל הדברים האלה. אז אנחנו מנסים למצוא דרך שבה העיתון לא יהיה רק שחור, קודר"

אבל אולי הוא גם פרוזומה שדרכה משתקפת אמת גדולה יותר ביתר בהירות. האמת היא ששני העיתונים הגדולים כבר מוזמן שואפים בסתר לבס ל להיות טלוויזיה; וזה: כמה שיותר דימויים קליטים ורגשות עזים, על חשבון החשיבה הביקורתית שאיפיינה את תרבות הדפוס כרגעיה היפים. הרי גם יריעות מדיניות ופוליטיות, חדשות חוץ ויריעות פלילים מוגשות לקוראי העיתונים לעתים תכופות כמו אופרת סבון. מכאן שחזירתה של יחצנות הטלוויזיה לעמודי החדשות היא רק הבאתה לידי מיצוי וחשיפתה של הלוגיקה הסמויה ששולטת בהם: כעת העיתונים מפרסמים גם דיווחים על סדרות טלוויזיה שנראות כמו מציאות, ואלה משלמים את היריווחים שרווחו גם קודם לכן על מציאות שנראית כמו סדרת טלוויזיה.

באזור הדמדומים הזה שבין מציאות לפנטסיה מומתקת – ב"היפרימציאות", כפי שמכנה הוגה הרעות הצרפתי ז'אן בורדיאר מצב שבו לא ניתן עוד להבחין בין הממשי למדומיין – נמצא השיח הציבורי בישראל קרוב לארבע שנים אחרי תחילת האינתיפאדה השנייה. ומי שחושב שאזור הדמדומים עומד להצטמצם מוזמן להאזין לתחזית הבאה, מפני של בכיר באחד העיתונים הגדולים, על מה שצופן העתיד בתחום סיקור תוכניות הטלוויזיה: "ההפרדה די ברורה, לדעתי. אנחנו יודעים שהכותרת הראשית היא בתחום אחד, והדברים האלה הם בתחום אחד. אבל בהחלט אנחנו משחקים עם זה. ואני לא פוסל שום דבר, אני לא אומר שזה יקרה הפעם, אני לא אומר שזה יקרה בשנה הבאה, אבל בהחלט לא נראה לי מופרך שהוכיח כ'כוכב נולד' יהיה פעם כותרת ראשית בעיתון". ■

יפתח אלעזר הוא עיתונאי וסטודנט לתואר שני במדע המדינה באוניברסיטה העברית

מסע יחצנות חדש של תנובה

בתחילת חודש יולי אירגנה תנובה מסבת עיתונאים והומינה אליה כתבי שיווק ופרסום מובילים. בהודעה לקוגית, שפורסמה כעמודים המערכתיים של העיתונים הגדולים, דיווחה החברה שהיא מתעתדת להחזיר מותג דגים חדש לשוק. את עיקר התקציב לקמפיין, שיעמוד על 250 אלף דולר בלבד (סכום נמוך יחסית לקמפיין פרסום ומיתוג), היא מפנה לפעילות יחצנית. "בתום שנתיים של פיתוח, ולאחר השקעה של 3.5 מיליון דולר", דיווח המרוד הכלכלי של "הארץ", "תוכנת תנובה את... אך בניגוד להשקות הבולטות שערכה החברה בשנים החולפות, הפעם מאמצת תנובה אסטרטגיה חדשה, ועיקר הפעילות השיווקית סביב המותג החדש תהיה בתחום יחסייהציבור; הפרסום יקבל תפקיד משני בהשקה. ההחלטה על הפניית רוב המשאבים לתחום יחסייהציבור התקבלה על־ידי מנכ"ל תנובה, אריק רייכמן". בגוף ההודעה צוין כי "בשל ההחלטה להשקיע בתחום יחסייהציבור על חשבון הפרסום, הודיעה תנובה על ההשקה במסבת עיתונאים בכניין ספורט ימי במרינה בהרצליה, ובסופה הוזמנו הנוכחים להש"תתף בשיט ביאכטה מפוארת".

גם כתבת הצרכנות של "יריעות אחרונות" לא היססה לספר על הגישה החדשה של תנובה, ובתיאור צבעוני ציינה: "השקות רכות, מלוות בקמפיין יחסי ציבור בלבד". "גלובס" לא פיגר, ואף דאג שהידיעה תתפרסם פעמיים, בשתי גרסאות, האחת בחודש יוני והשנייה ביולי, שתיהן פרי עטה של אותה כתבת. האתר החדש של "מעריב", nrg, פירסם אף הוא את השקת המוצר, אך שם החליטה הכתבת להתעלם מהחדשה בתחום האסטרטגיה היחצנית של החברה, והסתפקה בבשורה ש"רק לאחר שהמוצר יחדור לשוק, תצא תנובה בקמפיין פרסומי".

למעשה מצהירה תנובה בגלוי שהיא מתעתדת למתג ולשווק את עצמה בעמודים המערכתיים של העיתונים, בתקציב נמוך בהרבה מהתקציב שהיא מייעדת בדרך־כלל לפרסום, והיא רותמת את העיתונאים לעשות עבורה את העבודה. הדס אלטר, אשת יחסייהציבור של תנובה מחברת BBDO, מאשרת שהקמפיין יכול בעיקר הודעות לעיתונות. הציניות של המהלך שקופה: תנובה אינה מסתירה את מניעיה וסומכת על כך שהעיתונאים יאכלו כל דבר

שיט על היאכטה

יש עד כמה המדורים הכלכליים מתמסרים לצורכיהן השיווקיים של חברות גדולות

עדיפות למשרדי יחסי-הציבור הגדולים, שמייצגים את החברות החזקות. "המון חברות חדשות, קטנות ובינוניות, מנסות להיכנס לעיתונים, והיכולת שלנו לסנן מוגבלת. אין לי יכולת לבדוק את המידע שהן מוסרות, ולכן הכי נוח לעבוד מול משרדים מוכרים", סיפרה עיתונאית בכירה. "החברות הגדולות שולטות בעולם העיתונות כי הן מספקות את הידיעות המשמעותיות". יתרה מכך, הפעילות השיווקית שמנהלים משרדי יחסי-הציבור מול העיתונאים כליך התעצמה, שלעיי תונאים קשה לעמוד מולה, ובעיקר בפיתויים שהיא מציעה. "הרף כל הזמן עולה מבחינה יחצנית, וככל שהאירוע יותר מפואר, כך באים יותר עיתונאים", סיפרה עיתונאית אחרת.

ההתערבות העיתונאית בקומוניקטים שמפיצים היחצנים מוגבלת, במקרים רבים, לשכתוב בלבד; אין זמן להעמיק, להגדיל ראש, לאתר אינטרסים סמויים בכתוב. כל העיתונאים שרואיניו לצורך כתבה זו סיפרו כי חברה כלכלית ללא משרד יחסי-הציבור גדול ומוכר לא תצליח להגיע אליהם ולהחזיר את המידע שלה לעיתון. הם גם הודו שחלק הארי של ההודעות לעיתונות שמגיעות מהיחצנים הקבועים מתפרסם לעתים כלי שום בדיקה, "רק בשינוי עריכה ושכתוב".

"אנשים כמו נוחי דנקנר, עמיקם כהן ואריק רייכמן, שנמנים עם השמנה וסלתה של שכבת הניי' הול במשק הישראלי, הם בעלי חושים תקשורתיים מחודדים ויכולת וירטואווית להעביר את המסרים שלהם בתקשורת ולהשיג את יעדיהם העסקיים", טען איש יחסי-הציבור מוטי שרף במוסף "מנהלים" שצורף ל"הארץ". "מנהלים כרמה כזו בדרך-כלל הצליחו לפצח את הקוד של התקשורת הפיננסית בישראל, ובונים מאזן אימה מול התקשורת". ההב' חנה הו ממישישה את העובדה שבתחרות הירמיומית על הכותרת בעמודי המערכת מנצחים אילי ההון, שהפכו אותם לזירה שבה הם מנהלים את קמפיין השיווק והמיתוג של עצמם.

דבי קאופמן

דבי קאופמן היא אסטרטגית של מוסד שמואל נאמן בטכניון

תנובה היא אינפנטילית ויש בה טעם רע", "זה היה מטומטם לצאת בהצהרות מהסוג הזה", "היא כורתת את הענף שעליו היא יושבת", אומרים בענף.

העיתונאים המפרסמים את המידע היחצני שמעבירה להם תנובה אינם חשים מבוכה. "זה נובע מהגדרת העיתון. העיתון הוא פלטפורמה אינפורמטיבית, וזה חלק מהעניין, לרווח על השקת וקמפיינים של החברות הגדולות", אומר אחר מהם. איתמר לוי, עורך חרשות ב"גלובס": "העיתון הוא מעין מרדיר, והציבור אמור לעשות

שהחברה תמכור להם, ושהמו"לים יעמדו מנגד ויספגו את ההפסד הכלכלי הנובע מאובדן שטחי הפרסום שלהם נוקקה החברה עד כה כדי להפיץ את מוצריה. הנה חישוב מהיר: אם תנובה עומדת להוציא 250 אלף דולר על קמפיין יחצני בעמודים המערכתיים במקום (נניח) מיליון דולר על קמפיין פרסום, שהיה כולל מרעות בעיתונים, העיתונות הכתובה מפסידה.

העיתונות הכתובה מפסידה בכמה מישורים: אובדן הכנסות ממודעות, תשלום משכורות לעיי תונאים המפרסמים את מוצריה של תנובה, ואובדן

אריק רייכמן

עמיקם כהן

נוחי דנקנר

במידע שימוש כרצונו". כאשר לתפקידים של היחצנים בהפצת המידע, מסביר לוי, מבחנם היחיד הוא אמינות המידע שמטרו לפרסום. איתן אבריאלי, עורך האתר הכלכלי "דהימקר", מדגיש: "לא בטוח שהרבר ישחק לטובת תנובה. היא יכולה להעסיק 15 יחצנים, אבל אנחנו נמשיך להיות ספקנים בנוגע לפרסום הידיעות שלה".

המערכות הכלכליות של עיתונים בארץ סומ' כות על עיתונאיהן ומאפשרות להם חופש פעולה רב. המצב הזה מאפשר לחברות גדולות להחזיר, ללא קושי, לעמודים הכלכליים מידע שיש לו מטרות שיווקיות מובהקות. זאת ועוד: בגלל שפע ההודעות שזורמות למערכות העיתונים מדי יום, מתקשים העיתונאים לעשות סלקציה ומעדיפים לטפל במי שהם כבר מכירים. מטבע הדברים, יש

מפרסמים אחרים שילמדו מתנובה כיצד לשווק את מוצריהם באמצעות העמודים המערכתיים. ואכן, משרדי יחסי-הציבור גדלים, וחברות הפרסום מפתחות ומרחיבות את תחום יחסי-הציבור. משר' דים כמו זמיר רחב"ש וגיתם, שבעבר עסקו בעיקר בפרסום, מגדילים את שירותי היחצנות שלהם. יחצנים אישרו שלא לייחוס שהרווח הנקי שלהם מיחסי-הציבור גבוה מהרווח בפרסום. הם מאשרים שההודעות שהם שולחים לעיתונאים משרתות כ-95% מהמקרים את מטרות הלקוח, ויתרה מכך, "הלקוח יוצא מרוצה, הוא משלם פחות ומקבל תוצאה טובה יותר".

היחצנים אינם מרגישים בנוח עם ההוראה הפומבית של תנובה בשימוש שהיא עושה בחומר יחצני במקום במודעות בתשלום. "ההצהרה של

ת י זוכר? עד לפני חודשים ספורים בלבד נדמה היה שהכל מתנהל על מי מנוחות ולא צפויות התפתחויות דרמטיות ומפתיעות. הממשלה ישבה בשקט ובשלווה על מכונה, על בסיס מוצק, בלא שיופעל עליה לחץ כלשהו לזוו ימינה או שמאלה. המצב בשטח השתפר, רמת הביטחון האישי עלתה, פחות או יותר, ואפילו סף החרדה ירד משהו. נימה של נורמליות איפשרה להפנות את שימת הלב לנושאים אחרים, מציקים לא פחות, כמו מצב הכיס הפרטי והלאומי. הקיפאון המדיני התקבל כמוכן מאליו, ולא היתה כל סיבה לחשוב שיקרה משהו יוצא דופן. אפשר היה אפילו לתכנן את חופשת הקיץ כמה חודשים מראש, כמו בכל חברה נורמלית. אך שקט אצלנו הוא רפשי, ולעולם אינו מחזיק מעמד לאורך ימים. היועץ המשפטי לממשלה פרש, ויורשתו הזמנית הודיעה על אפשרות סבירה להעמדה לדין של ראש הממשלה בענייני שחיתות. זה היה האות לטירוף מערכות מוחלט. ראש הממשלה, שמכין משהו בפוליטיקה ובתקשורת, יצא ביוזמה מדינית נועזת ופורצת גבולות, לא רק גיאוגרפיים אלא גם בטחוניים, מדיניים, פוליטיים ופסיכולוגיים, והכניס את המערכת כולה לתזוית ולבלבול. והשאר היסטוריה, כידוע.

מאז אין מנוחה. מושגים כמו ימין ושמאל מחפשים הגדרות חדשות, ותפקידי הטובים והרעים מתחלפים תדיר, עד שגם מי שירע היכן הוא עומד במפה מתקשה להרכיב לעצמו ולאחרים את התוויות הנוחות והמקילות המוכרות. אם אריאל שרון מדבר על עקירת התנחלויות ופינוי שטחים ועל הכיבוש המשחית, מה צריכים לומר חברי שלום-עכשיו ויח"ד? ואם אנשי זר"א רצנו והיישוב היהודי בחברון מדברים על זכויות אזרח ועל דפוסי התנהגות דמוקרטיים, מה תגיד האגודה לזכויות האזרח?

ומה אומרת התקשורת השמאלנית הידועה? כשכולם מבובלים, היא לא יכולה לרעת טוב יותר מאחרים. גם היא מבובלת. מה שהתקבל תחילה בולול ובחשרנות, על רקע ההיכרות ארוכת השנים עם שרון והאירצון להיות הפראיירים בסופו של תהליך, שייצא אל הפועל או לא, התחלף בהתגייסות על סף התלהבות לתוכנית ההתנתקות. איך זה קרה? איש תקשורת ותיק ומנוסה מצביע על פגישת שרון-בוש בבית הלבן, עם ההתחייבות המפורשת שנתן ראש הממשלה לנשיא ונכונותו של הנשיא לאמץ את התוכנית כצעד היסטורי חשוב ובעל פוטנציאל, כעל נקודת המפנה. "מאותו רגע הגעתי למסקנה שזה אמיתי. שזה לא רק דיבורים. שרון יודע שעם האמריקאים לא משחקים. הוא קיבל עליו מחויבות של ממש", אמר. הטיעון הזה זקוק עדיין להוכחה, וזו יכולה לחכות, לפחות עד נובמבר.

למורת אוסלו, מגלה הפעם התקשורת מעט יותר ריחוק. אולי משום שאין טקסים ואין "שלום הפקות" נוסח איתן הבר. גם פרטנר צבעוני ומלכב אין. הוא עסוק במלחמות הישרדות עוקבות מרם משלו. ובכלל, הכל וירטואלי לגמרי. איי אפשר עדיין לצלם חיילים נרגשים סוגרים מאחוריהם את השער, וכמה התלהבות אפשר עוד לסחוט מפוליטיקאים המנגחים זה את זה.

ההתגייסות-על-סף-התלהבות אין פירושה שלא נותנים בימה לקולות האחרים, למתנגדי ההתנתקות. השרשרת האנושית וכתה לסיקור אוהד עתיר מליצות בנוסח "מד-היום", "מד-גשו". גם מועמדי הפינוי זוכים לכימות רבות להביע מעליהן את הטרגרדיה האישית, ההומניטרית והאידיאולוגית הצפויה להם. ואף על פי כן, קשה להתעלם מהנימה הצוננת המלווה את הדיווחים האלה. המתנחלים, גם אם הם מצליחים לגייס רוב בין מתפקדי הליכוד, נחשבים עד היום ל"אחרים", למי שלא נתקלים בהם כמועט בחיי היומיום. אין מה לדבר, הם הרוויחו את מעמדם ביושר, במאמציהם הכלתי נלאים להציג את עצמם כיחידים שיודעים מה טוב, לא רק להם אלא גם לכל האחרים, וגם בהצלחות הלא מבוטלות שלהם בתפקיד הזנב המכשכש בכלב המדיני, הבטחוני והפוליטי. ובכל זאת, גם אחרי שנים ארוכות כליכך שבהן המתנחלים ונציגיהם שותפים בדרך זו או אחרת בשלטון, הם עדיין נחשבים גורם מרוחק, מנותק משהו. בתודעה הציבורית, יש"ע ממש לא כאן.

ואילו מתנגדי ההתנתקות החד-צדדית משמאל אינם זוכים אפילו לאמפתיה. הרי הם מדברים על הירברות עם הפלסטינים, ובכך אין להם שום סיכוי לגייס את דעת הקהל או את התקשורת, שאולי מכה על חטא ההתגייסות-עם-מלוא-ההתלהבות לאוסלו. הם מנסים בכל כוחם להסביר שבתוכנית שעל הפרק אין מדובר בצעד לקראת עתיד טוב יותר, אלא בהחרפת המצב הקשה ממילא, אבל אלה דברים שאיש אינו רוצה לשמוע. העיקר להסתלק, מיד וחטל. שיעופו לנו מהעניינים. על המחויבות שלנו לתושבי השטחים שאנו שולטים בהם כבר יותר משלושים שנה איש לא מוכן לשמוע. ואשר לטווח הארוך – In the long run we are all dead, כלשון האמרה הידועה של הכלכלן ג'ון מיינרד קיינס. למי יש כוח לחשוב על זה? הדוברים המיומנים של השמאל הפכו לגורם לא רלבנטי בוויכוח הנוכחי, ואפילו בתוכניות האידווח הפוליטיות הם כבר לא אורחים מבוקשים.

ומה בדבר התנהלותו של ראש הממשלה? כאן ההתגייסות-על-סף-התלהבות טעונה עיון עמוק יותר. מה היתה התקשורת אומרת אילו קיבל שרון החלטה לצאת למלחמה, וכרי להעביר את ההחלטה

כרמית גיא

שקט הוא רפש

איור: אורית ברגמן

**ההזדהות הגורפת
של התקשורת עם
תוכנית ההתנתקות
של ראש הממשלה
ועם המהלכים שהוא
נוקט כדי למחשה
אינה בהכרח שעתה
היפה ביותר**

היה מפטר שרים סוררים ומורים, לא משום שחטאו במעשיהם, אלא רק מפני שדעתם שונה? ומה היתה התקשורת אומרת אילו התעלם ראש הממשלה לא רק מסקרי דעת קהל שהיו מוכיחים לו באותות ובמופתים שאין לו רוב בציבור ליציאה למלחמה, אלא מחברי מרכז מפלגתו הוא, ואפילו ממשאל שהוא עצמו יום, שפסק ברוב שאין לפקפק בו שהתוכנית מנוגרת לדעתם של שולחיו למשרד ראש הממשלה? לא קשה לנחש את הזעקות, את הכותרות ואת מאמרי הפרשנות שהיו מתחרים זה בזה בחריפותם ובשנינותם. מומחים למשפט ציבורי ולסדרי ממשל היו מוזעקים לכל אולפן, ולא היה מקום לספק באשר לאיילגטימיות של ההתנהלות שכוז. בעניין תוכנית ההתנתקות הובאו אמנם כל העמדות, על כל המגוון שלהן, אלא שהטוענים נגד ראש הממשלה היו רובם ככולם מרשימת החשודים המידיים, שמתנגדים ממילא גם לתוכנית ההתנתקות, והתנגדותם לצורת ההתנהלות הוסברה ממילא גם בעמדתם האיריאולוגית. הבאת הדעות הללו היתה מעין מצוות אנשים מלומדה, ואריאל שרון הוצג שוב כאלוף העולם בטקטיקה פוליטית.

אל רשימת המתגייסים על-סף ההתלהבות נוספו אנשי מערכת הביטחון. הם הזהירו כי התנתקות חד-צדדית היא מתכון הרהיטון מסיכות רבות ומגוונות, אך לאחר שהבינו שהפור נפל, התיישרו והחלו להעריך שהיציאה מרצועת עזה רק תגביר את הביטחון ואת המוטיבציה של הפלסטינים לעשות סדר בביתם, וכי יוצא באלה נימוקים. מעטים מאוד בתקשורת ביקשו – וקיבלו – הסברים לתפניות בהערכות. כך בכך הופיעו ריווחים, תחילה מפי גורמים אלמונים, בכירים כמוכון, ולאחר מכן מפי ראשי השב"כ והמשטרה, על העלייה החדה במפלס האיומים על חיי ראש הממשלה ואחרים. ראש השב"כ דיבר על "כמאה מאתיים אנשי ימין קיצוניי שמיחלים באופן אקטיבי למותו של ראש הממשלה". הרברים התקבלו ברד"כ לכל בפשטות מפליאה בתקשורת. גם כאן אפשר לנחש איזו מהומת אלוהים היתה פורצת אילו הוחלף המונח "ימין קיצוני" ב"שמאל קיצוני". גם בעניין זה הרוויחו אנשי הימין ביותר רב את מעמדם. בתשע השנים האחרונות הם מתקשים, ובצדק שאין למעלה ממנו, לגייס אמפתיה לזעקותיהם כנגד הרדיפה אותם. מי שנכווה ברותחין נזהר בצוננין, כידוע. ואף על פי כן, מעצרים מנהליים והגליות אינם עניין של מה בכך. ואין זעקות שבר, ואין הפגנות מול משהד הביטחון. גם התקשורת לא ממש יוצאת מגדרה.

ואולי בכל זאת יש "ע" זה כאן, אבל לא כפי שהתכוונו ממציא הביטוי. מי שהורגלו במשך עשרות בשנים למעצרים מנהליים ולגירושים ולשאור אמצעי ענישה בלתי קונבנציונליים המוטלים על המוני פלסטינים – גם אם הם עוברים את מסכת האישורים המשפטיים – מתקשים להתרגש עכשיו כשהם מופעלים על נועם ארנון ואולי יוטלו על פעילי ימין אחרים. ההשוואה לא נוחה, אבל זה טבעו של טשטוש גבולות, וטשטוש הגבולות הוא, כאמור, סימן ההיכר של הימים האלה.

ברציון צימרן
צילום: מוטי קמחי

אילה חסון
צילום: פלאש 90

תמורת תשלום. פלבסקי עצמו, עליפי עדותו, לא הבין מה יש בקלטות שעליהן שילם אלפי דולרים, ולכן לא הציגן באור נכון לשוק, ובעצמו לא טרח לצפות ב"מבט" בערב השידור. הוא חשב שרכילות הניאופים, גסויות הרוח וניבולי הפה הקיצוניים של פריצקי, הנשמעים בקלטת, הם סיפור שייכנס למהדורה איישם, לקראת התחזית, ולכן שהה בקניון שליד ביתו עם ילדיו בזמן השידור, והתכוון לחזור הביתה רק לקראת סוף המהדורה. ואם פלבסקי לא עמד על חשיבות הסיפור, מה הסיכוי שציטרין הבין מה יש לפלבסקי ידיו ביד?

עיתונאות, יחצנות ואתגרות

שלמה אברמוביץ', שמכר את הקלטת לפלבסקי ולעיתון "מעריב", עבד ב"יריעות אחרונות" שנים רבות כתחקירן לפני שהפך ליחצן ויועץ תקשורת. 25 שנה עברתי ב"יריעות", מסביר אברמוביץ', "נקרעתי ונשחקתי שם ברמות מטורפות. שחיקה טוטלית. עסקתי ברברים רגישים ביותר, איימו על חיי לא פעם, אני בן-ארם ולא עץ או אבן, והרגשתי שאני זקוק לאתגרות. החלטתי על אתגרתה של שלוש שנים כיועץ ויועץ תקשורת, אבל נשארתי כל הזמן בדי.אן.איי שלי עיתונאי. אני לא בטוח שאחזור לעיתון רגיל, משום שבתקופה הזו נחשפתי לתקשורת גם מבחוץ, והגעתי למסקנה שהרגם של שנות השמונים

חנן עמיאור

בירור יסודי של פרשת הקלטת שבה נשמע השר לשעבר יוסף פריצקי מחפש דרכים לתפור תיק לשר אברהם פורז העלה מן האפלה את "האדם השלישי". זהותו של האיש, שלדברי גורמים מרכזיים בפרשה עומדת להיחשף בקרוב, היא שתכריע, כשתתפרסם, את המחלוקת בין הכתבת אילה חסון לעורך בן-ציון ציטרין באשר לבעלות על הסקופ המרעיש שהפיל שר בכיר בממשלה בתוך שעותיים משידורו. החוקר הפרטי מאיר פלבסקי אמנם קנה את הקלטת מהיחצן והעיתונאי לשעבר שלמה אברמוביץ', שייצג בשעתו את ועד עובדי חברת החשמל, אבל לא הוא העביר את הקלטת לידי ערוץ 1, אלא מישוה אחר, "האדם השלישי", אלמוני לעת עתה, שבחר באילה חסון, פגש אותה ונתן לה את הקלטות והסיפור. האם היה האיש שליח של פלבסקי, או גורם עצמאי ובעל אינטרס בפרשה?

יש עוד חידות לא פתורות: כיצד זה חולפות שנתיים וחצי שבהן סיפור הקלטות "מסתובב בשוק", מתגלגל עד ליריו של מו"ל הארץ עמוס שוקן, כמו גם לידיהם של עיתונאים אחרים, אבל כולם טועים להעריך את החומר כהשמד צה זולה המכוונת נגד השר פורז, ואינם מזהים את הסקופ הגלום כבור שכורה פריצקי לעצמו ברברים שהוא משמיע בקלטות? "לכלוכים והשמצות שאינם מתאימים לעיתון שלי", אמר שוקן לפלבסקי שעה שזה הציע לו את הקלטות

האדם השלישי

האם הוא קיים? אם כן, מי
הוא? האם מילא תפקיד מפתח
בחשיפת קלטת פריצקי, כפי
שטוענת אילה חסון, או שהיה שליח טכני
בלבד, כפי שרומז מאיר פלבסקי? מסע
בין כוכבים

'עידנא דריתחא' וכל זה. לא רימיינתי לרגע את הבום שזה יעשה. סיכמתי עם אברמוביץ' על 3,750 דולר פלוס מע"מ, והיכיתי חמישה שבועות עד שנכנס לי כסף לחשבון. יום אחרי שנכנס הכסף, קניתי את הקלטת. למחרת כבר מסרתי אותה לערוץ הראשון, וכעבור יום אילה חסון פירסמה את הסיפור."

למעשה מסר פלבסקי לערוץ הראשון, ללא תשלום, דיסק שהופק מהקלטת שבה הונצחה כל השיחה שניהל פריצקי עם החוקר יעקב אשל. אברמוביץ' לא הסתפק במכירת הדיסק לפלבסקי, אלא הציע ל"מעריב" עותק זהה של הדיסק, וכן את הקלטת שבה היו קטעי שיחה אחרים של פריצקי ואשל, שלא נכללו בדיסק.

לפי גרסת פלבסקי, עובדו קלטות האודיו שהקליט החוקר יעקב אשל לדיסק דיגיטלי. יצוין כי במהלך העברת החומר מקלטת לדיסק ניתן, תיאורטית, להויו מלים ומשפטים ממקומם ולהרכיבם במקומות אחרים בדיסק, באופן שיעוות את מה שנאמר בשיחה המקורית, או להשמיט לגמרי מתוך השיחות מלים ומשפטים באות הנפש. מכיוון שכך, נחשב החומר שנמסר בסופו של דבר לתקשורת לחשוד ב"בישול", והקתצהירים חתומים של המעורבים, שלפיהם החומר לא בושל ולא הוקלט בסתר, אמורים היו לגבות את הפרסום מבחינה משפטית. פלבסקי מוסיף כי אברמוביץ' סיכם עם "מעריב" שיקבל כמה אלפי דולרים גוספים ואולי גם אפשרות להשתלב בעיתון. אברמוביץ' מסרב לגלות אם קיבל מ"מעריב" את התשלום, ועורך העיתון, אמנון דנקנר, לא הגיב לפניית "העין השביעית" בנושא

לא מתאים לי יותר. לא נכון בעיני שהמו"לים ירוויחו על ההישגים שלי, ולכן אני עובר כעת על כמה וכמה תחקירים שאפרסם כספרים, כסרטים, בעיתונות או בחו"ל, אבל בדרך שתשמור על זכויות היוצרים שלי."

עם או בלי קשר לתובנותיו החדשות של אברמוביץ', הוא הציע את החומרים שברשותו למכירה. אברמוביץ' טוען שאין כל סתירה בין התשלום שקיבל מוועד העובדים של חברת החשמל בעבור עבודתו ובין התשלום הנוסף שדרש עבור הקלטת מ"מעריב", משום שלטענתו הוא נחשף אמנם לקלטת בתקופה שבה הועסק עליידי ועד העובדים, אבל לא קיבל אותה ממנו. לפיכך, אין ברירה אלא להניח שהקלטת השלימה סיבוב שלם ב"שוק" לפני שהגיעה לידי אברמוביץ', ולכן אין קשר בינה ובין התשלום שקיבל מהוועד, והיא רכושו הפרטי.

כיווני השנה נשכר החוקר הפרטי מאיר פלבסקי עליידי איש העסקים יוסי מימן, כרי "להזים או לאמת חשרות לשחיתות של פריצקי". פלבסקי פנה לידידו אברמוביץ', שסיפר לו פעם על ארגו החומרים שברשותו ועל הקלטת שבה מתכנן פריצקי את הפלתו של פרוז. "יזמתי פגישה עם אברמוביץ'", מספר פלבסקי, "ושאלתי אותו אם יש לו שם גם חומרים על פריצקי, כי לקחתי בחשד בון אפשרות שהקלטת תכתים דווקא את פריצקי. אמר לי: 'יש קלטת'. אמרתי לו: 'תביא נשמע'. מיד הבנתי שהחומר יביך מאוד את פריצקי. התייחסתי לכל העניין כאל שעשוע הנלווה לחקירה הענקית והחשאית שניהלתי נגד פריצקי. חשבתי שזה יגרום לו להויע שבועיים מול המפלגה שלו אם זה יתפרסם. גיד

בו לפורו. ניתן להסיק מכך של"הארם השלישי" היתה תובנה נפרדת ועצמאית על משמעות הקלטת, בין אם נשלח בהוראת פלבסקי ובין אם החליט להעביר לחסון את החומר ביוזמתו שלו.

אין מחלוקת שאת הקשר הראשון עשה פלבסקי עם עורך "מבט" בן-ציון ציטי רין, חברו הוותיק, ששמע, כנראה, ראשון על קיומה של הקלטת, בלי לדעת מה בדיוק היא מכילה ובווראי שבלי לקבלה לירדיו ולהאזין לה. יחד עם זאת, מסתמן ש"הארם השלישי" הוא שהחליט להעביר את הקלטת רווקא לאילה חסון. נראה גם, ככל שניתן לבדוק עד כה, שהאיש אינו סתם שליח טכני של פלבסקי, אלא הוא גורם בפני עצמו, בעל אינטרס בפרשה, בקיא בפרטיה ומכיר מקרוב רמזיות מפתח המעורבות בה, למשל חלק מאנשי ועד העובדים בחברת החשמל. חסון טוענת שהאיש כלל לא מכיר את ציטרין, ובווראי שלא שוחח עימו מעולם. ואם

זה בכל זאת, קשה להבין למה ערוץ 1 קיבל בחינם חומר ש"מעריב" התבקש לשלם תמורתו אלפי דולרים. פלבסקי מסביר שהוא קנה את הקלטת מאברמוביץ' משום שחשב שהיא תועיל לחקירה שניהל נגד פריצקי. כשהבין שלא יפיק ממנה מה שרצה, הודיע לאברמוביץ' שהוא מעביר אותה לערוץ 1. אברמוביץ', מצדו, עשה עם "מעריב" עסק נפרד.

הקרדיט, הכתב והעורך

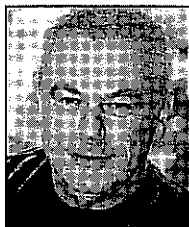
ל"מעריב" העביר אברמוביץ' את הקלטת ביום רביעי, 77 ביולי, אחר הצהריים, יום למחרת העברת הקלטת לערוץ 1. ארבעת הבכירים של העיתון, העורך הראשי אמנון דנקנר, עורך המשנה אבי בשלהיים, סגן העורך רון לשם וראש מחלקת החדשות חיליק שריד, החליטו להטיל את משימת התחקיר על שרה ליבוביץ' ורד, שעברה זמן קצר קודם לכן לעיתון מ"הארץ", כדי שתשלימו עד לגליון יום שישי. "מעריב" בחר בדרך זוהירה והשקיע מאמצים, משאבים וזמן כדי להשתכנע שהקלטות אינן מבוטלות ולא הושגו בהאזנת סתר. הכלי הנדרש: תצהיר חתום של המקור, שלפיו הקלטת לא בושלה ולא הוקלטה בסתר. בעיצומו של המאמץ נדהמו ראשי "מעריב" לקרוא בערוץ 1 כתובית רצה שמבטיחה את חשיפת פרשת פריצקי במהדורת "מבט" באותו הערב. זאת, בניגוד לסיכום עם אברמוביץ', שערוץ 1 ישרר את הסיפור ביום חמישי, ו"מעריב" יפרסם אותו ביום שישי. כשהתברר שהפרסום הוקדם ביום והוראתו של פריצקי מפחיתה מן הצורך להוכיח אמינות, נערכו ב"מעריב" לפרסם הכל כבר למחרת.

פלבסקי לא העביר לערוץ 1 את הקלטת בעצמו, אלא באמצעות "הארם השלישי". פלבסקי, שבתחילה רמז כאילו הפונקציה שהאיש מילא היתה שולית, כמעט כשל שליח ממשדרו, ממלא עתה פיו מים ואינו מוכן להשיב על השאלה מי היה האיש. התירוץ: העניין בחקירת משטרה וזוהא מנוע מלדבר עליו, אבל זהותו של "הארם השלישי" היא לכאורה המפתח לפתרון חידת הבעלות על הסקופ בערוץ 1. כשפלבסקי נשאל מדוע לא העביר את הסיפור לערוץ 1 בעצמו, למרות שלאחר הפרסום "התראיינתי כמו משוגע כל היום במשך שבוע בכל העיתונים, תחנות הטלוויזיה ותחנות הרדיו", הוא טוען ש"לא רציתי להיות שבו בידיו של אף אחד שכביכול אני קשור איתו בזה שנתתי רווקא לו את הסיפור". ההסבר צולע לנוכח העובדה שפלבסקי לא הסתיר, ולכן כל המרינה יודעת, שהוא הבעלים של הקלטת והוא שהרליף אותה לערוץ 1.

התמסרותו של פלבסקי לתקשורת אף גרמה לו למבוכה קטנה רווקא אצל ידידיו ירון לונדון ומוטי קירשנבאום. פלבסקי התארח בתוכניתם והתבטא בחריזת פות נגד חשיפת הסיפור בתקשורת, שאותה הגריר "הורדה לזנות של מקצוע החקירות". למחרת, כשפורסם שהמרליף הוא לא אחר מאשר פלבסקי עצמו, שירדו לונדון וקירשנבאום את דבריו שוב, בתוספת הערות עוקצניות מתבקשות. פלבסקי בתגובה: "כשריברתי על הורדה לזנות, התכוונתי לכך שחוקר פרטי מקליט שיחה חברית עם חבר שלו ללא ידיעתו. ברור שלא התכוונתי לעצם ההדלפה לתקשורת, כי הרי ידעתי שזה אני שהרליף". עוד הוא אומר כי בימים שלפני הפרסום, "הסתובבתי בכל העיר ואמרתי לעשרות אנשים, בעוד כמה ימים יתפוצץ ב'מבט' סיפור מסריח על פריצקי, תזכרו – זה אני!". אם כך, לא ברור למה רווקא את ההעברה של הקלטת לערוץ 1 בחר פלבסקי להסתיר באמצעות איש ביניים. "ישבתי בקפה ג'ו שברחוב החשמונאים", אומר פלבסקי. "נתתי את הקלטת שקגיתי ושהיא רכושי לאותו אדם ואמרתי לו, 'שים את זה בערוץ 1'. זה במרחק של לא יותר מכמה דקות".

פלבסקי לא מוכן לומר אם החליט בעצמו למי בערוץ 1 תועבר הקלטת ואם "הארם השלישי" רק ביצע את המוטל עליו והסתפק במילוי ההנחיה להעביר אותה לערוץ 1, או שהחליט ביוזמתו להעבירה רווקא לידי חסון. פלבסקי גם לא מוכן להסביר את היחסים בינו ובין "הארם השלישי". האם היו שותפים בקלטת? האם תפקידו של "הארם השלישי" היה להחליט מי בערוץ 1 יקבל את החומר? מסתמן לכאורה, עם זאת, מתוך דבריו של פלבסקי עצמו, שהוא לא הבין מה בדיוק מכילה הקלטת, וכמוהו גם ציטרין, בעוד שחסון מיד עמדה על חשיבות הסיפור ופירסמה אותו בהבלטה גדולה, כשהיא מדגישה את תפירת התיק הצפונה

ח א י ר פ ל ב ס ק י : "כשריברתי על הורדה לזנות התכוונתי לכך שחוקר פרטי מקליט שיחה חברית עם חבר שלו ללא ידיעתו. ברור שלא התכוונתי לעצם ההדלפה לתקשורת, כי הרי ידעתי שזה אני שהרליף"

אכן "הארם השלישי" הוא שהחליט מי יקבל את הסיפור, בחר בחסון וגם נתן לה אותו, בעוד שציטרין רק הפנה אותו לחסון על-פי בקשתו של "הארם השלישי" (באמצעות פלבסקי) – אזי קשה להבין את טענתו של ציטרין על קיפוחו בקבלת קרדיט. ציטרין סירב להתייחס לפרשה.

כשנשאל פלבסקי למה העביר את הקלטת רווקא לערוץ 1, נימק את בחירתו ב"היכרות אישית". הוא גם הורה שהוא חבר של ציטרין עשרות שנים. האינטרס שלו להציג את ציטרין כבעל הסקופ ברור, שכן הישג הדחת פריצקי, אם יזוקף לזכות חברו ציטרין, ידגיש את תרומתו שלו, כמקור, לפרשה ויסייע לציטרין בקשיים המתעוררים בפניו ברשות השידור, כפי שיבואר להלן. אלא שבעולותו של ציטרין על הסקופ מתיישבת בקושי רב עם הנתונים הידועים עד כה.

ציטרין, ועל כך אין מחלוקת, קיבל את הטיפ הראשון, אבל לטענת חסון, היה זה טיפ כללי ביותר, ללא היכרות עם הפרטים הראשוניים והבסיסיים של הסיפור או שליטה בהם. יתרה מזאת, לא מן הנמנע שציטרין כלל לא היה מודע לנפיצותו של החומר, אפילו באופן הכללי ביותר, לנוכח התעקשותו של "הארם השלישי" להשתמש בציטרין רק כתחנת ממסר עיוורת, בדרכו לאילה חסון. לטענת חסון, אמר לה ציטרין: "יש אנשים שרוצים לעמוד איתך בקשר לגבי איזו קלטת מלוכלכת בתוך שינור". "אמרתי לו, 'אולי זה האונת סתר?'", ממשיכה חסון. "הוא ענה לי, 'אין לי מושג, תבדקי את זה'". בכך, טוענת חסון, הסתיימה תרומתו של ציטרין לסיפור.

"הארם השלישי" מוגדר על-ידי חסון כ"איש רציני ביותר, בעל רקורד מרשים, הבנה מעמיקה ושליטה מלאה בחומר המופיע בקלטת ובקונטקסט שלו לפרשה; לא חוקר פרטי, אלא בעל אג'נדה משלו ונגיעה מרכזית לנושא". חסון, כאמור, מספרת שמרגע שקיבלה לידיה את החומר, ריוחה על כך לציטרין והזמינה אותו לעלות איתה לירושלים ביום השידור, כדי לקחת חלק בהכנת הסיפור לשידור. "הוא אמר לי שהוא לא מצטרף אלי כי זה לא היום שבו הוא עורך, ובדיוק יש לו ארוחה במסעדה", משחזרת חסון. "עליתי לירושלים לבד, עבדתי כמו משוגעת על החומר כל היום עם מפיקת חדשות בכירה אצלנו. לציטרין לא היה מושג מה הולך להיות משודר. אני חושבת שהוא קיבל את זה בפצצה יחד עם כל הצופים בשידור".

גורם בכיר בערוץ 1 מאשר שחסון היתה מי שהביאה את הקלטת, ו"לא מי שטוען שהביא". הבכיר מוסיף שתפקידו של ציטרין הוא בדיוק תפקידו של עורך: "לשמוע טיפ פה ורמז שם, ולהעביר את הסיפורים לכתבים, ולא להתעסק

המכתבים ששלחנו לכתבי התקשורת, "אומרת חסון, "מכיוון שראינו שהטענה הלא נכונה של ציטרין הולכת וקונה לה אחיזה מטעמים שההסבר להם טמון, כך נראה, בתחום של מצוקות וחולשות אנוש שאסור בשום אופן לקבל יותר מאשר במחלוקת מקצועית. נראה לי שבטי לגמרי שבעלי יסייע לי בנושא שכזה ויעבור יחד איתי ועם עורך־הדין המשותף שלנו, בתחום שבו הוא בקיא ומתמצא". ציטרין מסרב להגיב על האשמות חסון.

עיתונאים, מקורות וחברויות

לפלבסקי ולציטרין יש, כנראה, יותר חברים מאשר לחסון. פלבסקי, המתמך זה בחקירות ובפוליטיקה ובנקודות ההשקפה שלהן, הוא חבר מהסוג שעיתונאים מחפשים. רבים מבכירי העיתונאים בארץ, נוסף על ציטרין, חברים שלו. רוב החברויות האלה נקשרו בימי העליונים של פלבסקי בשירות מפלגת העבודה, לפני עשרות שנים. כבר אז הזין פלבסקי את העיתונאים בני דורו במידע על פרשיות עסיסיות, ומאז ועד היום הוא מוסיף להיות מעורב בסיפורים פוליטיים ותקשורתיים מרעישים. פלבסקי נוכר איך למשל חשף בשנת '81 את העובדה שיוסי ביילין דודר פוגל, שעבדו בשירותו של שמעון פרס, נהגו לשלוח בשמות בדויים מכתבי קוראים למערכות העיתונים נגד יצחק רבין. פלבסקי גם הגיש לפני שלוש שנים תלונות במשטרה נגד אברהם כורג ובנימין בן־אליעזר, בטענה שמטותיהם מעורבים בזיופי הבחירות הפנימיות שהתקיימו במגזר הדרוני. כמו כן סיפר לעיתונאים מי האיש שעמד מאחורי יוזמת צעירי מפלגת העבודה בבחירות '92 לחלק קונדומים ועליהם הכתובת "הזיהור מהקטן", שכוננה נגד שמיר. הוא גם העיד נגד שמעון שבס במשפט השחיתותי שבהן הואשם.

כשהחלה אילה חסון את הקריירה העיתונאית שלה הספיק פלבסקי, בעזרת מכרים עיתונאים, להשאיר מאחוריו שורה לא קצרה של פוליטיקאים נבוכים. קשה היה לחסון להתמודד עם אהוד אשרי מ"הארץ", שכתב שציטרין הגיש לה את הסיפור על מגש של כסף (אשרי בתגובה: "בשעת כתיבת הדברים היתה רק גרסה אחת וחרים־משמעות של ציטרין בערוץ 1 עצמו אצל חנן עוזר, ולא היה ספק באמינותה"). קשה היה לה גם עם הערתו של אורי דן ב"יומן" (שאת תגובתו לא ניתן היה להשיג) קשה היה לה גם עם העמדה שנקט עוזר בלא שביקש ממנה את תגובתה, כמו שקשה היה לה עם פלבסקי, שסיפר לכל מורעיו העיתונאים שהוא פגש את חסון בפעם הראשונה בחייו רק שמונה ימים לאחר הפרסום.

המסר שעלה מדבריו היה ברור: מכיוון שהוא, בעל הקלטת, בכלל לא פגש את מי שטוענת שהיא בעלת הסקופ, הסקופ בעצם לא שלה, אלא של ציטרין. לחסון, הצעירה ברור אחר מפלבסקי, ציטרין ועוזר, היה קשה להסביר את חשיבותו של "הארם השלישי", משום שבכך היתה נגרעת חשיבותו של פלבסקי, ואת זה אף אחד לא היה מעוניין לקנות.

ייתכן, עם זאת, שההסבר למריבה על הקרדיט ולהתנגיטות הנהלת ערוץ 1 נגד אילה חסון ומערכת "מבט" ולטובת ציטרין אינו מצוי בזהותו של "הארם השלישי". ייתכן שההסבר נוגע לצורך שחש מנכ"ל רשות השידור, בראל, שהביא את ציטרין כמינוי אישי, לסייע לו; לתחושה זו שותפים, כנראה, חברים אחרים של ציטרין. פלבסקי למשל. יותר מכל, כך מסתמן, נזקק ציטרין לתעודת הצטיינות ולשרדו מעמרו המקצועי כדי לשרוד את המחאה על תנאי ההעסקה שלו ב"מבט", ובשביל זה, מסתבר, יש חברים. אם אכן זה היה המניע, הוא לא הועיל: פרקליטות המדינה פסקה שעל ציטרין לפרוש משרתו. ■

חנן עמיאור הוא עיתונאי

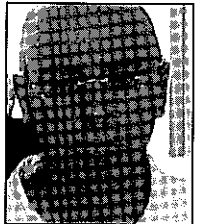
בקרדיטים בדיעבד. לא זה התפקיד של עורך". לו ידע ציטרין מה עומד לספר לחסון "הארם השלישי", האם היה מותר על הזמנה ועל חלקו בעבודה על הסקופ ומעדיף להישאר במסערה בתל־אביב? דבריו של הנכיר מצטרפים להודעה ברורה ששמה מערכת "מבט" בפיו של חיים יבין לאחר שבועיים: "בניגוד לפרסומים, אילה חסון קיבלה את הקלטות ממקור שאינו מוזכר כלל בפרשה".

בתוך ימים ספורים הידרדרו היחסים בין העורך ציטרין לכתבת חסון. בתוכנית "יומן" ביום שישי שלאחר החשיפה נתן אורי דן קרדיט ל"עורכי מבט", שהיו שר־תפים כסיפור. הכרסום באשראי של חסון על הסקופ נמשך באותו ערב גם בדיעוה באתר החדשות של יואב יצחק, שטענה כי ציטרין הביא את הסיפור ולא חסון. המגמה הזו הגיעה לשיאה שבוע לאחר החשיפה, בתוכניתו של חנן עוזר בערוץ 1, "גילוי נאות", שבה אירח את ציטרין, החמיא לו על הסקופ הגדול ואיפשר לו להציג את עצמו כמי ש"אליו הגיעו הקלטות, הוא מחליט לתת את החומר לאילה חסון, לא לפני שהוא עצמו בודק את החומר, מאמת אותו ומורא שהוא ראוי לפרסום". חסון לא הזמנה לתוכנית האתיקה של עוזר כדי להגיב על הטענות של ציטרין בעניינה. עוזר העריף שלא לתת למערכת "העין השביעית" הסבר לכך.

"שניים אוהזין בטלית", פותחת המשנה את הפרק הראשון במסכת "בבא מצי" עא". "זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה. זה יישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה יישבע שאין לו בה פחות מחציה, ויחלוקו". זו הצעת המשנה, מתוך הנחה שאנשים מכבדים את שבועותיהם. אבל ציטרין לא הסכים להישבע, גם לא על הרבה פחות מ"חציה" וגם לא כשהסון גשבעה "כולה שלי". הבידור, המקביל לבידור שערכת המשנה, נערך בלשכתו של מנכ"ל רשות השידור יוסף בראל ב־20 ביולי, ובמהלכו הסביר ציטרין שמעולם לא טען שהוא שהביא לחסון את הקלטות, אבל סירב למסור את גרסתו או להסביר את דבריו בתוכניתו של עוזר. חסון, שראתה את הקרדיט על ההישג שלה נוזל לכיוונו של לא אחר מאשר העורך שלה, החליטה להשיב מלחמה. כתבי תקשורת שפגו אליה כדי לקבל את תגובתה לטענה שציטרין הוא בעל הסקופ ולא היא נענו במכתב מעורך־הדין שלה, שהם צפויים לתביעה אם יחזרו על פרסום הטענה. בניסוח המכתבים סייע לה בעלה, מפיק הטלוויזיה שי נשר, שהוא סוכנם של רבים מכוכבי הטלוויזיה ובהם חיים יבין, יעקב אילון ונסים משעל; נשר הוא המפיק של תוכניתו של משעל.

פלבסקי מספר שבימים שאחרי פרץ הפרשה הוא הזמן לתוכנית של משעל, אבל לאחר שעות אחדות הופעתו בוטלה. פלבסקי, שכעס על הביטול עד כדי העברת הודעה למערכת התוכנית שלא יזמינו אותו אליה יותר לעולם, אינו

ש ל ח ה א ב ר ח ו ב י ע ' : א ין
סתירה בין התשלום שקיבלתי
מוועד העובדים של חברת
החשמל לתשלום הנוסף
שרדתי עבור הקלטת, חשוב
שלא קיבלתי אותה מהוועד"

רוצה לומר במפורש שייתכן שנשר טירפד את הופעתו בתוכנית מחשש שינצל את הנמה כדי לתת את הקרדיט לציטרין ולא לאשתו, ומסתפק ברמיזה: "לא אמרתי שהוא עשה את הרבר הזה, רק ציינתי שהוא המפיק, כסמיכות עובדות". עורך התוכנית, ישראל סגל, מסביר שהנימוק לביטול הופעתו של פלבסקי בתוכנית פשוט מאוד: "פלבסקי התראיין באותו יום ובימים שלפניו בכל כלי תקשורת אפשרי. ביום השידור עצמו הוא הספיק להופיע גם בתוכנית 'שש עם' אצלנו, בערוץ 2. אלינו הוא הגיע כבר כסחורה ישנה ומשומשת, ולכן הורדנו אותו. אגב, אני, כשגרה, דורש בלעדיות כתנאי להשתתפות בתוכנית אפילו משרים, אז אני לא אדרוש את זה מפלבסקי? חוץ מזה, מי החושב שנשר שותף להחלטות המערכת בתוכנית או מכתב לנסים ולמערכת משהו, פשוט לא מכיר את החומר". נשר טוען שכלל לא ידע על ההזמנה ועל ביטולה, וממילא לא התערב בעניין. "בווראי שהסתייעתי בעבלי בעבודה עם עורך־הדין שלנו על

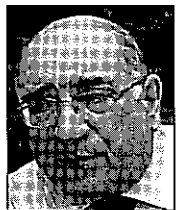
שפתיים חתומות לרווחה

מאחורי שתיקתם של עיתונאים יהודים נוכח פגיעת אנשי הביטחון בעמיתיהם הערבים מסתתרת לא פעם השקפת עולם

ת מ ר ג ו ט מ נ

גזענות או הגנה על בטחון המדינה? השפלה מכוונת או אמצעי זהירות הכרחיים? אלה השאלות ששואל את עצמו כל עיתונאי כשהוא רואה את עמיתו תיו למקצוע, העיתונאים הערבים, מוכים על ידי שוטרים בהפגנות, מעוכבים לחקירה צולבת כשהם התעופה ובכניסה למשרדי הממשלה וגותרים מאחור בסיוורים ממלכתיים.

עליית המדרגה שחלה לאחרונה בחומרת התקריות של פגיעה בחופש העיתונות של הכתבים והצלמים הערבים מעלה על פני השטח את שאלת הסולידריות והקולגיאליזם בקרב העיתונאים. מאז

לופי משעור:
"כשזה מגיע לערבים, החברים שלנו שוכחים שהם עיתונאים והופכים לפטריוטים"

ומתמיד היו העיתונאים היהודים חולפים על פני אנשי הביטחון כשהם מנפנים בניגוחות בתעורת העיתונאי, בעור חברים הערבי מעוכב לתשואל מדוקדק וארוך. בכך אין כל חדש, וכל הצדדים למדו לחיות בשלום עם התופעה. אלא שלנוכח מגמת ההסלמה הניכרת לאחרונה וריבוי הפרסומים על היחס המקומם של אנשי הביטחון אל הכתבים הערבים, הפכות הארישות וההתעלמות של העיתונאים האחרים לסוגיה התובעת שימת לב.

לעיתונאים הערבים יש ביקורת קשה על התנהגותם של עמיתיהם היהודים. "כשזה מגיע לערבים, החברים שלנו שוכחים שהם עיתונאים והופכים לפטריוטים", אומר לוטפי משעור, עורך העיתון "איטינארה". בפברואר האחרון עזב משעור בכעס את פמליית העיתונאים שלייוותה את נשיא המדינה

משה קצב במסעו לצרפת, לאחר שהיה העיתונאי היחיד שגרדש לעבור בדיקות בטחוניות מחמירות בנתב"ג. "הם רואים את עצמם ככלבי השמירה של הדמוקרטיה בארץ ובכל העולם, אבל כשפוגעים לנגד עיניהם בחופש התנועה של עיתונאי, הם שותקים. זו פשוט בושה".

פאיז עבאס, עורך המהדורה בערבית של "חרשות היום" בכבלים, מצטרף לטענות. לפני כחודשיים נעצר כתב המהדורה ראמי מנצור על ידי משטרת עידון בעת שסיקר את פעילות המחאה נגד סלילת כביש חוצה ישראל באזור. "לצערי, ההתנהגות של העיתונאים היהודים, מהכביר שביניהם ועד למתחיל, היא מתחת לכל ביקורת. הם לא מגלים סולידריות עם העמיתים הערבים, לא מזהים ולא מתקוממים. בכך הם בעצם משתפים פעולה עם אנשי הביטחון ותומכים בהם. פשוט לא אכפת להם אם יהיה עוד ערבי או פחות ערבי במש"לחת, על המטרס או בשטח. הם לא מבינים שאם הם לא יגיבו, אז בסוף זה יגיע אליהם. יום אחד יתחילו לעכב לחקירה ולסלק מהמשלחת עיתונאים יהודים עם דעות שנויות במחלוקת, או כאלה שכתבו על מישהו משהו שלא מצא חן בעיניו, ואז כבר יהיה מאוחר מדי".

ההאשמות הקשות שמפנים משעור ועבאס כלפי עמיתיהם היהודים מבטאות את עוצמת הכאב וההשפלה היומיומיים שחווים העיתונאים הערבים בעת עבודתם. יש בהן משום הכללה והן גורמות עוול לציבור גדול של עיתונאים בעלי מצפון, אך הן אינן מופרכות. ברוב המקרים שאירעו לאחרונה העיתונאים היהודים נמנעו מלהתערב (ר' מסגרת). גם לאחר התקריות האמורות מסתפקים תאי הכתבים והאייגודים בהודעות גינוי רפות. חלק מהעיתונאים, כמו למשל אמיר ברישלוס מערוץ 1, שהשתתף בפמליית העיתונאים שטסה עם קצב, טוענים להגנתם שלא היו עדים למעשה, ועל כן לא היו יכולים להגיב עליו. אחרים רומזים, שלא לציטוט ולא לייחוס, שהם אינם רואים לנכון לפקפק בשיקולי כוחות הביטחון, ושאין עשן בלי אש.

"לצערי מחאה הפגנתיים, כמו עזיבה קולקטיבית

של כל העיתונאים את מקום האירוע או החרמה, יש השפעה אדירה", אומר אריה שקד, יו"ר האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל. "פוליטיקאים ואנשי ציבור תלויים בסיקור התקשורת, במיוחד במקרים של נסיעות ממלכתיות לחו"ל. אני בטוח שלחץ שלהם על אנשי הביטחון יכול להביא לצמצום התופעה. אני מאוכזב מההתנהגות של העיתונאים. מעבר לפגיעה בקולגה, יש כאן גם פגיעה בחופש הסיקור העיתונאי. אפליה של עיתונאי על רקע המוצא שלו פוגעת גם באמון הציבור בקיומה של עיתונות חופשית, ולפחות על העיקרון הזה העיתונאים צריכים להגן בחירוף נפש".

ביוני האחרון, לאחר שהשב"כ הורה לאסור על הצטרפותו של הכתב לענייני ערבים של Ynet, עלי ואקר, למטוסו של שר החוץ סילבן שלום, שיצא למצרים, פירסם האיגוד הארצי הודעת גינוי שקראה לכל העיתונאים בישראל לסרב לסקר אירועים שגישה של עיתונאים אחרים אליהם נמנעת בשל מוצאם. כיוון שלאיגוד הארצי אין שום סמכויות אכיפה, מרובר למעשה בהמלצה חסרת שיניים. שקד מביטח שבעתיד, אם יישנו מקרים כגון אלה, נציגי האיגוד יתקשרו באופן אישי לעיתונאים וידרבו אותם לנקוט פעולות מחאה.

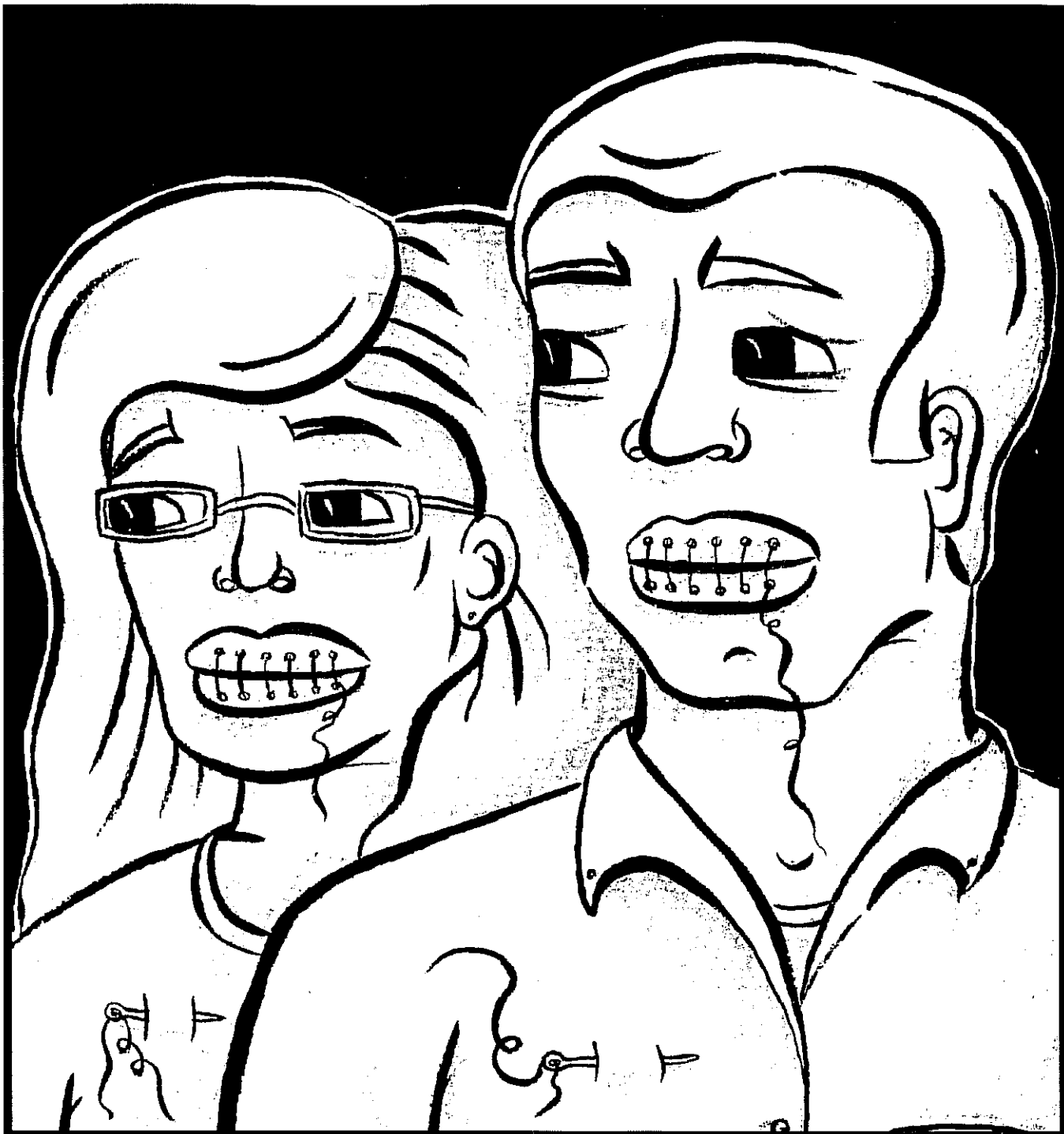
תא הכתבים לענייני ערבים פירסם גם הוא, יום לאחר התקרית, עצומה המגנה את החלטת השב"כ.

פאיז עבאס:

"העיתונאים היהודים אינם מבינים שאם הם לא יגיבו, אז בסוף זה יגיע אליהם"

"אני מודע לביקורת שהתעוררה בנוגע להתנהגות של הכתבים האחרים בפמליה של שלום", אומר ג'קי חוגי, כתב "מעריב" לענייני ערבים, שהתלווה לנסיעה, "אבל לרעתי היא לא מוצדקת.

איור: מירב סלומון

עיתונאים שלא שותקים לנוכח היחס המשפיל והפוגע בחבריהם. באפריל האחרון, בעת הבדיקה הבטחונית בנתב"ג לפני העלייה למטוסו של ראש הממשלה, נקלע משעור שנית לעימות עם אנשי הביטחון ועזב את המקום בכעס. אילה חסון, כתבת ערוץ 1, שנכחה בעת התקרית, ניסתה להרגיע את משעור. "אני מיוחדת עם לוטפי, ראיתי שהוא שרוי במצוקה ורציתי לעזור לו," מספרת חסון. "הוא היה מאוד נסער, ניסיתי להרגיע אותו. הזכרתי לו את הבדיקות הבטחונית

צנועה ושקטה, אבל לטעמי היא חשובה". במרכז מוסאו לזכויות האזרחים הערבים בישראל סבורים שהאחריות מוטלת על ראשי כלי התקשורת. לדברי עביר קופטי, דוברת מוסאו, המו"לים והעורכים הראשיים צריכים "לצאת למאבק עקרוני ועקבי בתופעה, מתוקף חרדה לערכי המקצוע ולחופש העיתונות, הביטוי והרעה". כיוון שלפי שעה אין מי שירים את הכפפה ויוביל מאבק מאורגן להסרת חרפת האפליה, אפשר רק להתנחם בעובדה שיש

הודעה בדבר הפסילה של ואקר נמסרה לעורכים שלו בערב הקודם, ולנו נודע על כל העניין רק ביום שלמחרת הביקור. האמת היא שבמהלך הטיסה פשוט חשבנו ש-Ynet החליטו לא לשלוח כתב. לדעתי, ניסו להסתיר את המידע הזה מאיתנו, כי אם היינו יודעים, אני מאמין שהיינו משמיעים קול צעקה והיתה נוצרת איינעימות. לא היינו עוברים על דבר כזה לסדר-היום. עובדה שמיד אירגנו עצומה וחתמנו עליה ללא היסוס. נכון שזו מחאה

היסודיות ששמעון פרס נאלץ לעבור בארה"ב אחרי ה-11 בספטמבר, וניגשתי איתו לסלקטור כדי לקבל הסברים. התחננתי לפניו שישאר, אבל לצערי הוא בחר לעזוב את המקום. במצבים כאלה יש תמיד עיתונאים שעומדים בצד ונמנעים מלהתערב, אבל אני לא מסוגלת. האמת היא שבמקצוע שלנו כבר אין טיפת קולגיאליות וסולידריות. העיתונאים הם חיות טרף שאוכלות זו את זו מתוך חוסר מחשבה, קהות חושים ואטימות. אף אחד לא יקריב את הקריירה שלו בשביל עיקרון כלשהו."

גם אפרת וייס, כתבת המשטרה והשטחים של Ynet, נזעקה לא אחת להגן על עמית. לפני כשנה וחצי הגיע איאד חרב, כתב קול ישראל בערבית, לתאיארון ירושלים לצורך סיקור טקס הענקת אותות הצטיינות לשוטרים. בכניסה הופרד חרב, לירי בית ג'אן, ששירת בצבא וכמשטרה, מחבריו והתבקש להציג תעודת שחרור מהצבא. חרב הפגוע פרץ בבכי ואיים לעזוב את המקום. וייס, המכירה אותו היטב מעבודתם המשותפת, העירה למאבטחים על התנהגותם הגסה. "אני לא באה להקל ראש במצב הבטחוני ששורר במדינה ובנסיבות הקשות שאנשי הביטחון נאלצים להתמודד איתן", היא אומרת, "אבל אני מיוודת עם איאד, וכשאני רואה את הכאב והפגיעה שלו, אני לא יכולה להישאר ארישה". וייס היא בין העיתונאים היחידים שפירסמו את הסיפור של חרב ומקרים דומים, בגיבויה המלא של מערכת Ynet. כלי התקשורת האחרים נוטים בדרך-כלל

להתעלם מהתופעה כל עוד היא נוגעת לכתבים ערבים ודרוים המועסקים בכלי תקשורת בשפה הערבית או שהם בנעלות ערבית. הם נדרשים לסיר גיה רק כשהעיתונאי הנפגע עובר בכלי תקשורת בשפה העברית, או ששמו ידוע בציבור הישראלי-יהודי. כך למשל, ביוני האחרון, הקריש "ידיעות אחרונות", באורח חריג, את שני עמודי הפתיחה שלו, כולל צילומים קשים וכותרות מתלהמות,

אריה שקד: "אני מאוכזב מההתנהגות של העיתונאים. אפליה של עיתונאי על רקע המוצא שלו פוגעת באמון הציבור בקיומה של עיתונות חופשית"

לפרשת הכאתו של צלם העיתון עטא עוויסאת בידי שוטרי משמר הגבול, בעת שסיקר הפגנה ישראלית-פלסטינית נגד גדר ההפרדה. "אני חושבת שהפגיעה בכתבים ערבים היא עוול חברתי חמור, שצריך לתת לו ביטוי באמצעות פורסום", אומרת וייס. "אני שמחה שבמערכת חושבים כמוני ונותנים לידיעות האלה הפניה כולטת כעמור הראשי. כל מערכת עיתון שהפוצץ של החברה שלנו חשוב לה צריכה לפעול באותו האופן."

הסולידריות האכזרה של מקצוע העיתונות היא נושא כאוב שמרבים לדוש בו בשנים האחרונות. "העיתונאים היום יותר תהורתיים ויותר ציניים", אומר שקד. "רובם מועסקים כחוזים אישיים, ויכולים לאכזר את מקום העבודה שלהם מהיום למחר. לא חסרים צעירים מוכשרים ושאפתנים שיוכלו למלא את החלל שיתפנה. במצב הזה, אף עיתונאי לא יסכן את מעמדו בשביל עמית או בשביל עקרונות יפים כמו חופש העיתונות וחופש הביטוי."

"אנחנו העיתונאים, יחד עם החברה הישראלית כולה, הפכנו אטומים יותר לסבל של הצד השני מאז תחילת האינתיפאדה", מסכם חוגי. "האטימות הזו היא תוצר של הסכסוך המתמשך ושל המצב הקשה, אבל אי אפשר להצדיק אותה. אני חושב שהעיתונאים צריכים להתעלות מעל לקיבעון הזה ולגלות יותר אכפתיות, להתחיל להשמיע ביקורת גם נגד גורמים ממסדיים ולהראות ולייצג גם את הסבל של הערבים – בין אם הם עמיתים, סתם אזרחים או פלסטינים תושבי השטחים".

ולסיום, רברים שאמר כתב בכיר שדיכר באבי"רות כלפי העמיתים הערבים, כאשר צוטט, אך שלא לייחוס יצא ממנו המשפט הבא: "למה שאני ארד בשבילו מהמטוס או אפסיק את הסיקור של האי-רוע? מה, הוא היה עושה אותו הדבר בשבילי?".

הכותבת היא דוקטורנטית בחוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת תל-אביב

דו"ח מעקב

כארגון אעלאם, מרכזת הקשורת לחברה הערבית-פלסטינית בישראל, מקיימים מעקב אחר המקרים של פגיעה בעיתונאים ערבים במהלך עבודתם. להלן חלקי קטן מהדו"ח של הארגון:

מעצרים ועיכובים

■ ב-15 ביוני 2004 עצרו שוטרי משטרת עזרון את כתב "החדשות היום" בכפלים, האמי מנצור, בעת שסיקר את הריסתו של אוהל מחאה ערבי יהודי-נגד סלידת כביש חוצה ישראל באזור כפר קרע. למענת השוטרים, מנצור, ערבי ישראלי תושב טירה, הפריע להם בעת מילוי תפקידם וסירב לעזוב את המקום. העילה הרשמית למעצר היתה הצגת תעודת עיתונאי שאינה בתוקף. מנצור נחקר במשך כמה שעות ושחרר לאחר התערבות של עורך החדשות בכפלים, שמואל שם-טוב. ■ במאי 2004 נעצרה רימא מוסטפא, גם היא כתבת של מהדורת החדשות בכפלים, במחסום קלבריה בעת שהיתה בדרכה לירושלים לאחר שסיקרה אירוע חדשותי. היא ענפה במחסום למשך כמה שעות ונחקרה בידי הוויזלים במקום;

השפלה ועריכת חיפושים מיותרים

■ ב-16 בפברואר 2004 התבקש לוטפי משעור, עורך העיתון בשפה הערבית "אסווארה", לעבור בליקוח פשוטות בכתב ג' בעת שעמד להצטרף לטיסתו של נשיא המדינה משה קצב לביקור ממלכתי בצרפת. משעור היה היחיד מביני 35 העיתונאים בפמליית הנשיא שהתבקש לעבור את הבריקה הנוספת. הוא סירב ולא עלה על הטיסה.

■ ב-4 בינואר 2004, בעת שהגיע לסקר אירוע כהשתתפות אישיות ממלכתית בכירה, נקרא אליאס קראם, עיתונאי וכתב העיתון "כל אלערב", לאחד החוזרים, שם ביקשו ממנו המאבטחים להוריד את בגדיו ואת נעליו. במאי 2004 התבקש שוב קראם להוריד את בגדיו כשהגיע לבית הנשיא בעקבות הזמנתה של הרוברת שלו. רק לאחר שאינם שיעזוב את המקום, הופיעה הרוברת והורתה למאבטחים לאפשר לו להיכנס.

תקיפה ואלימות פיזית

■ ב-26 ביוני 2004 הוכה עטא עוויסאת, צלם "ידיעות אחרונות", על-ידי שוטרי משמר הגבול בעת שסיקר הפגנה יהודית-ערבית נגד גדר ההפרדה. בעקבות המכות העזות, סספג, נזקק עוויסאת לטיפול רפואי ואושפז בבית-החולים.

■ ביוני 2004 היכו שוטרים את צקר מוחמד אבו-סעלוק, עיתונאי ומנכ"ל סוכנות החדשות נבא שבנגב, בעת שסיקר הרגת בית בכפר הבהואי אס-אלחיראן. השוטרים שכרו את מצלמתו והחזיקו אותה בכוח מהמקום.

הגבלת חופש התנועה

■ ב-8 ביוני 2004 מנעו שירותי הביטחון מכתב Ynet, עלי ואקד, להצטרף לפמליית העיתונאים שעלתה על מטוסו של שר החוץ סילבן שלום לביקור במצרים. עו-לרע, זה לא נמסר למערכת Ynet הסבר לפסילתו של ואקד, במהלך התקרית נאמר להם רק: "נספר לכם, רק לא לציטוט ולא לייחוס. העיקר שתחליפו כתב".

המרחק הגדל בין מהימנות לאמינות

על נטייתו של הציבור להאמין בבדותות רק משום שהן מתפרסמות בתקשורת

במשך שנים ארוכות, הנחת היסוד של עיתונות לא אידיאולוגית, טובה, במדינה דמוקרטית היתה שאמון הציבור נקנה בריווח אחראי, מדויק, ברזק ונטול הטיית. ואז בא תיקון חשוב לתפיסה הזו: העיתונאי אינו משוחרר מנקודת מבטו האישית על העולם שעליו הוא מרווח. יש להכיר בכך שכל עיתונאי, כל צלם עיתונות, מביא עימו פרספקטיבה ספציפית המשפיעה על תמונת המצב שעליה הוא מרווח. עיתונאי אחראי מצופה לתת תמונה מהימנה לא של "המציאות", אלא רק של מציאות כפי שהיא עולה מנקודת המבט שלו.

נקודת המבט האישית, שיש בה יסודות של העדפה, אינטרס וסובייקטיביות, נתפסת יותר ויותר כמרכיב לגיטימי בעיסוק העיתונאי. האתיקה העיתונאית רק מעריפה שהעיתונאי לא יסתיר את הפרספקטיבה הנורמטיבית שממנה הוא מרווח. ההתפתחות הזו הבהירה את העובדה שהציבור מוכן לתת משקל לנקודות מבט שונות על אותה מציאות משום שהן מציגות בפניו היבטים שונים. היבטים אלה מצטרפים לתמונת מציאות עשירה ודינמית יותר, גם אם קוהרנטית פחות.

למרות כל זאת, בחינה עמוקה יותר של היחסים בין העיתונות לקהל שלה מגלה שלאמיתו של דבר, הקשר המסורתי בין מהימנות לאמינות הוא יותר מרומה מאשר ממשו: ושכניגוד לנורמות המקובלות ולאתיקה של העיתונאות, ששורשיה בתקופת הנאור, רות, הציבור היום מוכן לקבל מצגי מציאות לא מהימנים ובלתי בדוקים כאמת עוברתית מעצם כוח פרסומם באמצעי התקשורת ההמוניים.

מעמדם של קניימירה הכורקים את ההתאמה בין ריווחים לעובדות נצפות ירד פלאים, ואת החלל הריק שנוצר ממלאת נכונות הציבור לקבל תמונות מציאות כמציאות אמיתית רק משום שהן הופכות, ולו לזמן קצר, לתיאור הנפוץ ביותר של "המצב". הנכונות הבלתי מודעת והבלתי ביקורתית של הציבור להתייחס למה שכולם יודעים כאל עובדה מוכרת למדעני החברה גם מתחומים אחרים. כאשר מיתוסים או אידיאולוגיות הופכים לחלק בלתי נפרד מן הרמיון או מהמוסכמה הציבורית, כאשר דורות של בנייירים נולדים אל תוך מסגרת משותפת המפרשת את החוויה שלהם בעולם כדרך מקובלת מסוימת, המיתוסים והאידיאולוגיות משנים את פניהם והופכים בתורעתם ל"מציאות עוברתית" שכמעט אין לערער עליה מבלי לצאת מן העולם המשותף של הכלל. כשכולם רואים את, או חושבים על, אותם דברים – אותם דברים יכולים להפוך בקלות, בתודעת הציבור, מכריות למציאות פוליטיקאים מנוסים יודעים שמה שהציבור קולט בתקשורת ההמונית חשוב יותר לעיגון תפיסת המציאות שלו ממה שיועצי דבר יודעים על המציאות הזאת. לכן הם צורקים לעתים קרובות כשהם מתלוננים על כך שהעיתונות הפכה, בתודעת הציבור, פיקציה לעובדה המזיקה לעניינם. הם היו מעדיפים שהעיתונות תהפוך לעובדות את הפיקציות הנוחות להם יותר.

הקלות שבה עצם הפרסום באמצעי התקשורת ההמוניים

נותן למה שפורסם מעמד של עובדה או מציאות בתודעת הקהל כרוכה בהתפתחויות עמוקות בתרבות ובפסיכולוגיה החברתית בזמננו. כיום הציבור אינו מצפה כבעבר לקבל תמונת מציאות יציבה, ורואי שלא בתחומי הפוליטיקה, החברה והכלכלה. הציבור התרגל לחשוב שמה שהוא מקבל כמציאות היום יפנה את מקומו למציאות אחרת מחר. בשל ריבוי הפרספקטיבות הלגיטימיות על "המצב", אין לשום פרספקטיבה סמכות או יכולת להיות הגמונית לאורך זמן. כך, מה שמוצג היום כאיום בנשק השמדה המוני למשל יכול בקלות להפוך מחר לבלון. בינתיים, הציבור חווה אותו לזמן קצר כמציאות, רץ לעמוד בתור למסכות גז, והשלטונות עושים כמה מחוות של התמודדות כביכול עם המציאות הזו. הצירוף של סמכות צה"ל והממשלה והפרסום ההמוני באמצעי התקשורת נתן למצב השווא הזה, להשערה או לפיקציה ההן, מעמד של מציאות, שמכוונת את חיינו במשך תקופת זמן מוגבלת. כך, כמו העיתון של אתמול, גם המציאות של אתמול נזרקה מהר מאוד לזבל. הציבור התרגל להחליף מושגי מציאות במהירות כאילו היו מציאות לשימוש חד-פעמי.

בגלל ההתחלפות המהירה של תמונות המציאות בתודעת הציבור, אין הוא נוטל על עצמו סיכון גבוה כשהוא נותן אמון בתמונת מציאות מסוימת, ואין הוא חש שהוא משלם מחיר גבוה כשהוא מחליפה באחרת. אין זה פלא שבמצב זה, כאשר אמות המידה המסורתיות להמימנות התקשורת קורסות מול עינינו, מתפתים עיתונאים (ומו"לים) לא מעטים להמציא במקום לשקף. לעתים קרובות זה גם זול יותר. נוצר כאן מצב פרדוקסלי: הציבור, שחירותו ורווחתו תלויות לא מעט בתקשורת מהימנה, אינו נוטה "להעניש" את הסוטים מאמות המידה שלה, וממשיך לקנות אותם עיתונים. נכון, יש עדיין מרכיב של אמינות, או חוסר אמינות, מצטברת, המושפעת משכיחות הקריסות הדרמטיות של מצגי מציאות בכלי תקשורת מסוימים. חלק מן הציבור למד להיות, לפחות, קצת ספקן ביחס לכל מצג של מציאות, אך להתפכחות הזו יש משקל מוגבל בעיצוב התודעה הציבורית: כתבות סנסציוניות וצהובות פורחות בכל עיתון כמעט.

לאמיתו של דבר, הציבור נעשה תלוי יותר ויותר בנכונות האישית והמקצועית של עיתונאים, עורכים ומו"לים לשמור על דמה גבוהה של שיקוף מהימן של המצב – דמה שהציבור לא דורש. בדמוקרטיה העכשווית, תחום התקשורת יוצר עולם סוריאליסטי, הקרוב יותר לעולם שרימיין הרקליטוס, שבו "הכל זורם", מאשר לעולם האמיתות הנצחיות של אפלטון. אך גם בעולם כזה אפשר וראוי לצמצם את המרחק שנוצר בין מהימנות לאמינות. לוק, מהוגי הדמוקרטיה החשובים, טען שהציבור נחלק בין אלה שיועדים לאלה שיכולים רק להאמין. בחברה דמוקרטית, ככל שציבור היודעים גדול מציבור המאמינים, ערכי החירות, השוויון והדמוקרטיה מוגנים יותר.

ירון אזרחי הוא פרופסור בחוג למדע המדינה באוניברסיטה העברית

תחום התקשורת
יוצר עולם
סוריאליסטי,
הקרוב יותר
לעולם שרימיין
הרקליטוס, שבו
"הכל זורם",
חאשר לעולם
האמיתות
הנצחיות של
אפלטון

המשוררת הלאומית

"לשלוח מלות פרידה, שירים ויצירות" כדי "להיפרד מן המשוררת שנגעה בכולנו" ו"לתת כבוד אחרון למי ששיריה ליוו אותנו כל השנים הללו".

קלישאות הספר מטעם פוליטיקאים – שרים, חברי-כנסת ורמטכ"לים בדימוס – צוטטו ללא הרף, כשהתקשורת מספקת להם כמה חופשית לביטוי מסרים אידיאולוגיים ולקידום מטרות פוליטיות באצטלה של קינה קולקטיבית, ובכלל זה רכריו של ראש הממשלה, שהתנסח ברוח הימים האלו: "נעמי הצליחה במלל ובמנגינות נפלאות לחבר אותנו אל שורשינו, אל מקורותינו, לחבר אותנו אל ראשית הצינונות ולהריב אותנו בנכונות האהבה למכורתנו" (27.6, Ynet); האהבה למכורה היא נכונה, היא שלנו, והיא תנצה.

הביטויים "כבוד", "תפארת", "גאון נות", "מורשת אדירה", "אם ואומה", "כוחה גדולה", "סמל ארץ ישראל האמיתית" וההתנסחויות בגוף ראשון רבים ("אנחנו", "כולנו") חזרו על עצמם ומחצו כל ניסיון ממשי להתנגדות. לבד מכמה כתבות מעטות (דורון רוזנבלום, מיכל פלטי, נחום ברנע) שהציגו את שמר ואת מה שסמילה כשנוי במחלוקת, ותויגו בשל כך כ"צורמות" (חגי סגל, nrg, 29.6) ואפילו "רעות" (ישראל הראל, "הארץ", 1.7), או תוארו בלעג כביטויים של "סלידה נאורה" מצד האליטות (אבי רמה גולן, "הארץ", 2.7), השתתפו רוב העיתונאים בחגיגת הדהפוליטיזציה של שמר ו"מורשתה" בלי קושי. יעל פור מלמד כתבה כי "נעמי שמר היתה ונשארה המשוררת האהובה על כל מי ששירי ארץ-ישראל מעבירים צמרמורת בגוו וחונקים את גרונו. היא מעולם לא היתה משוררת

פוליטית" (nrg, 1.7); יערה שחורי ריברה על "געגוע אל זיכרון משותף, זיכרון שיש לו חסד, גם אם מה שזוכרים ומזכירים הוא לפעמים מדומיין" (nrg, 28.6); וקובי אוז התפייט כהרגלו: "מהווית שלה האנשים טובים, הארץ יפה ואלוהים מקשיב" (nrg, 1.7). אולם ניתן היה לחוש כרברמה מאולץ בשלל מחוות היגון הללו. הצורך לציין ללא הרף את מעמדה הקונסנזואלי ולהדגיש את איכותה כ"משוררת גדולה" כמו נועדו להאדיר את הערך האסתטי של יצירתה ולהשכיח למעלה משני עשורים של התפקדות לגוש אמונים והתבטאויות שלא היו מביישות את נערי הגבעות. אם השוותה הנהגת היישוב דאז את ביאליק להרצל במגמה לרתום משורר חשוב לפרויקט פוליטי, הרי שהשוואה המפורשת של שמר לרחל המשוררת (ולביאליק) נועדה לשרת את המטרה ההפוכה – להעניק לפזמונאית,

נסתלק פאר ישראל וגאוונו... בשיברון ובדומייה עומד העם יתום על יד מתו המוטל לפניו"; "קורם זמנו מת האיש הזה, ושירת חייו באמצע נפסקה"; "אכל ככד לעם ישראל בארץ ובגולה" – כך זעקו כותרות העיתונים הראשיים ("הארץ", "דבר" ו"דואר היום" כהתאמה) בבוקר כ"א בתמוז תרצ"ד, בוקר מותו של חיים נחמן ביאליק. במקביל הורדו ההסתדרות הכללית לפרסם מודעת

אבל מטעמה שבה ריברה על "משא האבל, אשר אין כבר ממנו לדור ולעם", והנחלת ההסתדרות הצינונית הפליגה והתעללה במודעת אבל מתחרה מטעמה, תוך שהיא קוראת ליישור השורות: "מיום שאבר לנו החווה והבנאי של תקומתנו הלאומית – מיום פטירתו של הרצל – לא היה לישראל כאבירה של ביאליק, החווה והבנאי של תקומתנו התרבותית... מעל לכל פגעי השעה, מעל לכל הניגודים והפילוגים הפנימיים – תכוון האומה העברית את לבה הפצוע לתפארת רוחה שנסתלקה ותתאחד כולה ביגון".

מותו של גיבור תרבות הנערץ על רבים הוא תמיד הורמנות מצוינת עבור השלטון במדינה דמוקרטית, שפלוגתא ופולמוס מצירים את צעדיו בימים כתיקונם, להאדרת כוחה של האחדות על פני הריבוי ולאישור מחדש של סמכותו. הפתוס הלאומי, מליצות האבל והקריאה להתעלות על מחלוקות השעה מתפקדים כסם משכך לחוש הביקורת הפוליטית. כפי שניתן לראות מהציטוטים, בשעת

מותו של ביאליק בחרה העיתונות להציג הוית רטורית אחירה עם זו של ההנהגה, וסייעה לה בגיוסם של ההמונים אלי אבל לאומי.

נדמה שפסטיבל האבל המתוזמר שאורגן לרגל פטירתה של הפזמונאית והמלחינה נעמי שמר לפני כחורש היה מעין ניסיון מצד השלטון של שנת 2004 לשחזר את ההצלחה של 1934. במיזם משותף של השלטון ואמצעי התקשורת עברה שמר הליך פנתיאוניזציה מזורז והוכתרה רשמית כמשוררת לאומית: "יריעות אחרונות" (27.6) הכריז בצער ממלכתי על מותה של "המשוררת הלאומית ששירה נדם"; "מעריב" (27.6) ספרו בשידור ל"מלכת הזמר העברי" ש"מתה באמצע התמוז"; ערוץ 1 וערוץ 10 החליטו לשדר את הלוחית בשידור חי; עשרות כתבות, רעות, מכתבים וטורים אישיים התפרסמו בשבועות שלאחר מותה; והגריל לעשות פורטל nrg, שהזמין את גולשיו

ובעיקר לאתוס שהיא מייצגת, שהזמן חשף את ערוותו - נופך אוני-ברסלי ורדיסת רגל בנצח.

לפני שנתיים, כאשר יצא "האוסף השלם" של שיריה, התלוננה גליה ירב בסקירתה שהשירים בו אינם מתוארכים. כתוצאה מכך, "כל 100 השירים מרתפים במין הווה ממושך, חסר עבר ונטול ספק" (וואלה, 17.12.02). במוחה המולאם, אם כן, פסקה שמר מלהיות סובייקט פוליטי והפכה לתופעה טבעית, על-היסטורית, כפי שרצתה שיקרה לנופים המיוהדים שממלאים את שיריה. ועל זה אמר חברה שייקה לוי: "אצל נעמי שמר זה פשוט גשם, וכשירור גשם - כולם נרטבים".

לישון עם האויב

פני כחמישה חודשים הקדיש המקומון "העיר" כתבה גדולה לסיפוריה של טלי פחימה ("לישון עם האויב", 18.3.04), מי שהיתה אז בגדר קוריוז בשולי החדשות, והפכה מאז לפעילת שמאל רדיקלית המהווה איום על בטחון המדינה ושמה נישא בפי כל.

בזמן פרסום הכתבה ב"העיר" היתה פחימה צעירה אנונימית שלא השתייכה לאף קבוצה או ארגון פוליטי, לא התויקה במשנה סדורה ובוודאי לא ראתה בעצמה "פעילת שמאל רדיקלית": "המלה 'שמאל' עדיין מרתיעה אותי", ציינה בפני המראיינת. כל ייחודה היה בכך שהיתה סתם תל-אביבית ("ישראלית כמוני וכמוך", כפי שתארה אותה עורכת-דינה, וואלה, 10.8). שכן סיבות מתמיהות ומעוררות חשד – לפחות לדעת השב"כ ועורכי העיתונים – יצרה מיומנותה קשר עם "המבוקש" ואכרייה זוביירי, מפקד גדודי חללי אלאקצה בג'נין, ונסעה לבקרו במחנה הפליטים, תוך שהיא מטילה ספק בצדקת ההאשמות כלפיה ונחושה לגלות בעצמה את האמת על מצאיאות החיים בג'נין. בתמונותיה בעיתונות ובהופעותיה בטלוויזיה פחימה אינה נראית תמהונית: לבושה אופנתית, שערה מסורק והיא מרכיבה משקפיים כהי מסגרת, מהסוג שבנות שניקין אורכות להתהדר בו. "קרן מור שיק", כפי שתאיר את אורן הוברמן, שריאיינ אותה לוואלה (2.6). גם הפרטים הביוגרפיים, ששבים ומצוינים בכל ידיעה עליה, אינם מסגירים דבר לגבי הפרועות הממשמשת ובאה. היא מוצגת כ"ילדה טובה וימנית מקריית-גת, ששירתה בצה"ל – בחורה פשוטה, המתפרנסת למחייתה מעבודתה כמוכירה ומצביעה כל השנים ליכוד. כמו רבים אחרים, גם היא ניוונה עד לא מזמן רק מערצות החדשות הרשמיים, וחונכה להאמין ש'צריך לשנוא ערבים ולחשוש מהם, ולחשוב שהכיבוש מוצדק" (וואלה, 2.6).

איך, אם כן, ניתן להסביר את המהפך שהתחולל בה, או בניסוח אחר, "מה גורם לבחורה צעירה ונאה לסכן את חייה ולהתרועע בחברת מבוקשים חמושים עם דם יהודי על הידיים" (וואלה, 1.6)?

כבר בשלב הכתבה ב"העיר" ניתן היה לאפיין את ההיגיון שבאמצעותו יבחרו אמצעי התקשורת להסביר את מעשיה. כזכור, "לישון עם האויב" (כשם כותרתה של הכתבה) היה גם שמו של סרט בכיכובה של ג'וליה רוברטס, שסיפר את סיפורה של אשה צעירה ותמימה הנישאת לגבר חלומתי, ומגלה בהדרגה שהוא סדיסט שמתעלל בה ומכה אותה. באמצעות הכותרת רומזים לנו עורכי "העיר" ששיתוף הפעולה של פחימה עם "האויב" נעשה שלא מרעה, וגורל דומה מצפה לה. עבור "דווקא המתגוררת בגפה" (כפי שטורחת

הכתבה להרגיש), שסובלת מחולשה ל"אחר", זוביירי עשוי להיות התגשמות כל המאווים. בעיניה המצועפות מהזרות היא נדמה כמין קלינט איטטור עשוי ללא חת, שלוחם מלהמות צדק בערבות ג'נין. את אמונה הוא קונה במעשיות על ילדותו העשוקה וסבל משפחתו תחת הכיבוש, ואת לבה הבודד הוא כובש בהרעפת תשומת לב. אולם, כצופים מיומנים של תסריט מסוג זה, כולנו יודעים שזוביירי עתיד להתגלות כטרוריסט אכזר שינצל אותה, כפי שמנצלים אותה בעלי אינטרס אחרים המשחקים על חשבונה משחק שאת כלליו היא אינה מכינה.

כותרת הראיון איתה בוואלה, חודשיים מאוחר יותר, כבר מציעה לפחימה תפקיד פעיל יותר בסיפור. אם ער כה היא "ישנה עם האויב", דהיינו, התמטרה לו באורה סביל והיתה תחת שליטתו, קורבן לאלים-תו, הרי שעתה היא, כמו קווין קוסטנר בסרט אחר (ששמה של הכתבה היא פרפרזה על שמו), "דוקרת עם מחבלים". כ"דוקר עם זאבים" מגלם קוסטנר חייל אנגלי שמתנכר לתרבותו, "הוצה את הקווים" ומסייע לאינדיאנים במאבקם מול האדם הלבן. הכותרת שבחרו עורכי וואלה מרמזת לדפוס בגידה דומה אצל פחימה. אלא שבניגוד למתרחש בסרט, כאן משתמר המימור הארוטי: המחבלים, כמו הזאבים, חיים ב"טבע", מחוץ לציביליזציה ומחוץ לחוק. בשל כך הם מסוכנים ומושכים כאחד, ול"חציית הקווים" של פחימה לתוך ג'נין ישרי של הרפתקה מינית פרועה.

מי שהפליא לקחת את ההסבר הגועני והסקסיסטי הזה עד לקצהו הלוגי הוא כתב בשם עופר אררת, שהקדיש טור שלם ומאיר עיניים לפיצוץ החירה, תחת הכותרת: "מה הקטע עם ישראליות ופולטינים חמושים?" (וואלה, 1.6). בתחילת דבריו הוא שכ ומעלה היפותזות שונות בדבר המניע להתקשרותם של פחימה וזוביירי: "יצר הרפתקנות? משיכה מינית? רומנטיקה? רעות פוליטיות? או אולי טירוף ותו לא?", ופוסל מיד את שתי האחרונות כבלתי סבירות. ערויות קודמות על "בחורות משלנו שבילו בחיקם של גבריו התגוים במרחבי יהודה ושמרון" מחזקות את השערתו כי פחימה אינה שונה מהן. במקום איריאליים ורעיונות, שולטת בפעילות השמאל תשוקה לגברים שעי רים וחמושים. מעורפלות מחמלתן המשתקקת (או תשוקתן החומלת), הן אינן מבחינות עוד בין ידיד לאויב, וכיניי הגנאי הרווחים "זונה של ערפאת" ו"מודיינת עם ערבים" (או בגרסה החדשנית, "מיוחמת של ערפאת") הם לברם מעידים על שכיחותה של התופעה במקומותינו. הוא מסכם את דבריו כתובנה שככל הנראה, "השהות כמחיצתם של מבוקשים בכירים, ההתחככות עם האויב (תרתי משמע) והריגוש שבסיכון – כל אלה הטריפו את חושיה של הצעירות הישראליות". מהתחקות אחר התגלגלות דימויה התקשורת של פחימה ניתן ללמוד שכל עוד נהנתה מן המעמד התמים של הרווקה המפנטזת ויוחס לה השיפוט הלקוי והעדר ההבנה הפוליטית, שממנו סובלות נשים בכלל וכאלה שאין גבר לצדן בפרט, הציגה אותה התקשורת כמשונה, אבל סלחה לה על משוגותיה. ואולם, ברגע שהתברר כי פחימה אינה נוסעת לג'נין רק בשביל זוביירי, שיש לה עמדות פוליטיות מוצקות ושכבוונתה להחיות את פרויקט בית-הילד של ארנה מר-חמים המנוחה – אשה עצמאית ורענית ביכות עצמה – שינתה התקשורת את יחסה. בימים אלה ממש הופכת פחימה ל"קיצונית" ו"מסוכנת לציבור", הבוגדת התורנית שרמה מותר. ■

טל ארבל היא סטודנטית לתואר שני במכון להיסטוריה ולפילוסופיה של המדעים והרעיונות באוניברסיטת תל-אביב

האופו שבו מסקרים מדורי הספורט את
מאמן נבחרת ישראל בכדורגל מספק
תובנות על אמינותם ומניעיהם

המזדהה של הארץ

ארן ליביו

בחשיכה. מאמן נבחרת ישראל הוא מניפולטור, תכמן, אין פעולה אחת שהוא מבצע שהיא איננה תחילתו או סגירתו של איזשהו חשבון" (29.1).

הסגנון הבוטה הזה אינו נדיר במדורי הספורט. מקרה גרנט אולי חריג בעוצמת הרגשות שהוא מעורר ובמשך הזמן שהדיו מוסיפים לבוא לירי ביטוי מעל דפי העיתון (כפי שיומחש בהמשך), אולם קווי המתאר הכלליים שלו מוכרים לעיפה. איל ברקוביץ', חיים רביבו וג'ובאני רוטו – כולם דוגמאות מהזמן האחרון – יכולים להעיד על אופן סיקורם המשתנה, לחיוב ולשלילה, כאשר כתבו טור אישי כאחד העיתונים או סיפקו סקופ בלעדי לאחר.

מדורי הספורט של העיתונים הם רגם מוקצן ומוקטן של התקשורת הישראלית בכללותה. יצרים, מאבקי יוקרה ומלחמות אגו קיימים, גם בחלקים אחרים של העיתונים, אולם במדורי הספורט כל אלה מופיעים בגרסתם הגולמית והחשופה ביותר; זו עיתונות שכמו השילה מעליה את כללי המשחק המקובלים ומציגה את רוח הספורט במונחה הראשוני ביותר: התגוששות יצרית ותחרותית שמטרתה ניצחון בכל מחיר. "כניגוד לתחומים כמו פוליטיקה, למשל, בעיתונות הספורט יש מעט מאוד ציניות", אומר עורך באחד ממדורי הספורט היומיים. "מדורי הספורט נכתבים על ידי אנשים שחיים ספורט ואוהבים ספורט, ומבחינתם הספורט מהווה תיעול של כל החלקים השליליים שנשמה שלהם, שרק בתחום הזה נחשבים לנורמטיביים. כשמשהו מעורר רגשות כל-כך חזקים, ברור שזה יבוא לידי ביטוי גם בכתיבה".

השפעותיה של עיתונות הספורט מחלחלות שנים ארוכות גם לחלקים אחרים בעיתון (ולא במקרה בכירים רבים בתקשורת הישראלית החלו את דרכם במחלקות הספורט או העבירו בהן פרקים משמעותיים בקריירה המקצועית שלהם). לסגנון של מדורי הספורט יש יתרונות, ולעתים יש בו גם חן רב. אולם לצד הצדדים החיוביים, יש בו גם סכנות שאסור להתעלם מהן, ובראש ובראשונה העובדה שהספורט – כמוצר חדשתי – הפך למשני. "זה הפך להיות ז'אנר שהוא על גבול הרכיכות", אומר סגן עורך מדורי הספורט של "הארץ", אלון עידן. "העיסוק המרכזי הוא בכלכלוים, בפוליטיקות הקטנות, בסדרות מחרר ההלבשה. האבסורד הוא שהספורט כאירוע ספורט נדחק לשוליים. למדורי הספורט אין יותר מקום לספורט, זה לא מעניין".

שלהי ינואר השנה נסע מאמן נבחרת ישראל בכדורגל, אברהם גרנט, לצפות במשחקי אליפות אפריקה בכדורגל שנערכה באותה עת בתוניסיה, מדינה שאינה מקיימת קשרים דיפלומטיים עם ישראל. בשל טיבו של היעד, היה מסעו של גרנט חשאי. יו"ר ההתאחדות לכדורגל, איצ'ה מנחם, לא ידע עליו עד לרגע האחרון. גם ממרבית עיתונאי הספורט, שחלקם מצוי עם גרנט בקשרי עבודה וירידות, הוסתרה הנסיעה. העייתון היחיד שהיה מצוי בפרטי נסיעתו של גרנט היה "ידיעות אחרונות", שעורכן עליידי המאמן הלאומי מבעוד מועד. מדור הספורט של העיתון חגג את הסקופ הבלעדי באנדרסטייטמנט אופייני. "ציון דרך היסטורי בתולדות הכדורגל הישראלי", זעקה הכותרת ב-28, ובשער המוסף הוצג גרנט כשהוא מוקף במספר גדול של אוהרי נבחרת אלג'יריה המשולהבים, שאף עטפו את מאמן נבחרת ישראל ברגל מדינתם.

ב"מעריב" וב"הארץ" רתחו על החמצת הסקופ ועל התנהגותו של גרנט. תחושת הבגידה, במיוחד ב"מעריב", היתה קשה. זמן קצר מאוד לפני הנסיעה לתוניסיה שהה גרנט באירופה עם עורך מדור הספורט דאו (היום עורך מוסף "סופשבוע"), אביב הברון, ועם אביעד פוהורילס (אז ב"ידיעות אחרונות", כיום ב"מעריב"), במסגרת משלחת של ילדים חולי סרטן שהוטסה לצפות בקבוצתו הספרדית של יוסי בניון, סנטאנדר. גם עיתונאים אחרים ב"מעריב", שהיו ביחסים טובים עם גרנט, חשו פגועים. התגובה היתה קשה, רגשית, ישר מהבטן. בטור זועם בשער "ספורט מעריב" כתב הברון כי "שלמה) שרף לפחות חיכה עד לסיום תפקידו כמאמן לאומי לפני שעבר לעבוד בעיתון. גרנט הולך על שני התפקידים יחד, ולא ברור למי הוא נותן עדיפות ראשונה. מאמן הנבחרת, אלא אם יוכיח אחרת, שיקר את המעביד שלו... גרנט אולי שכח בשלב תכנון הקומבינה שהוא כתפקיד ממלכתי". הברון הודה כי "אפשר לחשוד שהטור הזה נכתב מתוך מרמור של עיתון שהפסיד סיפור", אולם טען כי "המקרה הזה הרבה יותר רציני ונוגע לכל אורח שמשלם את שכרו של המאמן הלאומי. ספק רב אם הוא ראוי היום למשרה שמעניקה את השכר הזה" (29.1). גם "הארץ" לא התאפק: "זה גרנט ואלו הן דרכיו", הסביר עורך מדור הספורט רמי רוטהולץ ברוחב לב. "גרנט פועל

יקורו של אברהם גרנט במדורי הספורט בחודשים האחרונים, מאז המסע לתוניסיה, ממחיש במובהק את דבריו של עידן. בהמולה סביב הלגיטימיות של המסע נשכחה כמעט העובדה שתפקידם המרכזי של מדורי הספורט אמור להיות מתן מידע וביקורת על פועלם הספורטיבי של גרנט ונבחרת ישראל. במקום זאת רומה שהעיתונים שיעברו במידה רבה את סיקור נבחרת ישראל להבעת עמדותיהם על גרנט, כל אחר מכיוונו הוא. כך, לדוגמה, תוצאות שימוץ משחקי מוקדמות המונדיאל הבא הוצגו ב"דיעות אחרונות" כ"הישג לגרנט" (4.2); ב"הארץ" העריפו להתמקד בעובדה שלאחר השיבוץ, "גרנט היה המאמן הלאומי היחיד שלא ירד אל העיתונאים, מה שגרר הרמות גבה בקרב העיתונאים הזרים ושאלות שגם לישראלים אין עליהן תשר בוח" (4.2). "מעריב" הציע נקודת מבט נוספת: "ביום שלישי הקרוב יכנס גרנט את הנבחרת לאחר הפוגה של כשלושה שבועות, שבמהלכם שהה מרבית הזמן בחו"ל ולא צפה כמעט במשחקי ליגה, כרי לעקוב אחרי שחקנים".

שנוע מאוחר יותר החל להופיע בפרסומים של הטוטו, ובי"דיעות אחרונות" מיהרו לפרגן: "כטוטו ציינו כי גרנט מכבד כפרסומות בהתגברות, ואת שכר עבודתו הוא החליט לתרום שווה בשלושה מוסרות" (10.2). "מעריב" העריף לעקוץ, ותחת הכותרת "מגרד לו" בעמוד ריווח מרור הספורט שלו כי "גרנט הוא לא רק דיפלומט, אלא גם דוגמן" (10.2). יום לאחר מכן דיווח "מעריב" בשער מרור הספורט על השיחה הקשה של יו"ר ההתאחדות עם גרנט בעקבות הסתרת המסע לאפריקה: "בפעם הראשונה בהיסטוריה של הכדורגל הישראלי נוף יו"ר ההתאחדות כמאמן הנבחרת". "הארץ" קבע באותו יום כי "בעיקרון, אברהם גרנט היה צריך להיות היום עוד מאמן שעכבר של נבחרת ישראל... את גרנט מעניין רק מה שטוב לאברהם. קשה להאמין, אבל זה האיש שצריך לשמש דוגמה אישית לחניכיו הצעירים". ו"דיעות אחרונות"?

הוא בחר להדגיש דווקא את העובדה ש"גרנט יבחר במשחק האיומן את מה שהנבחרת תירגלה עד כה, ויראה אם השחקנים החדשים קלטו את מה שהוא העביי להם מבחינת סגנון וצורת משחק". רק לאחר מכן התפנה העיתון לציין שיו"ר ההתאחדות קיים "שיחת הברה" עם גרנט, שבה "טען... כי על גרנט היה להודיע מראש על יציאתו לתוניסיה". גויפה ביקורת? לא ב"דיעות אחרונות",

שהעריף לצטט מקורבים של גרנט (הוא עצמו "סירב להגיב"), שידעו לספר כי הוא "כעוס ופגוע מעמדת ההתאחדות בענייני".

שבוע לאחר שיחת הבהרה/גויפה ניצחה נבחרת ישראל את אורבינג'אן 0:6 במשחק ידירות, אבל את העיתונים יותר משעניינה התוצאה, עניינה המידה שבה היא מקרינה על מעלותיו או על מגרעותיו של המאמן הלאומי. "דיעות אחרונות" הכריז בכותרת עמוד השער כי "מותר לפרגן", וציין כי "הנבחרת עלתה בשיטה החדשה של גרנט" (19.2). "מעריב", לעומת זאת, טען כי "אין סיבה למסיכה, כי לא היתה יריבה", ולא יכול היה שלא להזכיר בציניות את המסע לאפריקה: "ההגנה משחקת בסגנון הקונגולזי, כשברקע מופיעות הפרעות מרר" קאיות. עבודה יפה. אין ספק שבאליפות הבאה ניתן יפה למאלי". "הארץ" לא היה מקורי יותר: "ראיתם, המסע לאפריקה כבר מניב פירות", שלגלג אבי רצון, "חיי עין יוכלו כמובן להבחין שהנעת כדור כזאת לא היתה נבחרת על המסע לאפריקה... מי שיציץ ברישומי של גרנט מאותו מסע מופלא לא יוכל שלא לגלות כי הנבחרת שיחקה אתמול בשיטה שמהווה שליט נדיד של הוירטואלויות המרוקאית, הלחץ התוניסאי, הפריסה האלג'יראית והחשיבה הטריפוליטאית".

אפילו רמתה הספורטית של היריבה מאורבינג'אן הותאמה בשניים מהעיתונים למידת האהרה או העוינות לגרנט: בעוד ש"דיעות אחרונות" שידרג את רמת המשחק של האורים ל"רמה של קבוצת מרכז טבלה בליגה הלאומית שלנו", "מעריב" קבע כי ליריבה "בקושי היו נותנים לשחק בליגה השנייה למקומות עבודה בישראל".

חודשים לאחר מכן נאלצו העיתונים להתמודד עם תוצאה אחרת של הנבחרת, תיקו 1:1 ביתי מביד נגד מולדובה החלשה. ההבדל בתוצאה לא ניכר בגישה. "דיעות אחרונות" אמנם הכיר בכך ש"יש מקום לראגה", אבל הדגיש את משחקה הטוב של הנבחרת במחצית הראשונה והזכיר בביקורתיות "פרשנים שתוקפים את מאמן הנבחרת על כך שהוא משחק עם שלושה כלמים" (29.4). "מעריב" תהה אם "מישהו ראה נבחרת" וגרס: "שלא יהיו לאף אחד אשליות. מה שקרה אתמול מול מולדובה זו היכולת האמיתית שמסוגלת החבורה של אברהם גרנט לגפק". ואילו "הארץ" קבע כי "5,000 צופים ראו את שיטת המשחק החדשה של אברהם גרנט קורסת".

שער המעבע

העברת שידורי הליגה האנגלית למתכונת של תשלום לפי צפייה היא שלב נוסף בתהליך הכרסום הוחל בשידורי הספורט הניתנים לצפייה במסגרת הערוצים הפתוחים או בחבילות הבסיס של הכבלים והלוויין

ההחלטה אם להזיז לשר את משחקי הליגה האנגלית בכדורגל במתכונת של תשלום לפי צפייה עשתה ליו"ר המועצה לשידורי כבלים ולוויין (האחראית על אישור שידורים בתשלום מטעם המדינה), יורם מוקרי, "הרבה כאבי בטן", כהגדרתו. ימים ספורים לפני ההחלטה לאשר את העברת השידורים למתכונת זו עור גוהר מוקרי מלהצהיר על נטייה חד-משמעית ("לא היתה ממדה להגיד שנאשר או שלא נאשר"), אבל הורה כי בהתחשב בעובדה ששידורים אלה הועברו בשנה האחרונה במסגרת ערוץ הספורט חמש+ (שעלו תשלום חודשי קבוע), הרי שהעברתם לשידורים בתשלום מיוחד תהיה פגיעה קשה בציבור צרכני הספורט המשודר. חברת צ'רלטון, המחזיקה בכויות על שידורי הליגה האנגלית, לא ממש הדרגשו מהחלכטות. עוד קודם להחלטה הסופית סגרה החברה באופן עקרוני על העברת השידורים

בתשלום. כמו גם בכבלים, מאמינים שאין כמו קביעת עובדות בשטח כדי להרגיע את נסיונותיה של המועצה להפגין שרירים. עלפי התוצאות, נראה כי הם גם צורקים.

העברת השידורים לשיטת התשלום לפי צפייה היא שלב נוסף בתהליך הכרסום הוחל בשידורי הספורט הניתנים לצפייה במסגרת הערוצים הפתוחים או בחבילות הבסיס של הכבלים והלוויין, למען ההגיונות, חובה לציין שמדובר בכרסום שהחל בנקודת פתיחה גבוהה מאוד. המלחמה בין הכבלים ללוויין, עם כניסתו של האחרון לשוק בשלהי שנות התשעים, הובילה לרכש מסיבי של תכנים בתחום הספורט הנחשבים למוקד משיכה מרכזי של הצופים. עבור התכנים הללו שולמו סכומי עתק, שהתגלו כירעבר כחישוכים בלתי ריאליים ותרמו לקריסה הכלכלית של הכבלים (חובותיהם לבנקים נאמרים ביום ביותר משישה מיליארד שקל); רק בשנה

האחרונה הפסידו חברות הכבלים כמיליארד שקל) ובכל זאת, קשה להתעלם מתחושה הניצרת בקרב הצרכנים: הרואים כיצד דמי המניע שלהם מתוגמלים פחות ופחות בתוכני השידורים.

נבחרות הכבלים ובלוויין רואים בצרכני הספורט קהל רגשי וארוך מאוד. שמובן לקורבנות כספיים גדולים: חסות כדי ליהנות מצפייה במשחקים. לא במקרה זליגתם של תכנים למתכונת התשלום לפי צפייה באה לרדי בטיב בעיקר בשידורי ספורט, ותפיסה הו הוכיחה את עצמה בכל הנוגע לערוץ הספורט חמש+, שהמחאה היא שובית על עלותו החודשית הנוספת התחלפה עם הזמן בהשלמה (כיום מגויים על הערוץ כ-350 אלף בת-אב). לעומת זאת, העברת שידורי ליגת העל בכדורגל למתכונת תשלום לפי צפייה (כ-20 שקל לשלושה עד ארבעה משחקים מדי שבוע) מסתמנת עד כה כבעייתית יותר: צופים פוטנציאליים רבים

לושת העיתונים היומיים אינם עשויים מקשה אחת, ובכל אחד מהם כותבים כמוכּן עיתונאים שאינם מתיישרים לפי קו כלשהו. כך, לדוגמה, לאחר שגרנט החליט במהלך שנוי במחלוקת בסוף יולי לנפות מסגל נבחרת ישראל את איל ברקוביץ', הגנו אביעד פוהר-רילס ושגיא כהן מ"מעריב" על ההחלטה, בעוד שיריבו המושבע של גרנט, מאמן הנבחרת לשעבר שלמה שרף, תקף אותה בחריפות מעל דפי "ידיעות אחרונות".

אולם התמונה הכללית – ובמיוחד ככל שהרבר נוגע לטיקור השוטף ולא לטורים האישיים, שהם מטבעם מזוהים יותר עם הפובליציסטים החתומים עליהם ולא עם המדור כולו – נותרת בעינה. בתקופה האחרונה אמנם ניכרת התמתנות מסוימת בעיתונים, הן ב"ידיעות אחרונות" והן ב"מעריב". יש אפילו הטוענים כי כמה מיני-סקופים הקשורים בנבחרת ישראל הועברו לאחרונה ונאקל ב"מעריב", אולי בניסיון לפייס אותו, אולם גם במהלך אוגוסט היה "מעריב" העיתון היחיד שמתח ניקורת (בשער מדור הספורט) על פנייתו של גרנט לתובע ההתאחדות בכדורגל בעניין העמדתו לדין משמעתי של אבי נמני, ואף קבע כי "ניתן לפרש זאת כניסיון להתערב בהליך משפטי" (5.8).

באופן רשמי דוחים שלוש העיתונות את הטענות כאילו טיקורם של אברהם גרנט ונבחרת ישראל עדיין מושפע מרמשי המסע לתוניסיה. ב"ידיעות אחרונות" מדישיים את העובדה שניקורת נוקבת על גרנט מתפרסמת באופן קבוע בטורו האישי של שלמה שרף. את הטענות על "חסנות" כביכול שניתנת לגרנט הם פוטרים כמקרה מובהק של קנאת סופרים. "טיקור המסע לתוניסיה באמת היה סקופ מפורא, אבל אין שום קשר בינו ובין הטיקור של אברהם גרנט בעיתון", מצהיר העורך האחראי של מדור הספורט ב"ידיעות", ניר חפץ. "יש קנאה וצרות עין ארדה כלפי העלצחה של 'ידיעות פורט' להביא שירות סיפורים גדולים באופן בלעדי". יואב גולן, עורך "ספורט מעריב", אומר בתגובה: "אני מאחל למתחרים שלנו שיתברכו כעוד סקופים בסגנון הזה. בכל מקרה, ההתייחסות של 'מעריב' לענייני מאמן נבחרת ישראל היא עניינית לגמרי". אלון עידן ("הארץ") מבהיר כי "הטיפול בגרנט מקביל לטיפול בכל ספורטאי אחר. אם יש ניקורת לגיטימית, היא תתפרסם". עם זאת, עידן מודה במוצהר (ובאומץ חריג למדי במחוזות עיתונות הספורט) כי ייתכן שתגובתו הראשונית

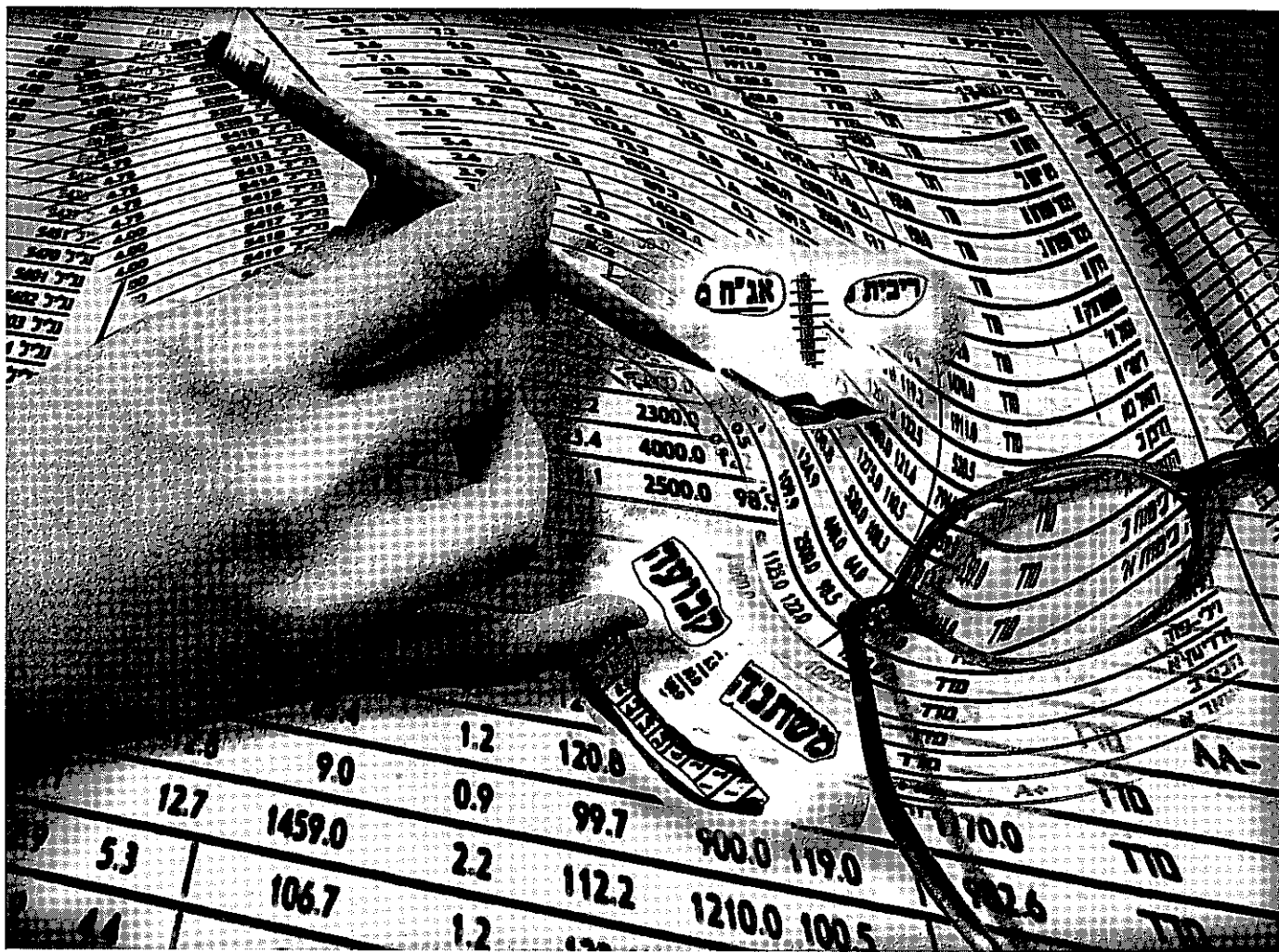
של "הארץ" היתה מוגזמת: "אין ספק שכשמאמן לאומי עושה מעשה כזה, ברור שכיום הראשון יש כעס. במקרה הזה זה גרר סוג של קיצוניות מוגזמת. מוגזמת לא בגלל שאסור לפגוע בגרנט, אלא פשוט בגלל שזה לא שווה את זה".

ההתייחסויות הנשמעות מאחורי הקלעים ב"מעריב" דומות לדברים שאומר עידן בגלוי. בעיתון יש המורים כי תחושת הפגיעה האישית והכעס על גרנט הם שהובילו לתגובה האמוציונלית החריפה. בעיתון מסבירים זאת בפגיעה בגאווה היחידה וביחסי האמון ששררו בין הכתבים ובין המאמן. למרות הזמן שעבר, ולמרות נסיגות הפיוס, ב"מעריב" עדיין כועסים. את השאלה כיצד היו אנשי "מעריב" נוהגים בגרנט אילו הסקופ היה מגיע אליהם, ולא ל"ידיעות אחרונות", הם מגדירים כ"קשה מאוד". אהנו רוצים להאמין שאצלנו לא היו נותנים לו חסינות, אבל המציאות מורכבת, מורים שם (ב"ידיעות אחרונות" המצב רומה, במהופך. עיתונאי שנשאל על אופי הטיקור שהיה צפוי במדור אילו הסקופ היה מגיע ל"מעריב" השיב: "אני לא רוצה לחשוב איך היינו נוהגים אם זה היה הפוך"). ב"הארץ" הכעס פחות חריף, אבל קיים. "אין שום קונספירציה נגד גרנט", אומר עיתונאי במדור הספורט, "אבל אין ספק שיש אנשים שעדיין עצבניים, ובוודאי שזה יכול להשפיע על רוח הכתיבה".

בסופו של דבר המקרה של גרנט חשוב פחות בשל פרטיו הספציפיים, ויותר בשל הקשריו הרחבים יותר והתוכנות שהוא מספק לגבי עיתונות הספורט בכלל לתוה. "הסגנון של מדורי הספורט מאוד קיצוני", מסביר אלון עידן ("הארץ"). "יש בהם יותר ביטוי של רגשות אישיים ויותר גמישות בכל מה שנוגע לקרייטריונים העיתונאיים. זה זוכה לשתוף פעולה מצד עורכי העיתונים, שרואים בספורט מוצר בידורי יותר מאשר מוצר חדשותי, ולכן מוכנים לקבל דברים שבכל מקום אחר היו חושבים עליהם פעמיים". אביעד פוהר-רילס ("מעריב") סבור כי ההבדלים בין מדורי הספורט ובין עמורי החדשות הולכים ומיטשטשים. "לדעתי החלק הפוליטי והחלק של הספורט הם המדורים הכי יציבים בעיתונות. שניהם תחרותיים מאוד, וכתוצאה מכך נוצרים כל מיני פגמים אתיים. אצל חלק מהעיתונאים הטיקור נגוע בכעס או כסגירת חשבונות אישיים על כך שהסיפור לא היה אצלם, ואו הקורא הסביר, זה שאינו חלק מהברנז'ה ואינו מעורה בפרטים – לא מקבל תמונה אמיתית ואמינה של המציאות".

המשוכל להימנע מרכישת השידורים באופן עקרוני, ובממצע נמצא גרעין קשה של 60- אלף לקוחות בלבד. שרכשו את השידורים באופן קבוע. בתחשבת כספומים הגבוהים ששילמה צ'רלטון על הזכויות (כ-13.5 מיליון דולר בשנה שעברה, שגם אותם היא מתקשה לשלם העסקה מצויה כיום בסכסוך משפטי הדדי עם ההתאחדות לכדורגל) רייטינג כזה אינו מספיק. עם זאת, בחברה מתנסחים באופטימיות זיהור ומדברים על המשך התמסכות התנגדות העקרונית ועל עלייה הדתית במספר הצופים. לכך אמורה לתרום גם העובדה שבעונה הבוכית, נכון לשעת כתיבת שורות אלה, יועבר הק משחק אחר מדי שבוע בערוצים הפתוחים (בערוץ 10), בעוד שצ'רלטון תעביר, במסגרת תשלום לפי צפייה, חמישה משחקים מדי שבת, ותאפשר גם רכישת מנוי חדש. (כ-50 שקל לכל שידורי ליגות העל הישראלית והאנגלית. מנקודת מבטו של הצרכן, שער השנה נהנה משני שידורים ישירים שבעיניים בערוצים הפתוחים, מדובר בהרעה נוספת בתנאים.

כל הצדדים הנוגעים לעניין מסכימים כי התקופה הקרובה מכרעת והיא תקבע את פני שירי וי הספורט כעתיד. מדובר בתקופה של התייצבות, שבה גם המחירים של זכויות השידור וגם הנכונות

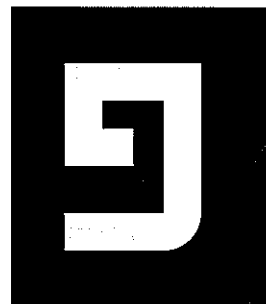
איור: אפרת בלוסקי

שוטפת ארוכת שנים במדורים הכלכליים של העיתונים היומיים", הוא אומר, "אני מתרשם שהדבה מהדברים נכתבים מתוך היכרות עמומה בלבד של המש" מעויות הכלכליות. יש פער גדול בין מה שמצופה מהכתב לדעת ובין מה שהוא יודע בפועל, ורווקא כתחום הכלכלי, שבו יש ספרות מקצועית רחבה ונגישה שניתן להפנות אליה את הכתבים בקלות. באותה מידה נראה שאין להם גם תובנות משמעותיות שנצברו מניסיון נרחב בשטח. התוצאה מסתכמת הרבה פעמים בדיווחים שטחיים ורכילותיים, שמתמצים בדברור הצודים המעורבים ולא נוגעים בהשלכות הכלכליות על המשק, הענף, העובדים או הצרכנים".

התוכנית לחלוקת האופציות של בנק לאומי לציבור, שפירסם משרד האוצר באפריל השנה, היא המחשה טובה לטענות הללו. מדובר באירוע תקשורת משמעותי, פיסה אחת מהפאזל הכללי של מדיניות האוצר, קלה לבליעה ונוחה לשיווק, שהתגלגלה מעל רפי החדשות ובמדורי הכלכלה במשך כמה ימים. דיווחי העיתונים התמקדו במימד ההצהרתי, הפוליטי, אפילו האישי: מה הם היעדים שסימנו לעצמם הוגי התוכנית, מה עומד מאחורי התזמון שלה, איך יצאה מן הכוח אל הפועל, מי תומך בה ומי מתנגד; נראה שהחושבים העיתונאיים של הכותבים שלחו אותם לחשוף בעיקר את מה שמאחורי הקלעים של העסקה.

לכאורה, אין בכך פסול. עיתונאים כלכליים רבים מתארים חלוקת עבודה שבה כתיב השטח מלקטים את היריעות, והפרשנים מנתחים לעומק את

י א י ר ל ו י

עם יצאה חברת דייחוו בקמפיין תחת הסלוגן "Daewoo - the biggest company you've never heard of". מדורי הכלכלה בארץ טובים לים מתופעה דומה: מעטים המדורים שהתוכן בהם משפיע בצורה מיידית ומורגשת כליכך על חייהם של הקוראים. יחד עם זאת, מספרם של המעיינים בו קטן יחסית; עוד פחות מזה צולחים את הרפרוף על הכותרות ומתעמקים ממש בכתבות ובטורים. האם זה מפני שהטיפול התקשורתי בנושאים כלכליים נעשה בשפת סתרים מקצועית נעלמה, שמכוונת מעל לראשם של קוראים ומאזינים הדיוטות, או שאולי מטבע הדברים, הדיווח על הנעשה בתחום הכלכלי דורש ידע והבנה תיאורטיים יותר מאשר תחומי סיקור אחרים? אם אמנם נכון שהבנת הנקרא הכלכלי מצריכה יכולת לשרטט את התמונה הכריזמטית, נראה סביר לצפות שלפחות העוסקים במלאכה יפגינו את מידת ההבנה הנדרשת, תהיה אשר תהיה.

פרופ' ירדיה שטרן, מומחה למשפט מסחרי באוניברסיטת בריאילן ועמית בכיר במכון הישראלי לרמקורטיה, סבור שהמצב רחוק מלהשביע רצון. "מקריאה

פרופ' ירדיה שטרן: "הרבה פעמים הסיקור מתבטא בדיווחים

של בעלי תפקידים בכירים, וזה קורה גם עם עורכים מתחילים. רבים מהעיתונאים הכלכליים שותפים לדעה שבסיס עיתונאי מוצק לעבודתו של הכתב חשוב בהרבה מההכנה התיאורטית שלו. בדיקה מעלה גם שאין רמה אחידה של ידע מקצועי תיאורטי: חלק מהכתבים הם בעלי תואר בכלכלה או מנהל עסקים, חלקם עבדו במהלך תפקידם הכשרות קצרות בנושאי אים הגוגעים לעיסוקם; נראה שאין בגופי התקשורת דרישה מסודרת להשכלה פורמלית בכלכלה. רוב הכתבים, כאמור, גם אינם מרגישים בחסרונה. "בכל התחומים שעסקתי בהם בשנותי בעיתון, מעולם לא חשתי שחסר לי ידע או הבנה", אומר בני ברק, כתב פיננסי ותיק ב"ידיעות אחרונות", שאינו בעל השכלה פורמלית בתחום. "את הכלים הבסיסיים רכשתי מהשכלתי באוניברסיטה בלימודי עבודה, ואת הידע הייחודי לתחום השלמתי תוך כרי עבודתי, ואני עדיין עושה זאת. מי שתפקידו לדווח, חשוב יותר שיהיו לו ניסיון וקשרים, ואת זה לא לומרים באוניברסיטה. עיתונים מייצרים מוצר שאמור להיות נגיש וקריא, לא ספר מבוא לכלכלה". לא רק מי שאין לו השכלה מוסדית בכלכלה מפפק בחשיבות שלה לעבודה עיתונאית בענף. עודד חרמוני, כתב "הארץ" לתחומי הייטק והון סיכון, בעל תואר שני במנהל עסקים, מרגיש גם צדדים אחרים של העבודה: "אפילו התנדודת בנאסד"ק הן לא רק תהליך כלכלי. יש להן אספקטים פסיכולוגיים ואנתרופולוגיים שבעזרתם אפשר להבין את תנועת המשקיעים, וצריך לקחת בחשבון גם השפעה של גורמים חוץ-כלכליים כמו אירועים פוליטיים משמעותיים. הרבה פעמים צריך לצאת מהבועה הכלכלית, ואת זה אפשר לעשות גם בלי השכלה כלכלית". דברים דומים אומר גם עודד שחר, כתב ערוץ 1 ובעל תואר ראשון בכלכלה ותואר שני במנהל עסקים. כמו רבים אחרים בתחום, הוא מתמקד בחשיבות הניסיון לעבודה הכתב: "דווקא בגלל שיש לי השכלה פורמלית, נוח לי להגיד לך שזה לא חיוני.

ידע תמיד עוזר, אתה נתקל כל הזמן במונחים מאור מקצועיים. אבל אין מה להשוות את זה לניסיון, היום, כשאני מקבל הודעה מבנק ישראל, אני מחליץ ממנה את הכותרת בעשרים שניות. אני מקבל את ספר התקציב בשעה 18.30, וכעבור שעה אני כבר יכול לעלות עם זה לשירור. זה נובע מניסיון, ואין לזה מתחרים". חשוב, כמוכן, לזכור ששחר הוא כתב בעל ותק רק - 25 שנה שמעטים בתחום יכולים להתחרו בו.

גם נועה קולפ, כתבת גלי צה"ל, המסקרת בעיקר היבטים של המדיניות הכלכלית, לא מייחסת חשיבות לרקע עיוני בתחום. קולפ משלימה כעת לימודי תואר ראשון בכלכלה, וטוענת שלא חשה תרומה משמעותית לעבודתה מצד הלימודים. "הכתבים הכלכליים הטובים הם ממש לא בהכרח אלה שיש להם תואר. תוך ארבעה חודשים אפשר ללמוד את כל המושגים בכלכלה. אין פה שום דבר שאי אפשר להבין בהסבר קצר. רוב הרברים הם פשוטים: הבורסה ירדה, הבורסה עלתה, הדולר עלה, הדולר ירד; כתבה שמעבידה את הסיפור בצורה בהירה ובהירה לא היתה זוכה, אולי, לציין גבוה מפורפטר לכלכלה, אבל היתה מקבלת 100 בעיתונות".

שיעור בהבנת הנקרא

לחלונות על רמתם של הכתבים הכלכליים יש תשובות תקיפות

המשמעות הכלכלית של הדברים. אך בפועל התמונה שונה: מעבר ל"מה" וה"איך", הריווחים כוללים גם תובנות כלכליות על האירוע שלרוב מופיעות ללא עוגן מקצועי כרוך, מלבד של הצדדים הנוגעים בדבר. גר ליאור, למשל, כותב ב"ידיעות אחרונות" ב-28.4, יום פרסום המהלך של בנק לאומי, ש"תהליך ההפרטה נמשך זמן קצר, הוא יעיל, מערב את הציבור בשוק ההון ומכניס במהירות כסף רב לקופת המדינה... מדובר בהפרטה חברתית שתקטין את האישויון, תוך מתן הטבה משמעותית לציבור". כך עלול לקרות גם אם הפרשנות שמופיעה בגוף הכתבה שונה מזו שמספק הפרשן המקצועי. במגזין "ממון" של אותו עיתון קובע סבר פלוצקר יומיים לאחר מכן כי "שי לחג מהאוצר בשווי של 600-700 ש"ח הוא דבר נחמד, אך ההשפעה שלו על רמת החיים שלנו תהיה מזערית, אם בכלל".

גם ב"גלובס" רוב הפרשנות מנתחת את התנהלותם של הצדדים במהלך. כותרת המשנה לטור הפרשנות של סטלה קורין ליבר מה-28.4 מפרטת: "מי האיש שהגה את תוכנית האופציות, מי היה ה"ח" הצעיר שתמך בה בהתלהבות, מדוע נתקעה, כיצד חזרה לחיים, מה הקשר בינה ובין ועדת מראני, ומה צריך לעשות הלאה". כתבות אחרות בנושא מביאות את תגובות המערך כת הפוליטית ואנליסטים בשוק ההון, אלה שנהוג לכנות "גורמים בעלי עניין".

כדירותים אלה ודומיהם בכלי תקשורת אחרים בולט העדרו של מחקר מעמיק. מלבד כמה הערות אגב חפויות, לא הובאו, למשל, סיפוריהם של משקים אחרים בעולם שבהם בוצעו מהלכים דומים. השוואה כזו היתה יכולה לסייע בניסיון לקבוע את סיכויי המהלך כאן אצלנו. כמעט שלא תוארו גם השפעות אפשריות על המשק בכללותו, בעוד שמשדר האוצר התחרר במהפכנות הצעד שהוא מוביל; ככלל, נקודת מבט המובילה היתה זו של השפעות מקומיות ומידריות, כמו התנדדות במחיר מניית הבנק.

הניקורת המושמעת על מידת העומק המקצועי שמספקים המדורים הכלכליים אינה מופנית, חשוב לציין, לכתבים הבכירים. מרבית כלי התקשורת מחויקים בעמדת מפתח אדם אחד או יותר שיש לו או להם ניסיון והבנה בתחום. אלא שקומץ כתבים ועורכים אלה אינם מעורבים, כמוכן, בכל ידיעה ודבר פרשנות המתפרסמים באכסנייתם. דבריו של עורך כלכלי זוטרי לשעבר ב"מעריב" (שמעדיף להישאר בעילום שם) מאפשרים לעמוד על החשיבות שמייחסים במערכות העיתונות לרקע המקצועי של אנשי המערכת. "כשהתקבלתי לעבודה לא התיימתי להיות בעל דקע בכלכלה, ובמערכת גם לא ממש התעניינו לרעת", הוא מספר. "היה חשוב להם להבין בעיקר מה הרקע שלי בעריכה. ובאמת, הכללים הבסיסיים של חדש, חשוב ומעניין תקפים גם פה. את מה שהיה חסר לי מבחינת הידע התיאורטי השלמתי עם צבירת הניסיון. ובכלל, אתה מסתמך הרבה מאוד על הכתב בכל מה שקשור לתוכן הכתבה, כולל המשמעויות הכלכליות של הסיפור. הוא האוטוריטה".

ומה הסטנדרט של הבנה כלכלית בקרב הכתבים? גם הוא מבוסס, למיטב ידיעתי, בעיקר על צבירת ניסיון. בתקופה הראשונה של עבודתו, כשהכתב נזרק למים, חוסר רקע מקצועי הוא בעייתי. המערכת מנסה בפרק הזמן הזה למועד נוקים פוטנציאליים עליידי השגחה צמודה יותר

לחיים ורכילותיים. שמתחצים בדבור הצדדים המעורבים ולא נוגעים בהשלכות הכלכליות על המשק. הענף, העובדים או הצרכנים

ספורט לאומי

רשמים מחופשת סקי ב-Ynet

1. התקווה למדליה

כשתקראו את השורות הללו, אולימפיאדת אתונה כבר תיאלץ אל אמהותיה האולימפיאדות הקודמות, ועימה האכזבות וגם ההפתעות הנעימות שאיכלסו את מדורי הספורט המורחבים ואת המרחב התקשורתי בשבועיים האחרונים, שבהם התאחד העם היושב בציון סניב יהדות השרירים ונשא תפילתו למדליה, ואם אפשר, פליז... לו יהי, מדליה של זהב (ותודה להב"ד).

דוגמה ציונית נאה, ומוכהקת, למנגנון ייצור האהבה גאוהילאומית (ועוד כמה רעות חולות בייבונוס) סיפקו עמורי "הסגל הישראלי" במרור האולימפיאדה ההגיגי של Ynet. שם, עוד בטרם הקלקתם על קישוריתו של כל ספורטאי, רחב לבכם אל מול קיבוץ הגלויות של השמות שריצרו על המסך שכם אל שכם; אחיון ואברכוך, בוסקי לה וקרניצקי, אודי, גירי וגל, יורי, קטיה ולריסה - כולם כולם שלנו.

כרלם. אפילו הגרווינים. איך כתוב ברף של גוצ'ה ציציאשווילי: "בעקבות דוכר קוסאשווילי, כל אחד רוצה איוו סתא גרווינית, אבל אחרי הזהב של גוצ'ה באליופ העולם בהיאבקות (...). מחפשים גם שומרי ראש מהעדה". אם משפט זה טומן בחובו קורטוב של אירוניה (אולי היא בעיני המתבוננת), זו אינה מחודרת ולכן הופכת לחרב פיפיות: ההויה הגרווינית שצומצמה, בעיני הציבור והמריה, לסכתאשווילי גועית ולאמךשווילי התורן, מתרחבת - איוו פלורליוס - כדי להציע לציבור השווילים אופציות נוספות של ישראליות. הישראליות, הנקנית בכוח ההצלחה, מוחקת את הגרוויניות, או הופכת אותה לאקוטית. ההצלחה היא תערת ביטוח, בעירבו מוגבל - העם תולה תקוות גרד לות בציצאשווילי, אך גם חושד בכשרותו. לא שוכח לו את כל המדליות שהביא לרוסיה ולגרוויה - ומעשה שטן, או שמוא יד האל, דווקא כשהוא מייצג את ישראל, פתאום, יבש המעיין... שרק לא יפרח אותנו שוב... איש חזק, גברירגבר.

האם יש בתמונה הזאת משהו ייחודי למרורי הכלכלה או שאולי מדובר בתופעה רחבה יותר, שנוגעת להתנהלותה של התקשורת על כל ענפיה? קשה אמנם להכחיש שהגישה לתחום הכלכלי דורשת הכרה בסיסית של עולם המונחים והתהליכים יותר מאשר בכל שטח סיקור אחר. הרבר לא נובע בהכרח ממורכבות התחום - כתב לענייני בריאות עשוי להיתקל בעבודתו כהליכים רפואיים ומונחים מקצועיים מורכבים לפחות באותה מידה, אלא שהוא יצליח, על פי רוב, להעביר את הסיפור בשלמותו גם מבלי להירדש לתיאור מרוקדק של מכונת דיאליזה חדשה, גניח, או להשוואה בין דרכי ההפצה של הסארס מול נגיפים אחרים. כאשר עיתון מפרסם טור שאלות ותשובות שמפרט איך ומתי יקבל כל אזרח את האופציות למניות לאומי, אך אינו מסביר כיצד הוא עשוי להיות מושפע משיוניים אפשריים ברווחת המשק, הקורא מקבל תמונה חלקית בלבד. להתרחשות כלכלית יש השלכות במגרשי משחק רבים, וללא הכרת המנגנונים השונים ותגובות השרשרת הרלבנטיות, קשה להגיע להבנה אמיתית ומספקת. ובכל זאת, ייתכן שהחורים בתמונה שמקבל צרכן התקשורת הכלכלית נובעים גם ממקום שונה. יש, כמובן, מי שקורא בשם אחר למה שמכנים חלק מהעיתונאים, במלים עדינות, "התמקדות בצד החרוטי", "הגשת מוצר נגיש וקריא" או "פישוט התמונה המורכבת". כתבים ועורכים מדברים על שטחיות ורדירות בעיתונות כעל תופעה כללית ולא דווקא נחלת המדורים הכלכליים בלבד. "התקשורת היום היא סנסציונית ורדורה לא רק בכלכלה, אלא בהרבה תחומים אחרים", אומר עודד שחר. "הריווחים היום הרבה יותר מהירים, הרבה יותר כותרתיים. זה רבר ידוע ולא ייחודי לתחום הזה דווקא".

"ידע הוא כוח", אמר מי שאמר. מי שחסר אותו עלול להיות חשוף יותר למניפולציות שיעשו בו מקורות הדיווח. הסכנה הזו אינה אורבת בהכרח רק לכתבים הכלכליים. מערכת היחסים בין מודלף למדלף נגועה באינטרסים בכל תחום עיתונאי. אך אם נכונה הטענה שהסיקור הכלכלי דורש ידע מקצועי מעמיק יותר מאשר בתחומים אחרים, הרי שנדרשת גם מטרייה מקצועית יעילה יותר שתחסום נסיונות לעשות שימוש בכתב על הרקע הזה. "ההבנה נותנת ביטחון בהתנהלות שלך מול גורמי ההתייחסות", מעיד עודד שחר. "הרבה מרואיינים פונים אליך בהתנשאות ושואלים: 'אגב, יש לך רקע בכלכלה? כי אחרת לא תבין אותי'. כשאתה מסוגל לענות בחיוב לשאלה הזו, המעמד שלך מול מקור הידיעה הרבה יותר ברור".

רמת ההבנה הכלכלית בגופי התקשורת נוגעת גם לשאלת אפיון קהל היעד שלהם. ההברלים ניכרים לעין: מדור כלכלי, שפניו לקוראים יודעי דבר, לוקח כמובן מאליו רמת הכרה מסוימת של הוירה העסקית; הוא ישתמש בשפה שור עשוי בחחלט שלא להבין. מי שמכוון לקורא הממוצע, לעומת זאת, חייב לפשט

עודד שחר, ערוץ 1: "דווקא בגלל שיש לי השכלה פורמלית. נוח לי להגיד לך שזה לא חיוני. ידע תמיד עוזר, אתה נתקל בכל הזמן בחונחים מאוד תקצועיים. אבל אין מה להשוות את זה לניסיון"

את הרברים. "עיתונאים כמו 'גלובס' ו'הארץ' פונים בעיקר לקהילה העסקית מטבעם", אומר עודד חרמוני. "זה דורש הבנה רבה יותר מצד הכותבים, אך מצד שני, לקהל הקוראים עצמו יש יותר ידע והבנה והוא מגיב הרבה יותר לכל טעות. 'ידיעות אחרונות' ו'מעריב' פונים לקהל יותר רחב ונטול הבנה כלכלית ברובו, ולכן אם הם מטעים את הציבור, יש לכך השלכות נרחבות הרבה יותר". נועה קולפ מגלייצה"ל חושבת שהכתבים הם "עממיים" יותר עומרים באחריות הזאת בהצלחה: "הרבה פעמים אני מפשטת את המושגים בצורה שקצת חוטאת לדיקו, אבל אני לא מעוותת את הרברים. זה שאני יודעת מאתיים אחו מהחומר לא אומר שאני משרדת מאתיים אחו ממנו למאוינים, וזה נכון גם לגבי כתבים אחרים שמדרווחים לקהל רומה. לכן אנשי מקצוע מקבלים הרבה פעמים רושם מוטעה כאילו הכתבים הכלכליים לוקים בהבנה". מירת התמקצעות שונה של המדורים הכלכליים גודרת גם מידה שונה של מורכבות התמונה שהם מציגים, כלי ספק; אבל את המרחק בין פישוט לעיוות הרבה יותר קל לחצות כשאין כלים מקצועיים הולמים. ■

יאיר לוי הוא סטודנט לכלכלה ופילוסופיה באוניברסיטת תלביב

מספר באגן. אודי וקס, ג'ודוקא, עבר תאונת דרכים קשה "שבמהלכה ספג קרע במעי הגס" (העילגות במקור). פבל גופמן סבל מילדות עשוקה, "אין לו סיכוי לגבור על מתעמלים שכבר מגיל ארבע היו תלויים על טבעות ואכלו רק חסה". אלכס אברבוך, מתחרה בענף הדורש "שילוב לא אנושי של תכונות פיזיות, ריכוז, וכמובן, מזל" (שם). באולימפיאדת הנכים לא תמצאו עושר כזה של בעיות רפואיות.

3. מרתון השתלות בסופ"ש

לא רק עיתונאי הספורט גוהים אחר שיאים. השיא, מעצם היותו שבירה של נורמה, ספורטיבית או אחרת, הוא מצרך יסוד בעיתונות, ונפוץ ככל שזו הולכת ומצחיכה. דוגמה בוטה - הדיווח על "מרתון השתלות אברים בסופ"ש" (עופר מאיר, Ynet, 8.8.04): 15 איש זכו ב־72 השעות האחרונות כחיים חדשים (...). שמונה כליות, שלושה כבדים, שתי ריאות, שני לבבות ולבלב אחד הושי תלו ב־15 חולים בגילאי שנתיים עד 65, "במשך שלוש יממות היו לנו ארבעה מקרי מוות". כל־כך הרבה מספרים נזרקים בתרועה, בהתייחס להבות של שדרי ספורט. ומי יזכור, ומי יזכיר, בתוך החפלה, מספר קטן חשוב אחר - מספרם הנמוך של תורמי האברים בישראל.

4. נורו מטווח קצר

באליפות הפתוחה לירי ארטיילרי של סימני קריאה ניצח בענקקקקקקקקקקק ערן הכימאי, חיפה האדומה. תגובתו האלקטרונית לכתבה "מזהים: זה"ל מחלק כרום נגד קרינה לתושבי הדרום" (חנן גרינברג, Ynet, 8.8.04) מכילה 34 סימני קריאה(1). התגובה עצמה מכילה 33 מלים(...).

זה נראה כך:

"דק בגלל המשפט האחרון אני ממש חרדו!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

"כשצה"ל אומר על משהו שהמשהו הזה בסדר, כאן בדיוק מתחיל הפחד שלי!!!! אני ממש לא סומך עליהם!!!! רוקא אני סומך על הדיווחים של העיתונאים והתנגות הזרות!!!!!!

במתנ"ס(...). לעומת מדליה כלשהי, אפילו נתפשר על האדר, בענף פופולרי. וכאן, סוף כל סוף, השבח לאל ולמאמן, יש לנו נציגה ישראלית בלי זיופים והקלות - ורד בורוכובסקי, אשדודית, 165 ס"מ של עוצמה ישראלית, תזנק לבריכה האולימפית "לצד כרישות האדם האירופיות". "הכרוז מקריא את שמה - ורד בורוכובסקי - והעיניים מסרכות להאמין, נציגה כחול־לבן בגמר אליפות העולם". כך אמיר לין (Ynet, 5.8.04), המזכיר באותה הזד"מנות ש"בורוכובסקי (...). מגיעה לאולימפיאדה ל אדרך הבקו"ם, אלא כחלק מפלוגת המסייעת של המשלחת הישראלית".

עוד רגע ונשאג: כל הכבוד לצה"ל!

2. תירוצים

פעם היה מקובל לספק את התירוצים לאחר התבוסה. היום - בעידן הפרומו - נהוג לחשוב קרימה ולספק את התירוצ, בליטאיין עם התקווה. אסף בימרו הוא אצן מחונן שסבל עד לא מזמן

אנחנו מבינים ואוהבים רק כוח, ובגלל זה אנחנו אוהבים את מאיה ערוסי, "היפה והחיה", "לוחמת טקוואנדו כחול־לבן שיכולה להמיס לבבות באותה מהירות שהיא יכולה להעיף בעיטות. שני נצחונות יציבו אותה בעמדת זינוק מצוינת להרמת המזלזל האומי". הפליאי מכותיך בגויים, מאיה. ואם זה לא ילך? גלך על אש חיה - אלכסנדר דנילוב, קלע. ככתוב: "אין שום סיבה שלמעצמה צבאית ורובאית כמו ישראל לא יהיה איזה קלינט איסטוד או שריף עם כוכב מזהב". עוד רוסי...

כן, עוד רוסי? תגידו תודה שהוא רק ורד ולא מוסיף לירי קדימונים, כמו שמספרים על המתעמלת האמנותית קטיה פיטצקי - סתם, רכילות מרושעת - ש"היא לא יהודייה ומצטל" בת לפני התרגילים". מזל שלפחות "על האספקט הפיזיולוגי שלה אין שום ויכוח".

אבל בואו נהיה כנים. בלי לזלזל (אצלנו אין אומרים איכס על מדליה), מה זה זהב בקלעות או בפיזו עם כרדר וחישוק (קצת מזכיר את החוג

כתחילה לא הסתיר אורי אליצור את חשדנותו. איש ימין, עורך בטאון המתנחלים "נקודה", בעל טורים ב"ידיעות אחרונות" ובערוץ 10, לא הבין מה ל"העין השביעית" ולו. מהרוצה ממנו "העיתון השמרי אלני, החילוני והאליטיסטי" הזה. הוא מריח מטרה, מגמה כלשהי, והוא בטוח שטוב לא ייצא לו מזה. הרי בתקשורת הישראלית, הוא יודע, יש שתי אקסיומות: היא שמאלנית, והיא נגד הימין, ועכשיו, כשישום תוכנית ההתנתקות מתקרב, זה נכון עוד יותר. לפני כשלושה חודשים, באמצע חודש יוני, הוא גרם לסערה כשאמר לשבועון "בשבע", הפונה לציבור הדתי-לאומי, שעקירת יישובים מצדיקה סירוב

בעל הטור הימני עד הקצה, אך מעולם לא פרץ אותה גם לתחומי כתיבה נוספים". מלים יפות, אבל אליצור לא נותן להן להטעות אותו. הוא מיעוט, ולא סתם מיעוט - מיעוט נרדף, שמתאפק, ולא יכול לכתוב כל מה שהוא חושב. לא ב"ידיעות אחרונות" ולא בערוץ 10. "אולי אני עלה התאנה שלהם", הוא אומר בראיון שנערך במשרדו במערכת "נקודה" בירושלים, "אבל את זה אתה צריך לשאול אותם. במוסף הפוליטי של 'ידיעות אחרונות' אני כותב לצד כותבים רבים, אבל יש שם רק שניים שמבטאים את העמדה שיותר ממהצית מאורחי ישראל הצביעו בשבילה בבחירות, אורי אורבך ואני, וזה ברור שאנחנו מופיעים שם בתור משהו שהוא בין עלה תאנה למילוי חובה. כל הכותבים שם מובחקים לגמרי, ואף אחד לא יכול להסתתר

יישובים היא פשע נגד האנושות, לא כתבתי מה לדעתי המסקנות מכך, כי הרגשתי באופן לא לגמרי מורע שבחווה הבלתי כתוב שלי עם העיתון, זה מעבר לגבול. יכול להיות שאם הייתי כותב את זה, היו מצנזרים אותי, אבל אף פעם לא העמדת את זה במבחן. צנזורה עצמית היא רק תשובה אחת לשאלה מדוע אמרתי את דעתי על סירוב פקודה והפעלת כוח דווקא בראיון לעיתון "בשבע", ולא כתבתי אותה בטור שלי ב"ידיעות אחרונות". כשהתראיינתי לעיתון "בשבע" ידעתי שרק כך הדברים שלי יקבלו הד תקשורת וציבורי. אנחנו מכירים את כללי התקשורת: מהטור שלי ב"ידיעות אחרונות" אף אחד לא היה מצטט, אבל ראיון בעיתון אחר - זה כן יעורר הד. הרבה זמן אני חושב את הדברים הקשים האלה, אבל לא רציתי לומר אותם כי עד כה הנושא לא עמד

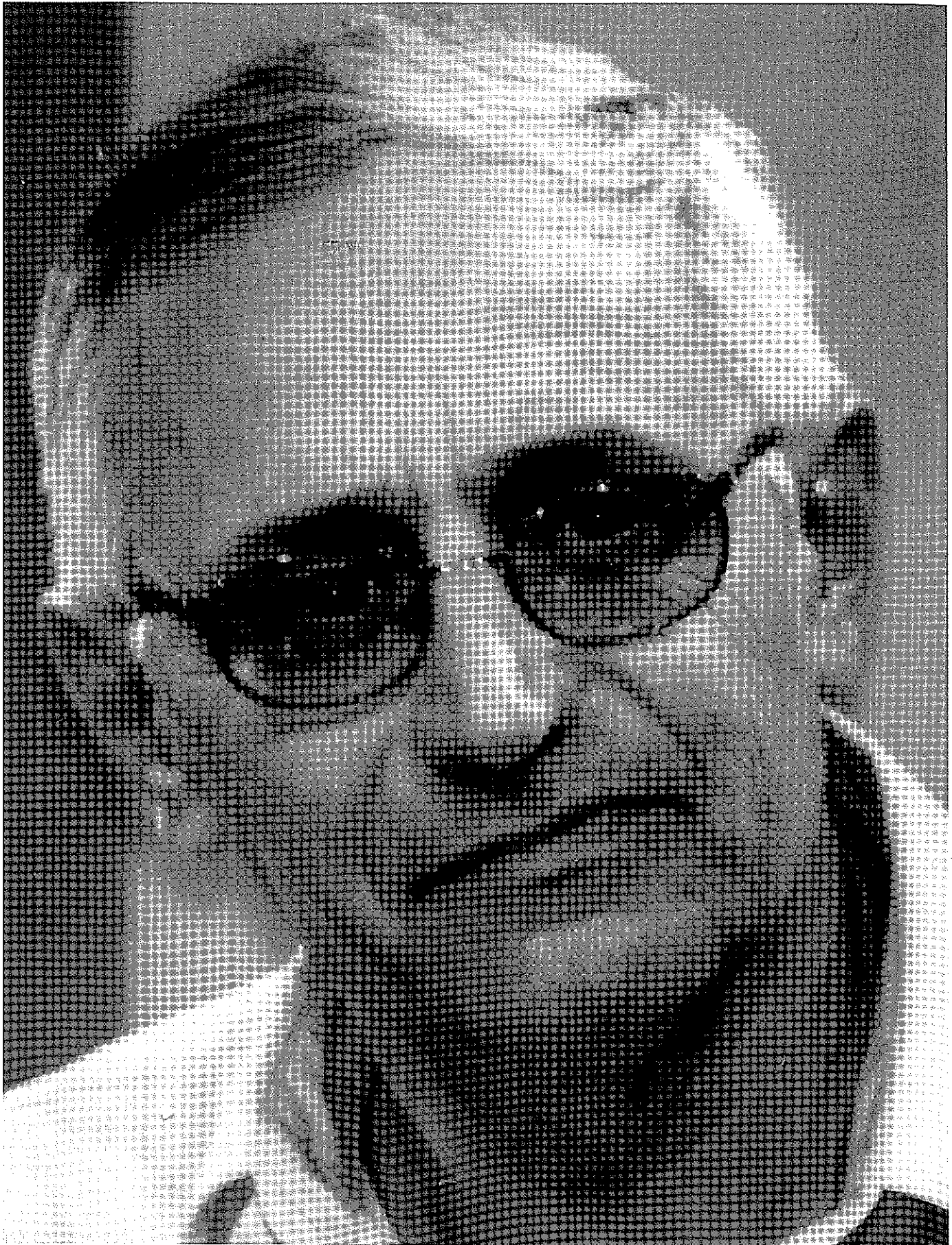
מלחמת השחרור של אורי אליצור

האני-תאמין העיתונאי של האיש, שמוען שהימין הישראלי נתון תחת כיבוש

פקודה ואלימות. "לא בלתי הגיוני בעיני שהדברים יגיעו לכדי שפיכות דמים... כל הפעלת כוח, מלבד נשק חם, היא לגיטימית במקרה כזה. בדיעבד, גם מי שיפצע את אלה שבאו לפנות אותו - אקבל בהבנה את התנהגותו". הדברים עוררו, כצפוי, רעש, והוכיחו שהשפעתו של אליצור על השיח הציבורי לא מבוטלת. ההשפעה הזו גם העניקה לו את המקום התשיעי במצער 25 אנשי התקשורת הדתיים המובילים שערך אתר האינטרנט nrg. וכך נכתב עליו: "בן 57, פובליציסט. תושב עפרה. בעל טור ב'ידיעות אחרונות' ועורך 'נקודה'. הקול הרהוט של תושבי בנימין. איש גוש אמונים ומועצת יש"ע, שערך גיחה לתפקיד ראש לשכתו של ראש הממשלה בנימין נתניהו, וחזר לערוך את 'נקודה'. בעל טור בערוץ 10. אליצור הוא קולה הרהוט של מועצת יש"ע. הוא מבין בתקשורת ויודע כיצד להתל בה (ראו הראיון המתוזמן שנתן לעיתון 'בשבע' על אופי ההתנגדות לפינוי). אליצור לקח את עמדת

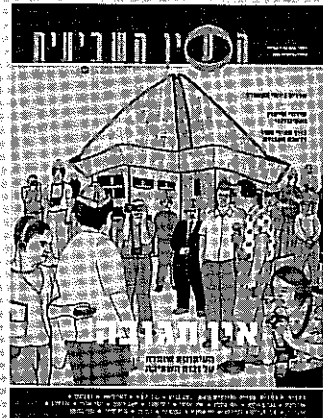
מאחורי אובייקטיביות עיתונאית. במוסף הזה ברור לכל קורא מי הוא הימני ומי הוא השמאלני". וזה משמיע על הכתיבה שלך? אני מעריך שהרוח הזאת משפיעה גם עלי. איש שמאל יכול להרשות לעצמו לכתוב עמדה שמאלנית הרבה יותר מהעמדה הימנית שאני יכול להרשות לעצמי. ב. מיכאל, מאיר שלו וסילבי קשת יכולים ללכת שמאלה רחוק מאוד וקיצוני מאוד, ואצלם זה עובר. אני כותב בתוך מגבלות סגנון ותוכן שהעיתון, באופן בלתי מודע, מכתיב לי, ואני מקבל אותם על עצמי. למשל, את מה שאמרתי לעיתון "בשבע" לא הייתי כותב ב"ידיעות אחרונות", כי זה עובר את הגבול ומפר את החווה הבלתי כתוב שלי עם העורכת של המוסף ועם העיתון. אף פעם לא ריברנו על זה, אבל יש דברים שאני מבין בעצמי. יש סגנון, יש גבולות שבתוכם מתפקדים כותבי העיתון. במלים אחרות, אתה מתכוון לצנזורה עצמית. נכון. כשכתבתי ב"ידיעות אחרונות" שעקירת

ממש על הפרק. כשהחלטתי שהגיע הזמן לדבר על זה, הדבר הנכון מבחינתי היה לעשות זאת בראיון. והסערה שהדברים עוררו גרמה לי לחזור בה? ממש לא. אני עדיין חושב שזה נכון. יצאתי נגד ההצגה של סוגיית פינוי היישובים כעניין של כללי משחק דמוקרטיים, כאילו מדובר בהתמודדות לבחירות או במשחק טניס. לא מדובר במשחק דמוקרטי, אלא בזוועה אנושית. מה שנראה לי סביר ומתקבל על הרעת שייעשה במקרה של פינוי יישובים הוא בדיוק מה שיתקבל על דעתו של כל אדם סביר, אם יבוא לעקור כפר ערבי. התושבים שם ישתוללו, יכו ויורקו אבנים. ולמה לא כתבת את זה ב'נקודה'? ב"נקודה" אני קצת פחות חופשי, כי אני העורך. "העמוד הפותח", שאותו אני כותב, מבטא לכאורה את עמדת המערכת. בעניין ההתנגדות בכוח לפינוי יישובים אני לא מבטא את עמדת המערכת, ורבים בציבור שלי חולקים עלי.

העין השביעית

כתבי-עת לענייני עיתונות ותקשורת

"העין השביעית" הוא במה לעיתונאים המוטרדים מהרמה הנקצועית ומהאתיקה של התקשורת הישראלית. זהו כתבי-עת היחיד שבו תמצאו תבטאויות מעמיקות על הקשר בין פוליטיקה לתקשורת, על מאבקים בין עיתונים, על יחסי מו"ל-עיתונאי, על ניגוד אינטרסים, על זכות הציבור לדעת ועוד.

להזמנות: טל' 1-800-20-2222 פקס' 02-5631122

ניתן לרכוש את גיליונות "העין השביעית" בכל חנויות סטימצקי וספרי

יש עוד רעיונות שאתה מצנזר ולא כותב ב"דיעות אחרונות"?

מחקתי הרבה פעמים את המרירות שלי כלפי התקשורת השמאלנית. הרבה פעמים אני רוצה לומר את זה, ומרגיש שיש לי דוגמאות חיות וטריות ומעצבות בעניין, אבל אני לא כותב את זה ב"דיעות

"אני יודע שלעולם לא אהיה בין הוגי הדעות הבכירים ב'דיעות אחרונות', מפני שאני נמצא במשבצת של הכותב הימני"

אחרונות" ולא אומר את זה בערוץ 10. אני מרגיש שזאת לא הכמה המתאימה, היא לא תקלוט את זה. ייתכן שהצנזורה העצמית שלי היא הסיבה לכך שלא היתה לי כמעט אף פעם צנזורה חיצונית.

מתי בן צינזרו אותך?

הפעם האחת והיחידה היתה אחרי פיגוע גורא שבו נרצחו השכנה שלי והנכדה שלה בפיצוץ בשכונת הגבעה הצרפתית. האמהות של המחבלים הופיעו בטלוויזיה ואמרו שהן גאות בכנים שלהן, בטור שלי ב"דיעות אחרונות" כתבתי שזה"ל צריך להפציץ את סוכת האבלים ולשלוח את האמהות הגאות האלה להיפגש עם הבנים שלהן בגן עדן. את זה העיתון לא פירסם. אמרו לי שזו קריאה לרצח.

ואתה אמרת לעצמך, "ני, טוב השמאלנים האלה".

הייתי בסערת נפש בגלל הפיגוע, אז לא נלחמתי על זה. אבל בהחלט, השמאל מכתוב מה מותר ומה אסור להגיד, כולל מה מותר ומה אסור להגיד לימין, שהשמאל נותן לו מקום. אבל לא תמיד זה בא בצנזורה ישירה כזאת. בדרך-כלל לא יעשו את זה כך. יש דרכים אחרות. אם תכתוב פעם אחר פעם דברים שהם מחוץ למשבצת המוגדרת של מה מותר ומה אסור להגיד, מהר מאוד תיחשב בעיתונות הוויחצי שפוי, ואם אתה איש אקדמיה, תיחשב שם לא מקצועי ולא רציני, ואם אתה משורר – תיהפך לפורמונאי ויפסיקו להשמיע אותך. אני יודע שלעולם לא אהיה בין הוגי הדעות הבכירים ב"דיעות אחרונות" מפני שאני נמצא במשבצת של הכותב הימני.

אז למה אתה עדיין כותב שם?

יש לי גם ביקורת. הייתי רוצה שהעיתון הגדול במדינה ייראה אחרת, יותר רומה להשקפות העולם שלי, יותר מאוון בין ימין לשמאל, אבל זה לא כך. ובכל

זאת, אמנם אין לי מניות שם או השפעה גדולה, אבל העיתון נותן לי כמה, ואני שמח ומעוניין לכתוב שם את דעותי. יותר טוב שנותנים לי לדבר מאשר להפך. נוצר הרשם שב"נקודה" אתה, איך נאמר, מתפרע יותר.

כל כמה מיועדת לקהל אחר, ולקהל אחר אני מדבר בלשון אחרת. אני לא משנה את דעותי, אני משנה את הדגשים שלי, את הסגנון שלי. ב"נקודה" הכתיבה היא יותר פנימית, לתוך המחנה, ויש לה תפקיד חשוב מאוד – לשכנע את המשוכנעים. אני שים צריכים חיוק לדעותיהם, שמישהו יבטא אותם, ושירגישו שהם לא לבד. מעגל הקוראים ב"דיעות אחרונות" הוא מעגל הרבה יותר רחב מאשר המחנה הגרעיני שאלי אני כותב ב"נקודה", ולכן הכתיבה שונה. למשל, הביקורת על התקשורת. התקשורת היא בגדול נגרנו, ובמחנה שלי זה נושא מאוד פוליטי. הרי העיתונות הישראלית משרתת סדר-יום פוליטי מובהק מאוד, והיא מגויסת עד כדי פגיעה קשה ביותר בנורמות העיתונאיות, בנימרות של העיתונאים. זה הוויכוח הישן כליכך. ב"נקודה" אני אכתוב על זה הרבה, ב"דיעות" – לא. עליפי הבנת, זה לא בסדר-היום של קובעי האופנה, קובעי המותר והאסור הכללי מודעים והבלתי מוגדרים בעיתון. אני מקבל את הכללים שלהם כי אני אורח אצלם. ואולי היום הוויכוח הזה הוא לא רק ישן, אלא גם לא רלבנטי?

קראתי מאמרים שאומרים שהתקשורת ימנית, וזה מגוחך. אולי יש כמה כתבים ימנים, אבל העורכים עדיין שמאלנים. אם תשים קלפי במערכת עיתון, תמצא שם הרבה חד"ש ומרצ. וכשכאבים לסקר אותנו, עדיין מחפשים את הסטריאוטיפ. רק לאחרי רונה ככתבה בערוץ 10 הציגו את ערב שירי נעמי שמר במערת המכפלה באופן הווי, מוזר ומרוחק, כי הרעה הקדומה אומרת שלא יכול להיות שבחברון יש אזרחים ישראלים שסתם יושבים ושרים משירי נעמי שמר כמו במקומות אחרים בארץ. אתה מוכרח להראות אותם ככה, כי אחרת אתה לא מביא את הסחורה. בספור יש טובים ויש רעים, והכתב יודע שאם הוא יביא סיפור שחורג מזה, העורך לא יקבל אותו. העולם הפך את מדינת ישראל כולה לאיש הרע בספור ואת הפלסטינים לאיש הטוב. העיתון נאי הישראלי, שמעורה בעולם וקורא את התקשורת העולמית, רוצה לשכנע את עצמו ובעיקר את העולם שלא כל מדינת ישראל היא האיש הרע, אלא יש רעים בתוך מדינת ישראל והם שמוציאים לה שם רע. וזה אני. הרעים זה הימין.

לפני כשנה וחצי, במאמר ב"נקודה" על מפת הדרכים, כתבת שבקרב על התודעה, השמאל מנצח. יתקרב על התודעה מתנהל בתקשורת, באקדמיה, בכיתת-המשפט ובזירה הבינלאומית. בכל הגבעות האלה אנחנו הייבום להקים מאחזים רבים. אתה עדיין הושב בך?

אחת המשימות המרכזיות שאני רואה ב"נקודה" היא להיות חממה לכותבים שאחריכך ייצאו

לתקשורת הכללית. אנחנו כמחנה, כציבור, כאליטה אלטרנטיבית, צריכים להתנהל שם. המטרה היא לשנות את סדר-היום התקשורתי של מדינת ישראל. אני לא יודע לענות ביושר על השאלה מה הייתי עושה אם, נניח, כל התקשורת היתה היום ימנית, כמו שהיא היום שמאלנית, והעורך הראשי של "דיעות אחרונות" היה ישראל הראל, ושל "הארץ" היה אורי אורבך ושל ערוץ 2 היה חגי סגל וכו'. האם הייתי מספיק פתוח כדי להבין שזה מצב לא תקין ושצריך לתת לשמאלנים גם כן חמישים אחוז? לא יודע, אולי הייתי מתנהג כמו השמאלנים ואומר להם: מה אתם רוצים, אני שולט שם, אני לא רוצה אתכם. אולי, היום, כשאני בצד הנפגע, אני אומר לעצמי: יש במדינת ישראל חמישים אחוז מצביעים, הוגי דעות, אליטה ואנשי מדע שהם ימנים, אבל כל הממסדים, ובראשם התקשורת, כבושים עליידי השמאל, כבושים ממש. אפשר להסתחרר מהכיבוש הזה רק עליידי כניסה מלמטה. זו עבודה לעשרים או שלושים שנה. אמנם היום אנחנו כמצב יותר טוב מבעבר ויש יותר פתיחות כי בעשר השנים האחרונות נכנסו מלמטה עוד ועוד אנשים מהמחנה שלי, אבל עדיין, אם אתה בודק ברור הצעיר כמה אנשי ימין

"אחת המשימות המרכזיות שאני רואה ב'נקודה' היא להיות חממה לכותבים שאחריכך ייצאו לתקשורת הכללית"

ורתיים יש לעומת אנשי שמאל, תגלה שמשקלם של הימנים קטן בהרבה ממשקלם באוכלוסייה. אנחנו נתונים תחת כיבוש.

ומה אתה עושה נגד זה? מה צריך לעשות צעיר ימני, דתי, שרוצה להתחיל בקריירה תקשורתית? לצעיר כזה אני אגיד: צנזר את עצמך, למד מהם הגבולות, מה אפשר להגיד ומה אי-אפשר, ובעוד הרבה שנים, לא במהפכות ולא באופן קיצוני, כשאתה תחיה העורך, הטון ישתנה. אני מדבר על אבולוציה ולא על רבולוציה. מבחינת הכובש השמאלני שכובש את התקשורת, אני זה המקרה הקל. אני לא מסוכן, מפני שאני נשמע להוראות. אני כותב את עמדות הימין כפי שמרשים לי הקוראים שמקורם בשמאל ומוכתבים עליידי העיתונות. ■

רן בנימיני הוא הכתב לענייני משטרה של קול ישראל

דינת התקלה

■ לא מגיה להם

סכר להניח שבבוקר ה־3 באוגוסט לא רווח השר יוסף לפיד נחת מקריאת כותרות העיתונים. לפיד, שצבר חמש שנות ניסיון בפוליטיקה אחרי שנים ארוכות בעיתונות, שהתייחסה אליו כאל בן טיפוחים, כמעט נקבר בה זימים אחרי שהודיע כי מפלגתו תסכים לשבת בקואליציה עם סיעת יהדות התורה.

"דיעות אחרונות" תקף את ראשי שינוי בכותרת הראשית בטענה שהם "התקפלו", וכן בטורו של נחום ברנע, תחת הכותרת "פצעי בגרות", שהופיע לצדה; נרם איל מ"מעריב" הגדיר את התנהלותו של לפיד כמו "מקואליציוני במלים" קפיצה מראש העץ, ואילו יוסי ורטור ב"הארץ" כתב על "הויגוג העקלתוני" של לפיד, "שנפרד מבתוליו, אבל לא מהכיסא".

ביום הכותרות הלעגניות ציפתה ללפיד אתנחתא קומית דווקא בעיתון "הצופה", שיו"ר שינוי אינו נמנה ככל הנראה עם מנוייו. בטאונה הרשמי למחצה של המפד"ל, אחת מידיבותיו הפוליטיות השנואות של לפיד, ביטא, או ליתר דיוק ניסה לבטא, שמחה לאירו של יו"ר שינוי, אך בדרך המגושמת שבה עשה זאת, אין ספק שהוא היה סוחט חיוך ציני מלפיד באותו בוקר קשה. "הצופה", שלפני כמה שנים עבר מפורמט של "יריעה רחבה" לפורמט טבלואיד, ציין את האירוע החגיגי מבחינתו בכותרת הראשית הצבעונית "סתירת לחי לשינוי" (טעות הכתיב במקור), ובכך למעשה ספג בעצמו טטירת לחי מצלצלת.

זהו החשש הכבד שמלווה כל עורך בעיתונות בעבודתו – שגיאת כתיב מביכה אחת שתחשוף את בורותו או, לכל הפחות, את חוסר תשומת הלב שלו. המבוכה רבה עוד יותר כאשר מדובר בכותרת שמתיימרת להיות "יצירתית", "צבעונית" או "תוקפנית". היא נהפכת לכמעט בלתי נסבלת כאשר מדובר בכותרת שמעטרת את ראשו של עמוד השער של העיתון.

החשש הזה יצר את תפקיד המגיה, שמאפשר, בשכר נמוך יחסית של 25-30 שקל לשעה, להימנע משגיאות מביכות מהסוג שהופיע ב"הצופה". המגיה יכול למנוע שגיאות מביכות אחרות כמו זו שהופיעה בכותרת בראש עמוד 4 באותו עיתון באותו בוקר: "מצעד בכירי הציבור בחדר החקירות של יח"א" (במקום יח"ה, היחידה הארצית לחקירות הונאה).

אבל בעידן הקיצוצים בעיתונות, שבו כל כתב מסקר שניים או שלושה תחומים שקשה למצוא קשר כלשהו ביניהם, ושבו כל עורך מופקר על מספר כפול של עמודים מזה של קודמו בתפקיד, קל מאוד לוותר על המגיה. הגעה היא בסך־הכל פעולה פשוטה; מרוע שעורכי העמודים לא יעשו אותה בעצמם, שואל את עצמו מו"ל העיתון, ומשבח את עצמו על הרעיון המבריק שהגה.

המחשבה הזו, שבסופה נשלחים מכתבי פיטורים למגיהים, אינה נחלתו הבלעדית של "הצופה". עיתונים רבים, ובהם "הארץ", החליטו כבר לפני שנים לוותר על המגיהים ולהוסיף את משימותיהם לאלו של העורכים־המשכתבים. בתחילה זה נראה משתלם – עד ששגיאת כתיב מביכה מכתימה את הכותרת הראשית. באותו רגע של עברית מבין, אולי, המו"ל ששכרו (של המגיה) יצא בהפסדו (של המו"ל).

עידו שטרנברג

עידו שטרנברג הוא חבר מערכת החדשות של nrg מעריב

נועד כדי לפתות אותה להסכים להתביית ולהקים יחד תא משפחתי.

חמשת ההמואים מסתערים על הסטרייט שהעז, והופכים אותו ואת מעונו לראויים. כל פרק מסתיים בצפייה משותפת במצלמה נסתרת על הזוג הסטרייטי המשודרג והאוהב, המתכרבל זו בזרועותיו של זה לאחר ההצעה הדומנטית והמתקתקה. על פניו, יש כאן חתרנות ליברלית ואפילו נועזות, שמקבעת את עליונותם של ההומוסקסואלים כמובילים אופנתיים בעיצוב, אמנות ותחכום. סוג כזה של תוכניות נוטה להציג את

הסטרייטים באור נלעג, מגוחך וחסר אוניס. מצד שני, הקונפורמיזם מנצה כאשר היעד הסופי הוא צידוף של זוג סטרייטים נוסף להגשמת השאיפה החברתית המסורתית של התמסדות והקמת משפחה קונבנציונלית ולא אלטרנטיבית, כמו זו שאולי יש למנחי התוכנית כשהם לא כפריים־טיים.

מאיה אלמוזנינו

מאיה אלמוזנינו היא סטודנטית לתואר שני בתקשורת באוניברסיטה העברית

■ עליזים לרגע

מחקר שערך ר"ר אמיר חצרוני מהמחלקה לתק" שורת במכללת עמק יזרעאל, ופורסם כחודש יולי האחרון, ניתח את שידורי ערוץ 2 בשעות צפיית השיא, במטרה לגלות באיזו מידה מייצגות התוכניות הנצפות ביותר את החברה הישראלית. מהתוצאות עולה כי האוכלוסיות שמקבלות זמן מסך בערוץ 2 אינן תואמות את קהל הצופים שבבית. הקשת הרמוגרפית הרחבה של הרחוב הישראלי כוללת גם עולים מרוסיה, ערבים ורתיים, אך בערוץ 2 מככבים בעיקר דווקים, משפחות חז"הוריות והומוסקסואלים. הסיבה לכך ברורה למדי: ערוץ 2 הוא ערוץ מסחרי, שמתחשב קודם כל במצבם הסוציו־אקונומי של צופיו. האוכלוסייה הרוסית והערבית נחשבת בעיני המפרסמים לבעלת כוח קנייה מצומצם, ולכן הם מעדיפים לחזר אחרי מגזרים אמידים, עם הרגלי קנייה הנוטים לפזרנות והשקעה במוותגים, כמו הרווקים וההומוסקסואלים.

ללא קשר לחודש הגאווה שנחגג בארצנו, כמו בכל קיץ מוצף לאחרונה המרחב התקשורתי בגיבר רי תרבות הומוסקסואלים, שהפכו בני־בית אהודים בתרבות הרייטינג הטלוויזיונית. לא בטוח, למשל, שתוכנית שידוכים כמו "דייט לסטרייט", בהנחיית אביעד קיסוס, היתה מתקבלת באותה פתיחות ליברלית לפני עשור.

למרות שעל־פי המחקר מהווים ההומוסקסואלים לים שלושה אחוזים מכלל האוכלוסייה, במציאות הטלוויזיונית שלנו תשעה אחוזים מהרמיות נסד"רות בפריים־טיים הם הומוסקסואלים. לכאורה זה נתון שאמור לעודד את הנאבקים למען הלגיטימיות של אנשי הקהילה בחברה הישראלית, אולם צפייה בכמה מתוכניות הגייז המרכזיות מלמדת שהדרך, כנראה, עוד ארוכה. לדוגמה, בסדרה האמריקאית "טאץ' עליו לסטרייט שיעיז", המשודרת בערוץ 3 של הכבלים, מצילה חבורה של חמישה הומואים מוכשרים ומתוחכמים סטרייט אחד בכל תוכנית מנכבי האומללות האסתטית. חמשת המופלאים מעניקים לסטרייט חסר האונים מחסדי הכנתם בכל מה שקשור בטעם טוב. הם עוזרים לו לעצב את ביתו, לעיכך את מלתחתו, לשדרג את מראהו החיצוני, לשפר את כישורי הבישול שלו, והכל למען מטרת־על אחת ויחידה: הצהרת אהבה לבחירת לבו, הכוללת הצעת נישואים או מגורים משותפים. לא מדובר כאן על שרודג כללי של חייו למען הנאתו האישית; זה תמיד למען בת זוגו, וכרוב המקרים

סבל לצילי קרנבל

שלמה יירוב חולם כלילה בספרדית ומלין על כך ש"בעברית יש מלים בשפע להגיד את הכל כמעט", אך לצערו, "אין מלה בעברית לטאקט". טאקט הוא אותו חוש מידה המאפשר לעורך, לדוגמה, להתמיד צא במרחב התוכן הטלוויזיוני ולהחליט מהו המידע הראוי להיות משרר, באיזה מועד ובאיזה הקשר.

בחוסר הטאקט הזה נתקל, לעתים, מי שצופה במהדורות חדשות ערוץ 2. מערכת החדשות מבקשת, כפי הנדמה, לקבץ רסיסי מידע במהרה אחת שחלקם כבדי משקל וחלקם קלים כנוצה, אך חיבורם יחד נותר עבור הצופים נטול משמעות ברורה. לעתים אף עולה החשש שהחיבור המלאי כותי פוגע בהגדרת החדשות והייחודיות שלהן לעומת תוכני בידור.

כך, במסגרת דיווחי חדשות החוץ כמוצאי שבת, משרורים על רקע מנגינת כלי מיתר מראות

שמחת זקנתה

"כשהתיק ביד שמאל, זה סימן שהכל בסדר. אם היא מעבירה אותו ליד ימין, זה אומר שכך היא משתעממת מכן שיחה, ועל אחת ממלוותיה לחוש לעזרתה ולחליץ אותה מהשיחה". שלא תהינה אירי הבנות, זהו לא פרוטוקול חשאי שהתגנב משיבות הליכוד על רוטציית תיקים בין השר סילבן שלום ושמעון פרס. זהו בסך-הכל סיפורו של תיק ריק ושל מלכה טקסית במיוחד.

ב-3.8.04 פרסמה בעמוד האחורי של "ידיעות אחרונות" ידיעה על גינוניה של המלכה אליזבת ועל תיק היד המלכותי שלה, שהתגלה לעיני הציבור הבריטי כריק מתוכן. הסיפור, שהוגדר עליידי כתוב הידיעה כתעלומה מתמשכת שהגיעה לסיומה, תפס את מקומו כאחת משתי הידיעות הראשיות בעמוד האחרון של העיתון. ואם להוסיף בעדינות, לא רק התיק בידיעה היה ריק מתוכן.

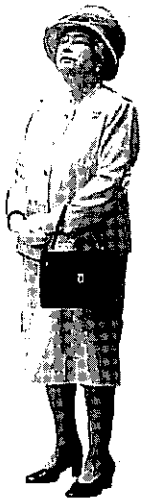
העמוד האחרון, או השער האחורי, התחיל רכבו כאפשרות נוספת לקוראים לפתוח את הבוקר עם עיתון מבלי לקבל את צרות היום במנה אחת גדושה וסמיכה. כתבות קצרות עיטרו אותו ודיווחו על נס רפואי שהתרחש בקרב עמנו או על סיפור חיובי אחר, מלווה בתמונה ירירית לא פחות. עם הזמן הצהיב העמוד והפך ל"מחסן של כאילו"; כאילו כתבות רלבנטיות, כאילו ידיעות אופטימיות. מנת יתר של סיפורי קוריוז מאחד ממוספי הפנאי ו/או מדורי הרכילות הובילה למילוי השטח האטרקטיבי שאיבר את הפוטנציאל במחירי רף. על שארית העמוד, בשכבות לאותה אטרקציה, התפתח שטח פרסום לא מבוטל של משרדי נסיעות ודילים של הרגע האחרון, שהתרחבו עם הימים והתקבעו במקומם.

הסכר אחר לגימור העמוד האחורי נעוץ, כנראה, בכך שעורכי העיתון, שעסקים לרוב כהאבסה של עמודי השער והעמודים האמצעיים, שכחו שרצוי להשאיר ברשותם קצת שיקול דעת ואנרגיה גם לשער האחורי. לפעמים נדמה שלא נשאר להם מספיק אוויר לטפח את הכניסה האחורית, והם נאלצים להוריד סטנדרטים ולהתפשר על כל הבא ליד.

באותה ידיעה תמוהה מערכן העיתונאי ש"שנים רבות תהו הבריטים" מה מחזיקה המלכה בתיק היד שלה. אמנם יש רמז קל לכך שאמנם הבריטים תהו, אבל מתי אנחנו תהינו? או כדברי המשרר, "כל סוף הוא התחלה חדשה". עליי הפורמט הזה, למה לא לנסות להפוך את הקערה על פיה ולמכור עיתונים כשדווקא השער האחורי, הקל והאופטימי, יבצבץ מדוכני עיתוני הבוקר? מי יודע, אולי גם לבשורות טובות יש הכוח למכור בארצנו שבעת המרוצים. האם לא יהיה נחמד יותר לשמוע שאנחנו חיים במדינה עם פוטנציאל מאשר לחיות עם פוטנציאל למדינה?

שרון לוי-היכאלוב יק"

שרון לוי-היכאלוב יק היא תסריטאית וקופירייטרת

של 38 מיליון בנייארדם נושאי נגיף האיירס עם רקע מוזיקלי זהה וכליווי כתוביות דומות לאלו שהוקרשו לחגיגות יום העצמאות בארה"ב וזכית היוונים בגביע היורו.

דוגמה אחרת לסגנון זה היא הפינה במהדורת החדשות השבת של ערוץ 2, שבה מציינים אירועים שקרו, לפי הגדרת המגיש, "היום לפני". כך צוינו במהדורה מה-3 ביולי מבצע אנטבה, פתיחת קניון איילון ופליטות הפה של פיני גרשון. למעט העובדה שהאירועים התרחשו בתאריך דומה, הצופה מתקשה למצוא את הקשר ביניהם. האם למבצע אנטבה משקל היסטורי דומה לזה של פליטות הפה של מאמן הכדורסל? היכן המידות בבחירת פריטים היסטוריים אלו והצגתם במשותף?

משכרי התכנים שחוברו להם יחירו נוצרת מראה עקומה המעוותת לא רק את תמונת הנעשה בעולם, אלא גם את התכנים שיש להם ערך היסטורי משותף. נדמה, אם כן, כי אוסף פרטי המידע האקלקטי תואם יותר שעשועון טריוויה דוגמת "המיליונר", "הכספת" ודומיהם. לצופה התועה נותר רק לתהות אם מהדורת החדשות היא חלק מקורס הכנה אינטינסיבי לטובת משתתפי השעשועונים שישררו לאחריה.

יתרה מכך, ההבחנה בין השעשועון לחדשות, בין תוכנית הבידור לאקטואליה, מתמוססת גם היא. אם בעבר היו מעברונים בין מהדורת חדשות לתוכנית בידור, הרי שאלו נעלמו, ואת מקומם תפסו מסכים מפוצלים שבחציים מציג מנחה תוכנית הבידור את מרכולתו, ומולו נפרד מהצופים מגיש החדשות. ביום שישי אחר (2.7) קפץ אדיר מילר לאולפן החדשות של ערוץ 2, התיישב בכסאו של פרשן חדשות שטרם הספיק להתקרב, והוכיח לצופים, בעוד אהרון ברנע יושב לצדו, שמיד תחל תוכנית הבידור שלו. האם העונה החדשה של "ערב אדיר" היא חדשה שמקומה במהדורת חדשות?

שאלות דומות ניתן לשאול את המתחרים בערוץ 10, ששיבצו במהדורת יום השישי קטעים בידוריים של שלישיית מהיקשור. האם שילוב כזה לא פוגם במסגרת החדשותית ובהקשר הערכי שלה?

מאמץ רב מושקע על-ידי העיתונאים ועורכי-הם בהפקת החדשות, וכן בהטמעת אמינותה של מהדורת חדשות ואיכותה בקרב הצופים. מדוע, אם כן, לפגוע במעמדן של החדשות? בעיקר עולה החשש לגבי השלב הבא במיזוג החדשות והבידור. האם בקרוב נזמין את הצופים לדרג ב-SMS את החדשות החביבות עליהם?

חני קומנשטר

חני קומנשטר היא מוסמכת לקומוניקציה ולעיתונאות מהאוניברסיטה העברית ומוסמכת לרגולציה שלקופ ומדיה מהלונדון סקול אוף אקונומיקס

מאביב גלעדי ועד "תיק תקשורת"

מילון מושגים למכרז על ערוץ 2

שחר אבירי

גלעדי אביב. עומד בראש קבוצה שתמוודד כנראה על המכרז. גלעדי הוא הבעלים של ערוץ הילדים, ערוץ 8 ככבלים וחברות להפקת פרסומות, וזה לא מכבר הפך לבעל השליטה בערוצי הספורט 5 ו-5 פלוס. גלעדי גם מייצג כוכבי בידור, ביניהם טל פרידמן, אייל קיציס ורודו טופו. בקבוצה של גלעדי שותף אורי רקנאטי, מי שהיה הבעלים של אי.די.בי וכיום מתגורר בשווייץ. את הקבוצה מנהל מורי פרידמן, לשעבר מנכ"ל ערוץ 10.

הפקות מקור. אחד הנושאים העומדים תמיד במרכז המכרזים. לפי פרסומים בעיתונות, הרשות השנייה תשאף להעלות את שיעור ההפקה המקורית בערוץ 2 עד ל"45-50 אחוז. במסגרת הפקות המקור, על הזכיינית גם להפיק מספר שעות מסוים בסוגה עילית – דרמה ותעודה, שני ז'אנרים יקרים יותר להפקה, שלא נראו על מסכי ערוץ 2 בשנה האחרונה (אם כי לקראת המכרז החלו הזכייניות לשרד יותר סרטים תיעודיים). הזכייניות טענו בשנים האחרונות שהן אינן משקיעות בהפקות דרמה בגלל חוסר הוודאות לגבי עתידן בשדרור.

הרשות השנייה. הרשות הציבורית המפקחת על השידורים המסחריים בישראל (ערוץ 2, ערוץ 10 והתנתנות האזוריות). הרשות הוקמה ב"1991, וב"1993 פירסמה את המכרז לערוץ טלוויזיה מסחרי, שהחל לשרד באותה שנה. בראש הרשות עומדים כיום מגשה סמירה, הי"ו", ומרדכי שקלאר, המנכ"ל (לשעבר הי"ו).

זכינות. ב"1993 זכו שלוש חברות – טלעד, קשת ורשת – בזיכיון לשש שנים לשידור בערוץ המסחרי. ב"1999 הוארך הזיכיון לארבע שנים נוספות, וב"2003 לשנתיים נוספות, שיסתיימו בנובמבר 2005. בעקבות לחץ הזכייניות לשנות את השיטה מזכינות לרשימות, נענתה ממשלת שרון לדרישה, אך

אימו של יוסי מימן לסגור את ערוץ 10 אם לא יחזור ערוץ 2 לשיטת הזכינות גרמה לממשלה לחזור בה מהחלטתה. במכרז הנוכחי יזכו רק שתי זכייניות, ויחלקו ביניהן את ימי השידור.

טלעד. מזכיינית ערוץ 2. טלעד, הזכיינית מירושלים, נוהגת להציג את עצמה כאיכותית יותר מבין השלוש, כשלטובתה תוכנית כמו "פגישה לילית" ו"עוברה", המשודרות עדיין, ותוכניות כמו "פלורנטין" ו"החמישייה הקאמרית", ששודרו בעבר הרחוק. למרות חזוניה האיכותית, לא נמנעה טלעד מלשרד גם תוכניות כמו "תחרות עלית מורל", "המבחן של המדינה" עתירת הרייטינג או השעשועונים "מלך הכורסה" ו"מזל טוב". בראש החברה (הקיימת מאז 1973) עומד עוזי פלד, שלקראת המכרז הנוכחי עוזב את תפקידו ומפנה את הכיסא לעו"ד דורית ענבר (ע"י). השליטה בטלעד מתחלקת בין חברת הראליהשקעות, חברת טל-שמים של בני גאון, חברת מגוויץ', מעריב ועוזי פלד. בשל התיקון לחוק הרשות השנייה, תמכור מעריב את אחזקותיה בטלעד לבעלי השליטה האחרים.

כיפות. לדעת מבקרי הרשות השנייה, יראו צופי ערוץ 2 הרבה כיפות על המרקע בחודשים הקרובים. זאת, בשל רצונן של הזכייניות למצוא חן בעיני מנכ"ל הרשות השנייה וארבעת החברים הדתיים במועצת הרשות. כך אפשר היה כבר לדאות ברשת את ניבי בנבנישתי בגילזו של אורי גוטליב הולך לבקר את שאול יהלום באלקנה בתוכנית "הכל טוב", ודתיים בתוכנית "סוף הרך", שהופקה בשיתוף עם צורפיוס. ברשת גייסו גם את חנור ראובן, מבקר הטלוויזיה חובש הכיפה של "מעריב", כדי שיעמוד בראש מערכת האקטואליה והתרבות של הזכיינית, ובטלעד תעלה בקרוב סדרת התעודה "מתנחלים" שמפיק חיים יבין. בקשת עתירה לעלות סדרה על עשרת הריביות.

מועצת הרשות השנייה.

המועצה הציבורית העומדת בראש הרשות השנייה. היא זו שתקבע מי יהיו הזוכים במכרז, אך בעת כתיבת הדברים האלה לא ברור אם יהיו אלה חברי המועצה הנוכחיים, שתקופת כהונתם מסתיימת בדצמבר השנה. שר התקשורת אהוד אולמרט עשוי להאריך את תקופת כהונתם בשנה נוספת. המועצה, שבה אמורים להיות 15 חברים, כוללת כעת 12 בלבד. לקראת המכרז נטען בתקשורת שהמועצה אינה מייצגת את ציבור הצופים. זאת, בין היתר, בשל מספרם הגדול יחסית של חבריה הדתיים, גילם המבוגר של חברי המועצה והעדר הכשרה או ניסיון תקשורתי שלהם. מבקר הטלוויזיה של "ידיעות אחרונות", רענן שקד, כינה את המועצה "חברות מאובכנים" בשל התבטאויותיהם בתקשורת על טעמים הטלוויזיוני, שמתמצת בסלידה מתוכניות בידור וברצון לראות יותר תוכניות יהדות.

מיוזג. רבות רוכז על מיוזג בין שתי הזכייניות החלשות יותר, טלעד ורשת, ובכרייהן אף קיימו פגישות בעניין זה, אך החלטת הממונה על ההגבלים העסקיים, לאפשר מיוזג רק אחרי פרסום המכרז, הורידה לפי שעה את האפשרות הזו מהפרק.

מילצ'ן ארנון.

ישראלי מעשירי הוליווד. מילצ'ן הפיק כמה מהלהיטים הגדולים של השנים האחרונות ("אשה יפה", "מועדון קרב") ושותף גם ב"ערוץ הישראלי", המשדר לישראלים בצפון אמריקה. באחרונה החל משקיע בשוק הישראלי: הוא רכש חמישים אחוז מיבואנית הרכב מכשירי תנועה, ובעיתונות פורסמה כוונתו לקנות את מגזיניה של ידיעות אחרונות ברשת. יאיר לפיד, מכוכבי ערוץ 2 וידיד של מילצ'ן, הוזכר כמי שמעורב בעסקה וכמי שעתידי לזכות במעמד בכיר בחברה. לפיד הכחיש את הדברים.

מכרז.

המכרז לערוץ 2 יפורסם ב"2 בספטמבר. חברי מועצת הרשות השנייה

והיועצים העומדים לרשותם יבחרו את שתי הזוכות בהתאם לשקלול קניימיהם שעל־פיהם ייבחנו המכרזים. כך, למשל, יהיה כנראה משקל הביד (ההשקעה הכספית) כ־30%, ולנסיון המתמודדים יינתן משקל של 20%. תנאי סף יהוו תוכניות בנושאי הפריפריה, תוכניות תיעודיות, תוכניות תרבות ותוכניות מורשת. הזוכים, ששמותיהם יפורסמו במרץ 2005, יתחילו לשדר בנובמבר.

סבן חיים. בעל ההון הישראלי שהפיק את "פאוור ריינג'רס" ומכר את ערוץ פוקס פמילי לדיסני בכמה מיליארדי דולרים מחפש השקעות חדשות. הוזכר כאחד המועמד להשקיע בקשת או בקבוצה אחת המתמודדת במכרז לערוץ 2. סבן גם מקים בימים אלה קבוצה שתתמודד על רכישת בזק.

ענבר דורית, עו"ד. היתה יו"ר המועצה לכבלים ולווין במשרד התקשורת, ומונתה לאחרונה להיות מנכ"לית טלעד במקומו של עוזי פלד. ענבר מביאה עימה טלעד ניסיון רב בענייני רגולציה, החשובים לעמידה בתנאי מכרז, אך נחשבת חסרת ניסיון בנייה גופי שידור שיש לעומדים בראש הזכינות האחרות וגם לעומדים בראש הקבוצות המתחרות גלעדי וגניגר (ע"ע תיא). לענבר גם עבר של מחלוקות מקצועיות עם מנכ"ל הרשות שקלאר. בתחום הפיקוח על פרסומות, למשל, האמינה ענבר, בעת שהיתה יו"ר המועצה לכבלים, ברגולציה עצמית ולא פסלה פרסומות, בעוד שקלאר משקיע מרץ רב במלחמה נגד פרסומות פרובוקטיביות ועמד מאחורי פסילתן של פרסומות שכללו מסרים מיניים.

ערוץ 10. המתחרה הצעיר של ערוץ 2. בעליו של ערוץ 10, יוסי מימן, אחראי לכך שהזכינות נאלצות להתמודד במכרז ולא לקנות רשיונות, כמו שרצו וכמעט קיבלו. כאשר ערוץ 10 נאבק על הישרדותו (מאבק

שמרדכי שקלאר והרשות השנייה הם בין הגורמים לו), איים יוסי מימן לסגור את הערוץ אם לא תוחזר שיטת הזכינות ואם לא יקבל הקלות במכסות הפקות המקור. שתי הדרישות נענו. לערוץ 10 נכנסו לאחרונה כמושקיעים שלמה בן־צבי ורון לאורד, ובכך, בעצם, יצא מהתחרות על ערוץ 2 גורם חשוב בתקשורת הישראלית, לאורד וחברת JCS שבבעלותו.

פריפריה. ייצוג הפריפריה כשידורים הוא אחר מתנאי הסף שיציגו חברי מועצת הרשות השנייה בכואם לבחור את המתמודדות במכרז. לכן יש להניח שנראה יותר פריפריה בחודשים הקרובים בערוץ 2. אהוד אשרי מ"הארץ" כבר הצביע על כך שבגמור "כוכב נולד 2" הוצבו מוקרי שידור במעלה־אדומים ובבאר־שבע, בניסיון לשאת חן בעיני חברי המועצה. זאת אולי גם הסיבה לכך שקשת מתכוונת להעלות בזמן הקרוב תוכנית בסגנון ערוץ 1, שבה ישדר מני פאר מיישובי הפריפריה.

קשת. הזכינית המצליחה והמובילה ברייטינג מבין השלוש, המסמלת את הטוב והרע שבערוץ 2. קשת אחראית ללהיטים טלוויזיוניים כמו "כוכב נולד", "קחי אותי שרון", "אסתי המכוערת" ו"ארץ נהדרת", וגם לתוכניות איכותיות כמו סדרות הדרמה "הבורגנים" ו"בנות בראון". לא פלא שקשת הרוויחה ב־2003 קרוב ל־20 מיליון שקל, הרבה יותר מרשת וטלעד, נתון שיעזור לה לעמוד בסעיף האיחוד הפיננסית שבמכרז (שלא כמו תוכניות המציאות, שאינן אהובות על חברי המועצה). את קשת מובילים למכרז הנשיא אורי שנער והמנכ"ל אבי גיר. החברה בבעלות החברה המרכזית למשקאות, ואבי־אחוקות, בנק לאומי, MPI, אלכס גלעדי וויליאם נגל. לקראת המכרז מגלה קשת זהירות בשידוריה, ולאחרונה היא פסלה פרק בסדרת האנימציה "מ.ק. 22" ושידור קונצרט מיצירות ואגנר. לקראת המכרז מעלה קשת תוכנית העוסקת בפריפריה, רצועת

סרטים תיעודיים ותוכנית תחקירים.

רשת. הזכינית מהרצליה ידועה בעיקר בזכות תוכניות הדגל "פספוסים", "כלבוטק", תוכניתו של יאיר לפיד, סדרות דרמה כ"טירונות" ו"מיי פירסט סוני" וסדרת הדרמות "שיעור מולדת". את החברה מוביל למכרז המנכ"ל מאז הקמתה, יוחנן צנגן. לעזרתו גויס עמיר מאורי, מנכ"ל ICP לשעבר, בעל ניסיון רב בהפקות מקור ("ערב טוב עם גיא פינס", "יצפאן", דרמות וסרטי קולנוע). במניות רשת מחזיקים בינו צדיק, חברת שטראוס־עלית, פולאר־השקעות ויריעות־תקשורת. יריעות־אחרונות תיאלץ למכור את אחזקותיה ברשת בשל התיקון לחוק הרשות השנייה, ולפי הערכות, הקונה עשוי להיות ארנון מילצ'ן. מלבד גיוסם של עמיר מאורי ותנוך דאום כהכנה למכרז, מתכננת רשת להעלות תוכנית מסורת, תוכנית למגזר הערבי בהנחיית רפיק חלבי, וגם, כנראה, תוכנית תרבות.

תיא־תקשורת. קבוצה בשליטת עמי גניגר, המתכוונת להתמודד על המכרז. תיא, שהחלה כחברת תמרוקים, הפכה בשנות התשעים לחברת תקשורת. בבעלותה של החברה אולפני הרצליה, המספקים שירותי הפקה ומפיקים תוכניות ("פספוסים", "אהבה מעבר לפינה"). לתיא גם שותפות בחברה המתמחה בעיצוב מסך, בחברה לאפליקציות טלוויזיה אינטראקטיבית ובחברה המספקת שירותי אולפן קול להפקת פרסומות ברדיו. בחברה שותפים משפחת גניגר, בנק איגוד, קבוצת מנורה והציבור. כחלק מהיערכותה של תיא למכרז מונה אורן מוסט, לשעבר מנכ"ל גילת־לוויינים ולפני כן משנה לנשיא סלקום ויו"ר איגוד המפרסמים, לעמוד בראש הקבוצה. כאחראי על התוכן מונה רם אורן, סופר רביי המכר והבעלים של הוצאת קשת.

שחר אביי הוא עורך שירותי מידע של טלוויזיה אינטראקטיבית

בני ברק

ערוצי הטלוויזיה לפעוטות עובדים לא רק על לקוחותיהם הרכים, אלא גם על הוריהם

גילי דרובישיטיין

המפגש הראשון של הזאטוט הפרטי שלנו עם הטלוויזיה היה בלתי נשכח. כשהיה בן חודשיים בלבד, באחת השבתות, בעת שתורו של בעלי היה להשגיח עליו בשעות הבוקר המוקדמות, הקצתי משנתי וגיליתי את שניהם בסלון: בעלי שרוע על הספה מנמנם ואילו הקטנצ'יק ערני לחלוטין, חגור לטרמפולינה הצמודה לטלוויזיה, בובה בריי-צוד המהפנט של המסך ומרותק לאחת מתוכניות "בייבי". באינסטינקט אמהי הסכתי אותו מהמסך, הערתי את בעלי, נזפתו בו על שהפקיר את הילד לבדו מול הטלוויזיה וטענתי שהגוזל עלול להפוך בטעות לזומבי טלוויזיה. בן-יוג'י השיב שהוא עושה לילד שירות טוב, שכן ירוע שלתוכניות כמו "בייבי מוצרט" יש ערך מוסף מוכח להתפתחותו. סירבתי להשתכנע. יכולתי לחשוב על כמה דרכים מוצלחות ואיכותיות יותר לנצל את זמנו של יקירנו באופן

שיועיל לו יותר מצפייה פסיבית בטלוויזיה. עוד יגיע היום שבו לא נוכל למנוע ממנו את הצפייה, מדוע להזדרז ולהרגיל אותו לכך בגיל כה צעיר? הזאטוט שלנו לא הבין על מה המהומה. אילו יכול היה להביע את רעתו, היה בוודאי מעיד שהוא דווקא מבסוט מהמפגש הממגנט עם הטלוויזיה.

אין ספק, אנחנו בחברה טובה. הוויכוח על התור עלת לעומת הנזק שבצפייה הפסיבית בטלוויזיה עתיק יומין כימיו של המכשיר, וגם אילו פנינו, בן-יוג'י ואני, לאנשי המקצוע, כפי שאנו פונים אליהם בכל בעיה, לא היינו מקבלים תשובות חרי משמעות. לגליה רבינוביץ', מומחית לפסיכולוגיה התפתחותית, אין ספק שטלוויזיה מזיקה לתינוקות עד גיל שנה. "ילד שמביט בטלוויזיה לא עושה דברים אחרים. הפתרון גוזל להורים, אבל זה לא לטובת הילד. מגיל שנתיים ומעלה, כשהשפה כבר מבוססת, יש מקום גם לטלוויזיה במינונים סבירים, אבל לא במקום דברים אחרים". גליה אלונדידגן, עיתונאית ואם צעירה, נחרדת מהרעיון של צפייה

הנכפית על התינוק: "יש משהו בפסיביות של תינוק שנראה כאילו הצפייה ממש כפויה עליו. קצת עצוב לי כשאני רואה בעיני רוחי תינוקות קשורים לטרמפולינה באמצע הסלון ובוהים במסך המרצד בכובות כפפה".

רושם של איכות

אולם יש לא מעטים שרעתם שונה, ולהם יש גם לא מעט כוח וכסף. הראיה לכך היא החיזור הנמרץ של חברות הלוויין והכבלים אחר ההורים הצעירים. הוויכוחים על רמתם של ערוץ הילדים ושל התוכניות לילדים בערוצים האחרים, עם שלל הדוגמגושים המתילדים והעולם התרבותי הרלווח שהם מעצבים, מוכרים לעיפה. לפעוטות נועד ערוץ הופ, המשודר בכבלים, והשכם בבוקר, מדי יום, מיוז-חדת בו רצועת העשרה לתינוקות עד גיל שנתיים. וכאילו לא די בכל אלה, עלה לאחרונה לאוויר ערוץ שכולו מיועד לתינוקות. את יריית הפתיחה בנישה

איור: עירית ארד

תמיר פאול, מנכ"ל משותף בהופ!:"הערוצים הפרטיים מציעים היום מענה לצורך שמילאה בעבר הטלוויזיה החינוכית. הם עושים זאת היום בצורה יותר מתוחכמת ויותר עדכנית"

מיעוט של תכנים לילדים. נוצר שיפטינג שבמסגרתו לקחנו את האחריות על עצמנו". תמיר פאול, מנכ"ל משותף בהופו, מוסיף: "הערוצים הפרטיים מציעים היום מענה לצורך שמילאה בעבר הטלוויזיה החינוכית. הערוצים הפרטיים עושים זאת היום בצורה יותר מתוחכמת ויותר עדכנית, ואילו החינוכית דומה היום לחלל מפואר עם חלונות שבורים. במפת התקשורת הנוכחית, החינוכית צריכה לעשות השלמה אדירה. היא קפאה על שמריה ונלחמה על חייה, והיום יש לה חסרון אדיר". בכירה בחינוכית מסבירה שהתוכניות בערוץ הציבורי מכוונות לבני שנתיים ויותר. "התוכניות בערוצים הפרטיים מספיקות גירויים ויזואליים שמלווים בפסקול מונוטוני. יכול להיות שזה תחליף לבייביסיטר, שנובע יותר

איכות התכנים אינו פשוט, בפרט כשרוב הפיקוח נעשה בידי הערוצים עצמם. מעניין, אגב, לגלות, שהפקת הטלוויזיה לפעוטות מופקדת היום אך ורק בידי חברות מסחריות. אם המוצר כה חיוני, מדוע לא מצאה לנכון גם הטלוויזיה החינוכית להפיק משדרים לפעוטות? והאם חרירת החברות הפרטיות אינה תוצאה של החלל שנוצר בשידור הציבורי בתחום של טלוויזיה לילדים בכלל ולפעוטות בפרט?

פלה שוק בתולי

גליה חלאוי, סמנכ"לית תוכניות דכש בהופו, מפנה אצבע מאשימה לגורמי השידור הגדולים, שהסירו אחריות מעצמם: "בערוצים הציבוריים יש

החדשה סימן ערוץ בייבי, שעלה לאוויר בארץ בסוף השנה שעברה בלוויין והיה לערוץ הראשון בתשלום שיועד לפעוטות עד גיל שלוש. הערוץ משרד 24 שעות ביממה תוכניות אנימציה, משחקים וכן חומריים רגועים המלווים במוסיקה קלאסית ובטיפים להורים. יוצריו, בחברת טלית הפקות, מעידים עליו שהוא הראשון מסוגו בעולם. הכבלים לא היו יכור לים, כמובן, להפקיר את השטח, ובימים אלה מעלה HOT ערוץ פעוטות משלה. על מלאכת הפקת הערוץ מנצחת חברת זברה, שמפיקה את הופו, הופו הורים והופו לומדים, ועוד יד ההופים נטויה.

לנו, ההורים טרוטי העיניים, נוח עם רושם האיכות שהחברות המסחריות טורחות ליצור. מה גם שגלווה לכך רווח כפול: שירותי שמרטפות זולים וזמינים והבטחה למרחב מוגן של תכנים שאף מוצגים ככאלה שתורמים להתפתחות הפעוט. אך אין בכך כדי למחוק לחלוטין את רגשי האשם וההתלבטויות האינטימיות, האם איננו יוצאים בכך ידי חובת ההורות המושלמת. הניסיון להעריך את

מהצורך של ההורה ופחות מזה של הילד". היא סבורה שקל וזול לפנות לאוכלוסייה הזו, אך "אנחנו בחרנו לא להתעסק עם זה. יש כאן משהו פסיכי, ואנו בוחרים לעשות דברים אקטיביים".

נקודת המוצא של הערוצים המסחריים לפעור טות, כמו למבוגרים, היא כלכלית. הכל מוכתב על-פי שיקולים מסחריים, וגם ההכנסה לאיכות מגויסת לשם כך. בהופ סבורים שהורה שרוכש תוכן המיועד לילדים מעוניין בכזה שלא יסכן את ילדו. הוא גם מצפה שהתוכן יתרום לילד, ומוכן להשקיע כסף לשם כך. הגישה המסחרית הזאת מוכיחה את עצמה. שיעורי ההצלחה של "בייבי" הפתיעו אפילו את אבות ואמהות הערוץ. כיום הוא נהנה משישים אלף לקוחות. בחברת הלוויין גאים על שהשכילו לזהות ראשונים את הפוטנציאל העסקי הגלום בפלח השוק הבתולי. מנהל התוכן של בייבי מטעם טלית

ענת בן-משה, שמתפרנסת מעבודה בטלוויזיה, כבר השלימה עם העובדה שכתה מזהה לוגואים בטלוויזיה מגיל שנה: "מגיל צעיר היא היתה ממוסדת למסך. הקצב, התמונות והצבעים עושים עליה את העבודה. היום, כשהיא מתלווה אלי לסופרמרקט, היא מבקשת את המוצרים שהיא רואה בטלוויזיה". כך משה נתקלה לאחרונה בהורים שמוציאים טלוויזיה זיה מהבית או מתנתקים מהכבלים ומהלוויין, אך בעיניה זה אינו הפתרון: "ילד שיש לו חסך, יצורך אותו בצורה מטורפת. הקטע הוא לא להתייחס לטלוויזיה כבייביסטר, אלא לצפות ביחד. וזו כבר האחריות ההורית שלנו".

עניין של מינון

טלוויזיה לפעוטות, להבדיל מטלוויזיה לילדים, נמצאת כולה בשליטת ההורים, שמחליטים בעבור עוללם אם ללחוץ על השלט או לא. הורים צעירים, שמתמודדים עם חוויית ההורות בסביבה תחרותית, מוכנים להשקיע סכומי כסף גדולים בצעצועים, במשחקים וגם בתוכניות טלוויזיה שטמונות בחובן פיתוי לפיתוח התינוק, ההורים נופלים בשבי אותם גורמים מסחריים ציניים שמנצלים את רצונם הטוב ומגלגלים רווחים על גבם. הם שכחו שלא מזמן, כשהם היו ילדים, הם נהנו לשחק בסתם צעצועים ומשחקים פשוטים, נטולי יומרות.

איך מתקבלות ההחלטות אצלנו בבית? בעיקר על-פי תחושות בטן, ולא תמיד בהסכמה הדדית. אני מעדיפה לראות את הצאצא הפרטי שלי עסוק בפעילויות אחרות, ואילו בן-זוגי לא מוצא כל פסול בכמה דקות מנוחה והפנוט שתרומתם בצד. הכל כנראה עניין של מינון ומידת מעורבותו של ההורה. ולמרות זאת, עצם הרעיון של טיפוח הרגלי צפייה בגיל כה צעיר מטריד בעיניי. איכותי ככל שיהיה התוכן הטלוויזיוני לפעוטות, יש מקום לברר את המשמעויות הנובעות מכך שחברות מסחריות אינן מסתפקות עוד בילדים ומתחילות לטפח הרגלי צפייה כבר בגיל הינקות. דוד צעיר נחשף לריבוי ערוצים ומסכים בלי כל סינון. גורמי ההפקה, השיווק וההפצה פועלים משקוליהם הם. גם הפיקוח והסינון נתונים בידי מפעילי הערוץ. הם יודעים שמבחנם האמיתי הוא באיכות המוצר. גם הציפייה לפיקוח ממלכתי חסרת תוחלת. הפיקוח הרגולטורי של המועצה לשירורי כבלים ולוויין על התכנים של הערוצים הללו פחות נוקשה ויותר ליברלי, שכן מדובר בערוצי נישא, שהצופה יכול לבחור שלא לצפות בהם. האחריות מוטלת אפוא עליו.

וקהל היעד? הוא בוהה ונראה די מאושר. גליה רבינוביץ' מספרת שלא מזמן שמעה זאטוטה מביעה את אהבתה לאמה בקריאת ההתפעלות: "אמא, את כמו טלוויזיה!".

בערוץ הופו, מתריע על תהליך של שחיקת התוכן: "בשוק התוכן של הילדים אף אחד לא מתקרב לטווח סביר של מה שעשתה בעבר החינוכית בגיל הרך. בזמנים הטובים של החינוכית היא ניסתה לזהות צורך ולענות עליו. כל תוכנית נעשתה בתיאום עם אנשים בשטח. היתה מחלקת מחקר, מחלקת הפקה ומחלקת קשר עם מוסדות חינוך. אחד הרברים הגרועים שקרו לחינוכית היה שהיא הפכה לחלק מהשוק הפרטי. היום שני הגופים, החינוכית והכר ללית, עוסקים בשרירה יותר מאשר בכל דבר אחר, ואנשי השיווק הם שמכתיבים את התוכן". גם שושנה צחוריהניגסבר, לשעבר מפיקה בטלוויזיה החינוכית, מספרת ש"ההשקעה היתה אחרת והגישה היתה אחרת. רוב המפיקים הגיעו מעולם החינוך. לפני ההפקה של תוכניות לגיל הרך התכנסה ועדה מייצגת, שגיבשה את הקונספציה. הוועדה הורכבה מדיסציפלינות של

ענת בן-משה, שפרנסתה מטלוויזיה: "מגיל צעיר בתי היתה ממוסרת למסך. היום, כשהיא מתלווה אלי לסופרמרקט, היא מבקשת את המוצרים שהיא רואה בטלוויזיה"

אנשי חינוך, פסיכולוגים, מתימטיקאים. התהליך היה שיטתי, עם פיקוח צמוד. בהפקה הפרטית זה שונה. גם הקצב היה אחר. אז הלכנו עם רברים לעומק, בלי החפיניקיות של היום".

ומה יש לנו היום? "המטרה כלכלית מיסודה", מזכיר מוטי אבירם. "הטלוויזיה המסחרית מכוונת להשיג את המכנה המשותף הרחב וליצור תוכן שיגרום לילדים ללחוץ על השלט. לכן נקודת המוצא שלהם לעולם לא תהיה זו של החינוכית. לא יוצאים מזהו צורך אמיתי ואספקת תוכן. גם הפיקוח של הגופים המשרדים על התכנים הוא ברמה המשפטית ולא ברמה הערכית".

פרופ' דוד אופנהיים, מהמרכז לחקר התפתחות הילד באוניברסיטת חיפה, גורס שערוצי הטלוויזיה המסחריים מקדמים מכירות של תאגידים גדולים. "אני מודאג מההתמסחרות של עולם הילדות, מההשתלטות של עולם השיווק, שמשווק מותגים בשיטות מתוחכמות והופך את הילדים לגלגלי שיניים במכונה הגדולה הקוראת לנו לקנות ולצרוך. טכנולוגיית השיווק משתכללת, וזה מדאיג אותי מאוד. על-פי הלוגיקה הזאת, נדביק אותם למסך כמה שיותר מוקדם. אז נוכל לטפח להם את המותגים, ומהר מאוד הם יבקשו מההורים לרכוש אותם. הטלוויזיה היא טובה או רעה בהתאם למה שמכניסים לתוכה. אנשים מתוחכמים ויצירתיים בונים מכניזם מפואר כדי למשוך את תשומת הלב. סף הגירוי עולה כל הזמן. המדאיג הוא שהמשווקים משווקים אותם במקדמים את התפתחות הילד, בשעה שיש בהם אלמנט מסחרי חזק. למעשה אתה מחנך את הילד לצפות במסך ולצרוך מגיל צעיר".

תקשורת, רון אייזיק, מספר שהיוזמה הגיעה בעקבות "התקרים של קלטות לפעוטות, שגרם לנו להענין להקים ערוץ כזה". אייזיק מתכוון להצלחה הגדולה של אופנת "בייבי איינשטיין", "בייבי מוצרט" ושאר ה"בייביים", שמקורה בארה"ב ושהגיעה גם לישראל. הקלטות הללו משלכות מוסיקה קלאסית לצד צורות וצבעים מתחלפים. המפיקים מרברים אפילו על השפעות פסיכולוגיות וניוירולוגיות של מוצרט ובאך, אך על כך, כנראה, אפשר להתווכח.

האחריות ההורית

רשת חנויות הילדים שילב היא אחת החברות שהחלו לשווק את הקלטות בארץ ולהחריד לתודעת ההורים הצעירים כי למוצרים הללו תרומה להתפתחות ילדם. יעל כץ, הפסיכולוגית של שילב, מייצגת גם לערוץ בייבי, והיא, כמוכן, תומכת נלהבת ב"אנר": "הררישה של ים מאיתנו היתה, תעשו לנו 'בייבי מוצרט' 24 שעות ביממה. היה ברור שקיים פה פלח שוק מוגדר שזקוק לשפה הזו, וששפה אחרת לא מתאימה לו. אלא שאז הסתבר שלא כליכך פשוט להציג וריאציה של 'בייבי מוצרט' על המסך". אין זה מקרה שכך אינה נוקטת לשון חינוכית מהסוג המוכר, אלא משתמשת בטרמינולוגיה שיווקית: "ערוץ בייבי מתייחס אל עצמו כאל מותג". גם אייזיק מתייחס לתוכניות כאל קהל יעד, כמו כל קהל צרכנים אחר: "העמדת מול עיני את הילד הקטן. הבנתי מה צריך להיות אפקטיבי עבורו. לפנינו אף אחד לא העמיד את הילדים הללו ואת הוריהם בקהל יעד".

מוטי אבירם, לשעבר במאי חינוכית ובהמשך

גילי דרובי הייטיין היא סטודנטית לתואר שני במדע המדינה באוניברסיטת תל-אביב

עוז אלמוג | אנחנו במקום אחר

פקחו את העיניים: התרבות הציונית דועכת!

תמימה ובלתי מתננית, מבינים באמת את מלוא המשמעות הסוציולוגית של בשורת "קץ התרבות הציונית", ומעטים עוד יותר מעזים לרבר על כך בגלוי, לפחות בתקשורת.

מלחמת הפיגועים המתרגשת על מדינת ישראל זה יותר מארבע שנים כמו החזירה אותה לימי מלחמת העצמאות והשיבה את הסומק ללחי האתוס הלאומי. לפתע נראה שהגלגל התהפך - ישראל שבה להיות תחת איום קיומי ולשלם מחיר דמים יומיומי כבד, הערבים שבו להיות אותם אויבים שטופי שנאה, אלימים, לא רציונליים, והאנטישמיות באירופה שוב הרימה ראש. גל חדש של פטריוטיזם שטף את התקשורת כארץ, והמוטיבציה לשרת כצה"ל לכאורה עלתה.

אולם דומה שהשמועות על תחייתה של הלאומיות הציונית מוגזמות למדי. המישים שנות שחיקה תרבותית אינן נמחקות במחי מלחמה אחת, אכזרית ככל שתהיה. הירדן לא ייסוב לאחור, בעיקר בשל הדרך שאדם וחברה מעצבים לפיה את השקפת עולמם.

התרבות הציונית לא תשוב עוד למה שהיתה, לפחות לא במתכונתה הישנה, משום שהזיכרון הקולקטיבי הציוני עוצב על-ידי אלפי טיפות "פוסט-ציוניות" (רוכן באמצעות "ברזים" תקשורתיים) שיצרו נוף חדש של ערכים. התרבות הציונית לא תשוב, ככל הנראה, לימי גדולתה, גם משום שכלי הקליטה והקיבול שלנו השתנו. התמימות הישנה התחלפה בספקנות ובאירוניה, והנטייה להסכמה בכיקורתיות בלתי מתפשרת. היא לא יכולה לשוב למה שהיתה גם משום שבשיראל חיה היום אוכלוסייה רחבה של אנשים שנוף תודעתם לא נחשף כלל ל"טפטוף" הציוני שקדם לעידן הרביעוני: למעלה ממיליון עולים מרוסיה, למעלה ממיליון ערבים ישראלים, כמה עשרות אלפי עובדים זרים ובעיקר דורות של צעירים יהודים שנולדו בעידן הפוסט-ציוני וכמעט אינם מכירים את העבר הלאומי הרחוק. בעיניהם, ציונות היא משהו אחר לגמרי ממה שהיא היתה בעיני הוריהם והורי הוריהם.

הדור הצעיר הולך ומתרחק מהציונות בעיקר משום שהוא נחשף היום כבר מגיל רך ל"טפטפות" מידע מסוג חדש מוצרי צריכה מזיבאים, טלוויזיה רבי-ערוצית, אינטרנט, טוילים לחו"ל וכיוצא באלה. ה"טפטפות" הללו מזרימות לבני-הנוער זרם של גירוים חוץ-ישראליים המעצבים בתודעתם נוף תרבותי חדש, והישראלים נעשים דומים עם הזמן בחוותם, בהתנהגותם, בטעמים ובערכיהם לבני גילם במדינות מערביות אחרות.

1 יוני 2002, בצלו של עור אחד מפיגועי הטרור שהתרחשו בירושלים באותה שנה, התכנסו על הר-צופים כמה אלפי אורחים לחוגג את פתיחת הקונגרס הציוני ה-67. ראש הממשלה ושריה לא באו לאירוע, שניים משלושת העיתונים הגדולים התעלמו ממנו לחלוטין, ו"הארץ" ייחר לו לא יותר משלוש שורות מתחת לתמונה בעמוד 6. ואכן, זה לא היה אירוע חשוב, לא רק מפני שהקונגרס היהודי כבר איננו מוסד מרכזי בעולם היהודי והישראלי, אלא בגלל מה שהארגון הזה מייצג היום.

לא צריך להיות צניקן כדי להודות שתגיגת יום-הולדת לקונגרס הציוני, ולמעשה לתנועה הציונית האידיאולוגית, כמוה כחגיגת יום-הולדת לאדם על ערש דווי. ויש כאן פרדוקס, שכן החלום הציוני הוגשם מעבר לכל התחזיות האופטימיות, ומכחינה זו מרובד בהצלחה חסרת תקדים של האידיאולוגיה הציונית. מדינת ישראל, חרף מצבה הבטחוני הקשה, מוסיפה להתפתח, קולטת עלייה, מולידה דורות חדשים ואיתנה מכחינה תרבותית וכלכלית. גם השפה העברית חוגגת את נצחונה. אם בראשית המאה העשרים רק אלפים ספורים ריכרו עברית שוטפת, בסוף המאה השפה מתגלגלת בפיותיהם של כחמישה מיליונים מתושביה של הארץ. אם כן, לא הרעיון הציוני גוסס, אלא התרבות הציונית הלאומית, הצפנים והסמלים המאפיינים אותה - תרבות שהחלה את דרכה המרתקת בקונגרסים הציוניים הראשונים באירופה. היא הולכת ונעלמת לא רק מהנוף החברתי בארץ, אלא גם מהנוסטלגיה הישראלית שרוממה אותה והתרפקה עליה (ואל תטעו בגל הומני והמאוד מסחרי של "שירת ארץ-ישראל").

והנה, אף על פי שמתרחש בתקופתנו דבר מדהים מבחינה היסטורית, התקשורת הישראלית, כמו החברה הישראלית כולה, במצב של הכחשה. הראש מבי, אך הלב מסרב להאמין שהתרבות הציונית דועכת. גם אלה שמוכנים להודות, שכלתנית, שתם עידן התמימות ומדינת ישראל פתחה פרק חדש בתולדותיה, מוסיפים בדרך-כלל להכחיש זאת רגשית. הם דומים בתגובתם לאדם העובר תהליך התפקרות. את המצוות הוא כבר אינו מקיים, אך את אלוהים, שהיה זמן כה רב חלק בלתי נפרד מעולמו הפנימי, לעולם לא יוכל לסלק לחלוטין מלבו. מי שגדל כמאמין, בדרך-כלל איננו הופך לכופר מושלם. לכן מי שגדל ציוני ימות ככל הנראה ציוני, גם אם לצד המושג "ציונות" צצים עוד ועוד סימני שאלה. למעשה רק מעטים בינינו, שגרלו על ברכי אהבת מולדת

מוכן שהישראלים, מבוגרים וצעירים כאחד, עדיין שונים מאוד באופיים מבני לאומים אחרים, ויש בהם סימני היכר הניתנים לזיהוי בקלות. אולם הייחוד הזה הולך ומתבסס יותר ויותר על רפוסים של צריכה ופחות על מכנה משותף אידיאולוגי. הסיכוי שהפטריוטיזם הציוני הישן יקנה שוב שבת בלבבות נראה קלוש ולא ריאלי, בעיקר משום שאנו חיים בעידן שבו לאישי, האינטימי והפרטי יש עדיפות מוחלטת על פני הכללי, ההכרתי והשיתופי.

נ שאלת אפוא השאלה: האם יש לתרבות הציונית תחליף, ואם כן, מה הוא? באופן אכן ניכרים סימנים למודל חדש של ערכים המשתלט על החברה, מודל גלובלי שאני מכנה "האמונה הרמוקרטיית", המעובר ומופץ בעיקר על ידי התקשורת החילונית. אבל רמוקרטיה איננה המצאה הישראלית, ועדיין נשאר השאלה מהם התכנים הייחודיים שהישראלים ייצקו בה, אם בכלל. חשוב להזכיר שגם הלאומיות הציונית לא היתה המצאה יהודית, ולמעשה תירגמה את הלאומיות המורדנית, שצמחה באירופה בסוף המאה ה-19, למציאות ולצרכים יהודיים.

ספק אם לניסיון ליצור אידיאולוגיה מקומית חדשה, שלה כוח משיכה מהפנט כמו שהיה לצינות, יש סיכוי רב להצליח בעולם שבו כל התרבויות המערביות מאברות את ייחורן ונשטפות בגל הצרכני הגלובלי. הצלחתו של הניסיון ליצור "עמוד אש" אידיאולוגי חדש הקשור לזהות היהודית מוטלת בספק משום שהרמוקרטיה מעלה על נס את זכויות היחיד ואת הפלורליזם התרבותי, ונוטה לצמצם את עליונותה התרבותית של קבוצה אחת על קבוצות אחרות. שימורן של התרבות הציונית, ושל התרבות היהודית המונחת בבסיסה, הולך ונעשה

התקשורת הישראלית משחקת תפקיד כפול וצבוע: מצד אחד היא מתריעה על החוליים הפושים בחברה, ומצד שני היא זו שמקדמת ומפיצה אותם

קשה יותר גם על רקע התביעות הצודקות והתקיפות של ערביי ישראל, ובעתיד הלא רחוק גם של קבוצות מיעוט כגון העולים הלא-יהודים והעובדים הזרים, לשותפות אורחית ותרבותית שווה ומלאה. המושג החדש "מדינת כל אזרחיה" מבטא את האסרטיביות החדשה של ערביי ישראל, היוצרת מבוכה רבה בקרב האליטה הישראלית המשכילה.

הדרך אל "האמונה הרמוקרטיית" במודל ישראלי מקורי ארוכה גם בשל העובדה הפשוטה שרבים מהישראלים טרם הפנימו את ערכי הרמוקרטיה ומחזיקים, כפי שמוכיחים סקרים המתפרסמים מדי פעם בעיתונות ובמכוני מחקר אקדמיים, בדעות שאינן עולות בקנה אחד עם משטר רמוקרטי.

אך עוד לפני שתיאלץ החברה הישראלית להתמודד עם שאלות זהות חדשות, היא תיאלץ להתמודד עם בעיות קשות המאיימות על עצם קיומה. התחזקות הקפיטליזם והרגישות הרמוקרטיית הביאה לשפע חומרי חסר תקדים, לעלייה בתוחלת החיים, למנעד רחב של הנאות וסיפוקים אישיים ולחזיק ההגנה על זכויות היחיד. אולם להתקדמות זו היה ויהיה מחיר, שעלול להיות הרסני לאיכות החיים ולחיים עצמם. הקפיטליזם הדרוויניסטי, שהוא היום חלק בלתי נפרד מ"החבילת התרבות הרמוקרטיית", פותח פערים עצומים בהכנסות וברכוש בין שכבות, יוצר ניכור, קיטוב וקנאה בין אזרחים ומשאיר מאות אלפי אזרחים מוכסלים וחסרי ביטחון וערך עצמי. הוא גם מעורר פשיעה, רמאויות, חשדנות, עוינות ואי-אמון בין אנשים. האלימות נעשתה זה כבר מחלה קפיטליסטית גלובלית, והחידק הרביק גם את ישראל. התקשורת

הישראלית משחקת כאן תפקיד כפול וצבוע: מצד אחד היא מתריעה על החוליים הללו, ומצד שני היא גם זו המקדמת ומפיצה אותם.

בישראל צומח לאחרונה דור צעיר, שהוא גמיש, פתוח ויצירתי, אך גם חסר נושה, חרטה ועידונים - דור ה"סתאאם", ה"כזה כאילו" וה"קטעים". הוא בוכה בקלות, מתחבק בקלות, מתוודה בקלות ומודה בקלות באשמה. אך הוא גם אנוכי מאוד, שקוע בעצמו, ונכון הרכה פחות להקריב מעצמו למען הכולל. רוצים דוגמאות לרוב? התבוננו בתוכניות האהובות על הנוער בערוצי הטלוויזיה.

ההשכלה הגבוהה וערכי הפסיכולוגים הביאו לעלייה במודעות העצמית והתכריתית, אך בה בעת הם הצמיחו מערכת יחסים מלאכותית בין אדם לחברו. היאפי מאבד מהספונטניות האנושית ובנוי לעטות אלף מסכות (פרסונות). הוא לוקה לעתים קרובות בשיפוטיות ובביקורתיות יתר, המגדירות בקרבו את פוטנציאל הדיכאון והכרוך. לפני כשלושים שנה פירסם הסוציולוג האמריקאי ארווין גופמן את מחקרו הנודע העוסק במימד התיאטרלי של החיים. את ספרו הכתיר בשם הסמלי "הצגת האני בחיי היומיום". בימינו נראה שהכותרת המטפורית של גופמן הפכה למציאות מעיקה. כל החיים נעשו כמה, והמשחק - דרך חיים (ע"ע אלפי הצעירים שביקשו להתקבל לתוכנית המציאות "פרויקט Y"). אפשר שזו אחת הסיבות לכך שהיאפים נוטים לחפש היום "גישות" של יחסים אנושיים אותנטיים, למשל טיפול פסיכולוגי או הצטרפות לכיתות, שם יוכלו להיות "הם עצמם".

ה תחרות המחריפה על מקומות עבודה ועל יוקרה חברתית רק מגדילה את "תרבות האני" ועלולה להביא לעלייה ניכרת בתופעת האסקפיזם - אלכוהוליות, שימוש בסמים, תרבות שוליים, הומלסיות וכדומה. הרף הקמתן של עמותות רבות ונכונותם של רבים בארץ להתנדב, דומה שרמת הסולידריות יורדת ומתגברים רפוסים של חוסר אמון ומניפולציה חברתית. בגלל התחרות על "כל הקופה" והרצון הכפייתי להתעשר עוד ועוד, נעשה השיוק מסרת-על, ונוצרת תרבות פופוליסטית שבה השיקול העסקי (מכירות, רייטינג) גובר במקרים רבים על השיקולים הערכיים.

מחמת הצורך בגירוי מתמיד והעלייה בסף התענוג בשל תחושת השובע החומרי והרוחני, נעשית האלימות לסוגיה לכירורג מענג, והאנשים האדישים והכלתי מסופקים תרים ללא הרף אחר ריגושים חדשים, שהתקשורת ששה לספק. הרחף לגוון - כביגוד, באוכל, בדור, בבניווג ועוד - מעלה את רמת המתח הפנימי ותורם לאי-יציבות האישית והחברתית. גם הסגירה ליופי חיצוני, המאפיינת את התרבות היאפית והמחזוקת בכל אמצעי התקשורת החילוניים, מסוכנת, כיוון שהיא מחנכת אנשים להתבונן בקליפה, מאמללת את היפים פחות ויוצרת תחושה כרונית של אי-שביעות רצון עצמית.

רבים גם מציינים את המחיר האישי והחברתי שגובה תרבות התקשורת (טלוויזיה, אינטרנט, טלפונים סלולריים) בעידן הרבי ערוצי. איבוד הכושר להפשטה, חוסר המסוגלות להיות לבד (בשקט עם עצמך), התמכרות לתוכניות ומשדרים, אכילת-יתר, פחות בכושר הגיסוח בכתב ועל-פה, הנאה מאלימות תזונית קשה - אלה רק מקצת הרעות שתיאלץ החברה להתמודד עימן בעתיד בשל עליית התרבות האולטרה-התקשורתית.

תהליכי הקפיטליזם והרמוקרטיזציה של החברה הישראלית יצרו גם משבר מנהיגות קשה. דימוי הכנסת והמפלגות נמצא זה כשלושה עשורים בידיה מתמדת, ונציגי הציבור נתפסים כאנשים לא אמינים וסתגלנים, המבקשים להיטיב בעיקר עם עצמם ועם המגור הצר שהם מייצגים. הדימוי הזה הוא, כמובן, מוגזם ועושה עוול לפוליטיקאים רבים, אך התקשורת אימצה אותו והיא מאששת אותו כמעט מדי יום ביומו. אנשים מוכשרים וישרים, שניסו להיכנס למערכת הפוליטית ולשנותה מבפנים, סיימו רובם במפח נפש. הם נבעטו החוצה והשאירו תחושה שהפוליטיקה היא "ארץ אוכלת יושביה". אין תמה אפוא שהמקצוע

לישוב העברי בארץ

שלב התפתחות ההגדרה של הפעולה בארץ החדשה לדעת את ערכה הספיריטואלי של הארץ, תוך הפקת הלקחים והכללתם של בני הארץ והעולם כולו. תופת את הפקודה של הקקו הקמת במבטיה ראשון לתקופת ישראל על אדמתה בשנת 16 נהגו בני ישראל וביניהם לא נמסרה הקקו הקמת לישראל לנאול - סמל אדמה וישיבה אשר בה בנייה היתה הכפעות לנאול ושל טולט על פני האדמה והספירות ובה שנה היה נצטו אקמל העמנו והתפתחות האסטרטגית רבת ולא היה ביד הקקו ל האמצעים המספיקים לנאול את העדוה את אשר הוטל נעשה זאת אשר הוטל נעשה את הכנסות הקקו ל בארץ בשנת הריבית החיבה מוקדשות לגאולה סביבות החולה והגליל העליון. אשר לשם זה הברז מנעל מיתה בכל העולם הקינטים הברי הקטנים - קט אומי בנייה מוחות נאולת הגליל על כוכב הדוועקו והרבים נחת שכמות המיתון לזכוכי יודים מרבים - על זה אנו מצוים בשעה גדולה זו סמל עולמי בה

תכל ארץ יתי מולדתנו אשר סבת התפתחותה שרופת עלו - סת רבות והאסטרטגית הנעוה בו להתייחסות לרשימת רחבה - לחינוך עם רב ולהיות לזכוכי לאומי בעולה החוזה והאסטרטגית לזכות להשתרשות במולדת

הקקו הקמת מטיטה את דיה לגליל העליון ערש מולדתנו סת גבוה נהאל להבוא אליו את מכמות של העולמ העברי אשר ידוע אומי בוקת אבדו וישיבו ידו את כבודו מלשיני חט את זכוכי למפעל הנאולה הנעלה חלבוה מה נהוה את המס' העצמי ל קרון הקיטת ליישראל ו קרון קיטת לישראל - הוטל הארצי בארץ ישראל

התמימות התחלפה באידוניה: כרזה משנת 1939 הקוראת לגאולת מרקעות בגליל העליון ובעמק החולה (אוספי הארכיון הציוני המרכזי, ירושלים)

ל התופעות הללו כבר מכבצות, ויש לצפות שיתרחבו בשנים הבאות. מבחינה סוציולוגית, אפשר להמשיכן לפסולת ולעשן שפולטים מפעלי התעשייה, המזהמים את הסביבה ומאיימים להוריד לטמיון את הישיג המהפכה התעשייתית. האם נרע להשכיל לסלק את ההיוזמים שמביאה איתה התרבות הדמוקרטית-קפיטליסטית וליצור "אמונה חילונית" נקייה וייחודית משלנו? ימים יגידו. על כל פנים, לתקשורת יש, ויהיה, תפקיד מרכזי בהצלחה או בכישלון של הפרויקט הפוסט-ציוני במאה ה-21.

עוז אלמוג הוא פרופסור בחוג ללימודי ארץ ישראל באוניברסיטת חיפה. ספרו, "פרידה משרונליק - שינוי ערכים בבליטה הישראלית", הועסק בגורמים לדעיכת התרבות הציונית ולעליית התרבות היאפית, יצא לאור לא מכבר בהוצאת אוניברסיטת חיפה ומורביטון

גם אלה שמוכנים להודות, שכלתנית, שתם עידן התמימות ומדינת ישראל פתחה פרק חדש בתולדותיה, מוסיפים בדרך כלל להכחיש זאת רגשית

"פוליטיקאי" נמצא בתחתית רשימת השאיפות של צעירים בישראל. ולבסוף, הגלובליזם, שהתרבות היאפית מקרמת אותו, מאיים על יכולתו של הפרט ליצור זהות מובחנת, שכן הוא יוצר האחדת טעמים וזיקות, ועל כן עלול להגביר את רמת הניכור בחברה. הוא גם מאיים לרדלדל, ואולי גם למחוק, את הנכסים היקרים של התרבות היהודית והציונית - שפה עברית, "חברת לומדים", סולידריות יהודית וכדומה.

מוכרים חדשות

יום חמישי, ה-5 באוגוסט, 10 בבוקר. ליד שולחן אליפטי נפתחת ישיבת המערכת של חדשות ערוץ 10. בעוד עשר שעות תשודר המהדורה המרכזית. כך זה מתבשל

חנן עמיאור

יום המישי

מאותם ימים שאנשי חדשות מתעבים. שום דבר לא קרה כיום המלפפוני הזה. זה"ל אמנם בג'בליה, אבל, מעשה שטן, לא נרשמו שם באותו היום אירועים חריגים. המו"מ הקואליציוני תקוע, הכנסת בפגרה, אין פיגועים, אין אסונות, אין עם

מה לעבוד. אבל במערכת המהדורה המרכזית של חדשות ערוץ 10 מבינים שכך או כך, בשעה שמונה בערב בדיוק תתחיל התוכנית שלהם, היא תארך שעה תמימה והיא חייבת להיות קצבית, תוססת ומעניינת ככל האפשר. זה המוצר שמכינים ומוכרים מדי ערב אנשיהם של רם לגרס, מנכ"ל חברת החדשות של ערוץ 10, ושילה דהיבר, ראש מערכת החדשות.

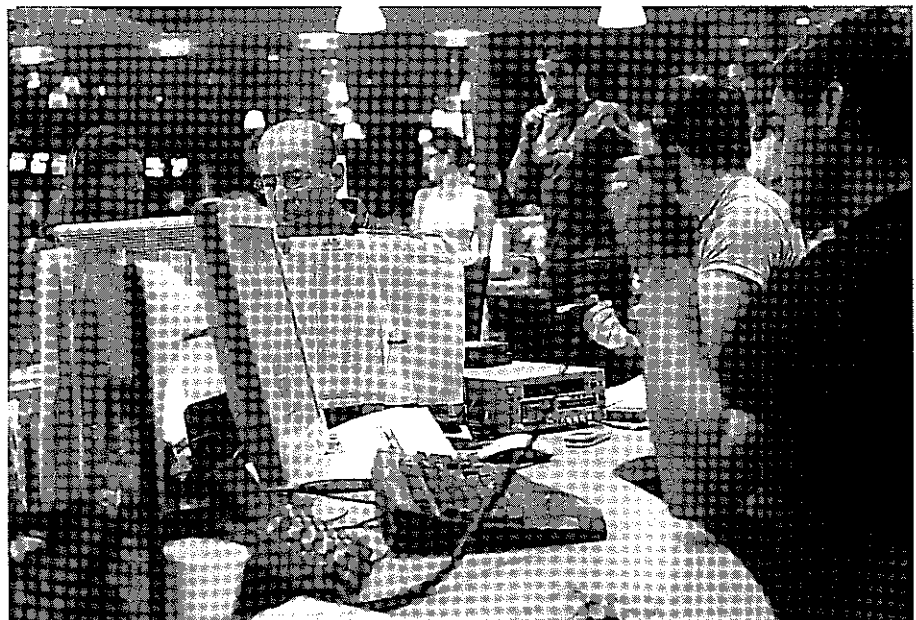
העבודה על המהדורה מתחילה בשעות אחר הצהריים יום קודם לכן. עורך המהדורה שלמחרת

מגיע לכמה שעות למערכת ויוצר קשר עם הכתבים, העסוקים באותה עת בהשלמת כתבותיהם למהדורת אותו יום, לברר מה התכוננים, ההצעות והציפיות למחר. לחומר שהתקבל מהכתבים מוסיפים רכוי הכתבים את הפקסים, ההודעות לעיתונות והודעות הרובר שהתקבלו במערכת. גם אתרי החדשות באינטרנט הם מקור לרעיונות נוספים. מכל החומר שנאסף נבנים "לוח אירועים" ו"מצבת כתבים" יומיים. שני המסמכים האלה הם הבסיס הראשוני לעבודה שתתקיים למחרת בבוקר, למרות שלמהדורת הערב נכנסו בסופו של דבר חמישה עד עשרה אחוזים בלבד מחומר הגלם שנאסף.

תשע וחצי בבוקר. העורך מגיע

למערכת: גיא סודרי, בוגר גל"צ בן 27, שהספיק לערוך במהלך שירותו את תוכניתיהם של יעל דן ורזי ברקאי. גילו הצעיר לא ניכר כלל באופן שבו הוא מנהל את הצוות הגדול סביבו, שחלק מחבריו יכולים היו להיות על נקלה הוריו. לאחר שקרא את "הארץ" ו"ידיעות אחרונות" בבית, הוא משלים בזריזות דפדוף ב"מעריב" וגלישה חפוזה ב-Ynet, מתערכן במצבת הכתבים וכלוח האירועים היומיים, מספיק להרים עוד טלפון קצר לכתב הפוליטי רביב רווקר, מכוכבי המערכת, ולברר מה מכל הכתוב "מחזיק" למהדורה.

השעה עשר. ישיבת בוקר. סביב שולחן אליפטי בקצה אולם הרסק יושבים דהיבר, ראש

מימין: גיא סודרי, העורך; במרכז: יובל טורבינר, המפיק

צילומים: יעקב רונן מורד

דסק החדשות: תלווה הדרייה של כל חברי הצוות

החדשות הרציניות, שאמור להחזיק את המהדרורה עד ליציאה הראשונה לפרסומות כעבור 17-23 דקות, עדיין ריק בלייב-אפ שבמחשבו של סודרי. שלומי אלדר, הכתב בשטחים, אומר שאין מה לכנות על הצבא, כי עד לרגע זה לא קורה כלום. מתעוררת תקווה שרביב רוקר יצליח להביא משהו מהתכנסות מועצת שינוי, האמורה לדון בישיבה בקואליציה עם החרדים. זה הומן לעסוק בכתבות הרכות יותר, בחלקה השני של המהדרורה. כתב הספורט שרון נסים, שהכין כתבה על נציגת ישראל בטניס שולחן לאולימפיאדה, נשלח לתקן גוון קל באינטרנציה של הקריינות המלווה את הכתבה ולקצר אותה במקומות שסודרי מסמן. במדור "דעת יחיד", גם הוא מוצר ייחורי ל"חדשות 10", היום תורו של האלוף במיל' יעקב עמידרור, והוא מוזמן למערכת בצהריים להקליט את שתי הדקות שלו. לפני בואו הוא שולח את דבריו, כמו כל משתתפי הפינה, ברואר אלקטרוני, כדי שיועלו על הטלפרומטר (אותה מכונה מעל המצלמה הקדימית, שממנה קוראים המגישים את דבריהם בשידור) וכדי שסודרי יעבור עליהם ויאשר שאין בהם אמירה בעייתית מבחינת הערוץ. החוזית נעמה אייזנברוך עוברת במחשבה האישי על נתוני מזג האוויר. גם היא תקליט את התחזית שעות אחדות לפני שידור המהדרורה, פרט לדברים שהיא מחליפה עם המגישים בשידור חי.

שעות הבוקר והצהריים עוברות

בעצלתיים. רק המבזקן המאופר והלבוש חליפה, הנמצא בכוננות מתמדת להגשת מבזק חדשות בלתי צפוי, מזכיר את הלחץ העצום שאליה עלולה המערכת להיקלע בכל רגע. כמה מהכתבים, שאין להם סיפור משל עצמם ולא צוותו לסיקור סיפור אחר, נמצאים עד הצהריים בבתיהם, ממתנים להוראות. גם הלייב

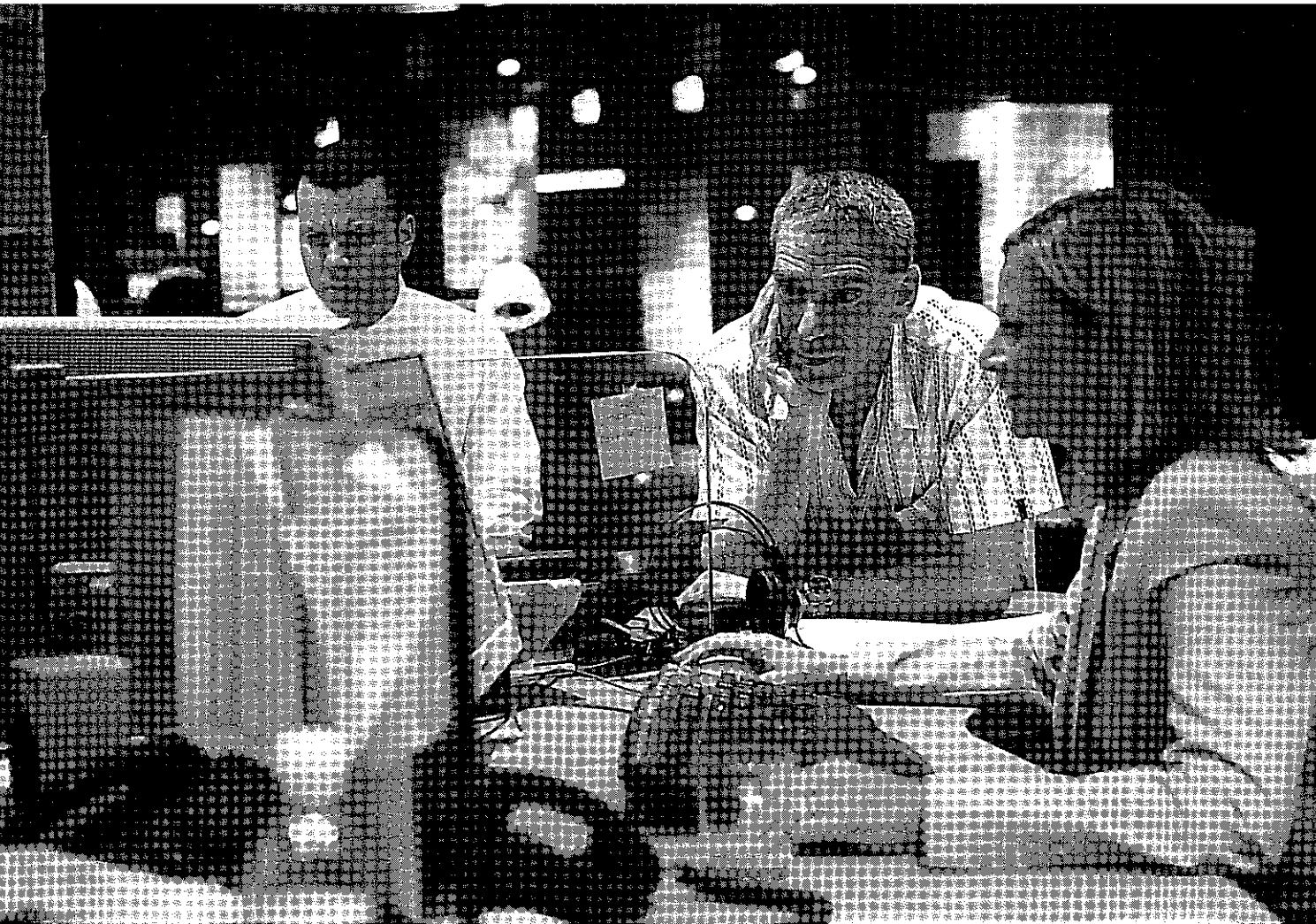

חשמאל: הכתב עידן קוולר

אפ, רשימת השידור הראשונית, המורכב ב-11.30, אינו אלא בסיס לשינויים. לרשות המערכת עומד מספר נתון של צוותי צילום במוקדים שונים ברחבי הארץ, ומכיוון שכך, נאלץ העורך להכריע כמשך כל היום לאילו סיפורים יש סיכוי טוב להגיע למהדרורה, ולהקצות להם את צוותי הצילום העומדים לרשותו. גוש

מערכת החדשות, סגנית העורך של תוכניתם של ירון לוגרון ומוטי קירשנבאום, המשודרת בשעה שלפני המהדרורה, קשב מרסק חדשות החוץ, קשב מרסק הערבים, אנשי ההפקה ורכזי הכתבים. החלל הפתוח הנראה מאחורי המגישים באולפן מכיל עמדות עבודה הכנויות באופן שחושף כל עובר לשכניו ואינו מאפשר פרטיות.

המלה "מחזיק" עוד תחזור ותישמע רבות בישיבה ובמהלך כל היום. "מחזיק" זה סיפור, שנוסף על כל הטכנולוגיות העיתונאיות שלו, אמור גם להחזיק את תשומת לבו של הצופה. עשר שעות לפני תחילת המהדרורה המרכזית אין לסודרי, היית חדשות שבקיאיה בכל הפרטים בנושאים שעל סדר-היום, אלא לדבר בקווים כלליים ביותר. כמנהגם של גשואים שריים, הוא לא נותן מגוחה לטבעת החדשה שעל קמיצתו ומסובב אותה באגודלו ככל שעולה מפלס הלחץ והארדרגליו. הוא מפרט את הנושאים שעל הפרק ושומע את הצעותיהם של המשתתפים האחרים, למרות שברור לכולם שהחומר הקיים אינו אלא בסיס לשינויים. סודרי מהרהר בקול רם אם סיפור על כליה שתרמה תושבת שכונת-התקווה לשכנתה לבלוק עונה על הקריטריונים היוקרתיים של "סיפור ישראלי", הרחבה מגזינית ייחודית המשולבת במהדרורה. ישיבת הבוקר, האמורפית ונטולת ההחלטות, מתפורת לאחר רבע שעה, וסודרי מתפנה לסבב טלפונים לכתבים.

רם לנדס בין מיקי חייחוביץ' ליעקב אילון

הרושם הזה מתקשות להקחות הכתבת האתיופית, הכתב הרתי או הכתבת המתנחלת. ההתייחסות אל "סיפור ישראלי" כאל כתבת מגזין מועדפת ומושקעת המשולכת במהרורה, ובלבד שתישא סממנים ישראליים חיוביים, מזכירה את יערה המרכזי של התחנה - להיות "של כולנו".

"סיפור ישראלי" נחשב צימוק, הכתבה ארוכה מן המקובל, והמגיש נושם את השולחן ועומד ליד המסך הגדול. סודרי מבקש להיות מעורב בעריכה לצד הכתבת, ענת גורן. אלא שהעבודה על הכתבות, שישודרו בתלקה השני של המהרורה, אינה משכיחה את הבעיה הנוערת יותר: השעה כבר אחרי שלוש, ואין עדיין כתבה חדשותית עם בשר לפתיחת המהרורה. סודרי מטלפן שוב לכתב הפוליטי דרוקד כרי להחליט אם שידור ישיד מישיר בת מועצת שינוי, תוך הגברת הרמה סביבו, הוא מעשה אחראי או ניפוח מלאכותי. השניים מתלבטים ממושכות. האם ההתנסות של מועצת שינוי נחשבת בסדר-היום הפוליטי לאירוע חשוב ודרמטי? מצד אחד, צפויה התקפה של חברים על היו"ר לפיד על שהסכים לשבת עם החררים, אבל מצד שני, זו רק מועצת שינוי, ובכל מקרה לא תתקבל בה שום החלטה. ברור שביום אחר היתה ידיעה בעניין נדחוקת לאחר, וספק אם היתה מלווה בשידור חי.

רם לנדס, מנכ"ל חברת החדשות: "ההבדל הגדול בין מדיום כתוב למדיום טלוויזיוני הוא בתלות המוחלטת שיש לכל אחד מהמעורבים בהכנת הכתבה באנשי המקצוע שעובדים איתו"

שתיים וחצי. חמש שעות וחצי לפני אות הפתיחה. חדרי העריכה עדיין ריקים, ולאחר גלישה כפייתית ומעגלית בין הארץ אויילין ל-Ynet, משם ל-nrg מעריב ומשם לאתר גלובס, זה הזמן להזמין אוכל. עם החזרה מן המטבח אל הרסק, תפנה בהדרגה האווירה העצלה את מקומה לאינטימיות טנסיביות מתגברת, וגם טבעת הנישואים החדשה של העורך תדע פחות ופחות מנוחה. כשהוא חוזר מארוחת הצהריים מחליט סודרי סופית שתזומת הכליה מתאימה ל"סיפור ישראלי". הפינה היא דוגמה תמציתית טובה לאופן שבו שואף ערוץ 10 להתאפיין. מאחר שבטלוויזיה כבר משודרות מדי ערב שתי מהדורות חדשות, מסחרית וציבורית, אחת מהן ממש מול זו של ערוץ 10, נזקקת "חדשות 10" לבשורה, למשהו שייחד אותה. המערכת מבקשת להרגיש איזו נימה ישראלית משותפת, זו החסרה מעט, לתחושת מנהליה, אצל המתחרים. המלה "שלנו" בהקשר של עם ישראל לשבטיו מופיעה שוב ושוב כשאנשי החדשות של ערוץ 10 מתארים את המהרורה שלהם. השאיפה לייצג את הפרברים ואת מגורי הפריפריה ייצוג הולם מוגדרת כיעד מרכזי, למרות שמשורות רבות בחברה מאוישות על-ידי בוגרי ובוגרות גל"צ או תואמיהם: צעירים, חילונים, אשכנזים, תושבי המרכז, הזובי ומוזנהי שיער. את

התשובה אפוא גבולית, והתקווה הכמוסה היא שגם המתחרים מתלבטים באותה בעיה ולא מחזיקים שפן דרמטי ובלעדי כוכבע. דרוקד וסודרי נפרדים בינתיים ללא החלטה.

ההכרעה

נופלת בשעה חמש לערך: סיפור חדש, המצטלם ברגעים אלה, על הונחת מסמכי צבא מסווגים במשרדים נטושים של פיקוד העורף ליד רחוב שינקין בתל-אביב. אלא שגם ההחלטה לפתוח את המהדורה בסיפור הזה אינה מתקבלת בלב שלם, וזוהי גורמת אי-נוחות קלה: סודרי חושש מגיפות מיותר של מחל לא באמת חמור, שמטפס לראש המהדורה רק משום שהוא בלעדי ומשום שאין

השאיפה לייצג את הפרברים ואת מגזרי הפריפריה, ייצוג הולם מוגדרת כיעד מרכזי של חברת החדשות, למרות שמשרות רבות בה מאוישות על-ידי בוגרי ובוגרות גל"צ או תואמיהם

חדשות אחרות. לבסוף הוא מתרצה, אך מסרב להוסיף עליו כתבת ארכיון על חשיפות קודמות של חרשות 10 בנושאי בטחון שדה, משום שקשה להגדיר את המשרדים כבסיס, קשה לזהות במסמכים חומר עם איכות מודיעינית אמיתית וקשה להשוות את סיפור הקיץ הזה להישגיו האמיתיים של הערוץ בחשיפות דומות קודמות. רם לנדס, המנכ"ל, מגיע למערכת ודן עם העורך בפרטי הכתבות ובלייץ-אפ.

גם המגישים יעקב אילון ומיקי חיימוביץ' הגיעו והם מתערכנים בפרטים. אילון, המצטרף מיד לגלישה הכפייתית כלולאת אתרי החדשות באינטרנט, מתגלה כשותף פעיל בקבלת החלטות העריכה. הוא טוען שסיפור המסמכים המסווגים מספיק מעצבן, בהיותו דפוס התנהגות חוזר של הצבא, והמלצתו להוסיף את כתבת הארכיון על החשיפות הקודמות מתקבלת בסופו של דבר.

"ההברל הגרול בין מדיום כתוב למדיום טלוויזיוני", אומר לנדס, שעבר לטלוויזיה אחרי שנים רבות בעיתונות הכתובה, "הוא בתלות המוחלטת שיש לכל אחד מהמעורבים בהכנת הכתבה באנשי הממקצוע שעובדים איתו". כשברקע מתגברת ההתכונה באזור חדרי העריכה, מסביר לנדס כי כתבה יכולה להיות טובה מאוד, אבל מספיק שאיש הסאונד לא ימלא את תפקידו כהלכה, וכל שכתבה תיכשל, שלא כמו בעיתון, שם אם אחת מפונקציות מתרשלת, הנוק הנגרם לא נוח, אבל מצטמצם לתחום שלה. כשידור החי חייבים בעלי מקצועות רבים לתפקד בתיאום, בטווחי זמן קצרים תוך תגובה מיידית למצבים משתנים. לכן צריכים להתקיים בין אנשי החדשות של הטלוויזיה סולרי-ריות ואמון מלאים, שפחות נראים בעיתונות."

לנדס מוסיף עוד את הקושי הגרול שבמציאת עיתונאי טלוויזיה טובים. "חייבות להתקיים בהם כל התכונות שמתקיימות בכל עיתונאי אחר, אבל גם חייבים, כמקביל, להיות בעלי תכונות הכרחיות נוספות, כמו הופעה ודיקציה שמתאימות לטלוויזיה. לא פשוט למצוא אנשים כאלה". האם מהסיבה הזו נוח לו למלא את המערכת בבוגרי פס הייצור ההמוגוני של גל"צ במקום לשאת בעלות ההכשרה של נציגים אחרים של ה"אנחנו" הרחב שאליו הוא שואף לפנות? הוא בוודאי ישוב ויצביע על הדתי, המתגחלת, ריגו צרור והאתיופית, אבל שותפותם, ככל שהיא תקדימית ואף סוחפת אחריה את המתחרים, עדיין אינה בעלת משקל עצמאי מול המאסה הבלונדינית.

השאיפה לייצג את הפרברים ואת מגזרי הפריפריה, ייצוג הולם מוגדרת כיעד מרכזי של חברת החדשות,

למרות שמשרות רבות בה מאוישות על-ידי בוגרי ובוגרות גל"צ או תואמיהם

סודרי עובר בחדרי העריכה בין הכתבים וממתין לגרסאות הסופיות במחשבו האישי. הטבעת עולה ויורדת מן האצבע. רבע שעה לפני המהדורה, מגיעים החומרים המצולמים האחרונים ומונים למחשב. 19.50. התאורן מעמעם את התאורה כריסק כדי שיהווה רקע מתאים למגישים, והאזור מתרוקן אט-אט מיושבי, שעוברים לעמדותיהם בקונטרול. חמש דקות לפני השידור נכנסים המגישים לאולפן, מלווים במאפרות.

שני שעוני עצר גדולים, אחד ארום ואחד ירוק, סופרים לאחור בקונטרול. השעון הירוק סופר את השניות לסיום הכתבה, מלווה בהקראה בקול רם של השניות האחרונות במיקרופון הפנימי של האולפן, כדי שהמגישים לא ייתפסו בלתי מוכנים. השעון הארום סופר לאחור שעה בדיוק לסיום המהדורה, והוא מטריד את סודרי לא פחות. הוא מתיישב מול שני מוניטורים, אחד של ערוץ 10 ואחד של ערוץ 2, וצופה בשתי המהדורות סימולטנית, להגיב במקרה הצורך על שידור מפתיע של המתחרים. שידור כל כתבה מוקרש להתייעצויות נוספות בין העורך למגישים בנוגע לחריגות בלוח הזמנים ולשינויים

המתחייבים. כך עפות מהליין-אפ במהלך המהדורה שתי כתבות, שישודרו בימים הבאים, והעורך עוד מספיק לקצץ במהלך השידור עצמו קטעים מכתבות כדי לעמוד במסגרת הזמן.

בסופו של דבר המהדורה מסתיימת בחריגה של דקה. לא נעים, אבל גם לא נורא. המפיק עוד מספיק להוציא דו"ח תקלות שגרת, אבל ריח הפיצה שעולה מהמטבח חזק ממנו, ובתוך דקות אחדות נעלמים כולם במטבח ובמעלית. לעובדה שכל המאמץ המשותף והמרוכז של יום העבודה הזה היה למען אחוזי רייטינג בודדים אין זכר. ■

מעטה ואילך מתפצלת העבודה. סודרי ממשיך לערוך את הכתבות, בעוד אילון וחיימוביץ' יחד עם עורכת המשנה, כותבים את הפתיחים לכתבות, תוך התייעצות עם הכתבים, ומחלקים ביניהם באופן שרירותי את ההגשות. רק אז הם מתפנים להחליף בגדים ולהתאפר.

מעט אחרי שבע בערב

משעה לאות הפתיחה, סוף-סוף הליין-אפ מתגבש, אך גם הוא, תיאורטית, אינו אלא בסיס לשינויים.

במעבדה של "מלאבס"

סגנון הכתיבה הוא לוקל-פטריוטי, ומדור הרכילות עוסק בידוענים שהם אלמונים מחוץ לפתח-תקווה. יום בחייה של מערכת מקומון

כנרת אבישו

סערה בינונית מתחוללת בשבועות האחרונים בזירת המקומונים. עורכים מתחלפים ומעוררים מחדש את העיסוק בשאלת הייחוד של העיתונים האלה, אם אמנם הוא קיים, לעומת העיתונים הכללי-ארציים. ימי הדיון הזה כימיהם של המקומונים, וכמוהו גם הדיבורים על רמתם המקצועית של העיתונים האלה והעובדים בהם. בשבוע הראשון של אוגוסט התלוונו ליום אחד בחייה של מערכת מקומון, "מלאבס" של רשת שוקן, ללמוד כיצד נראים הדברים מבעד לעיניהם של הכתבים והעורכים שם.

שבוע העבודה ב"מלאבס" קצר ורחוס. תחילתו בשיבת מערכת ביום ראשון, כסקירת הידיעות והכתבות של המקומונים המתחרים, וסופו בסגירת הגיליון ביום רביעי בלילה.

יום שלישי אמור להיות יום לחוץ של סגירת ידיעות וכתבות, אך האווירה שם היתה רגועה ונינוחה. הכתבים הגיעו לחדר המערכת בטפוף אטי. גם ארוחת הצהריים שהוכאה במשלוח ממסד עדה מורחית בכפר קאסם אינה משפרת את תפריט הידיעות והכתבות. הסיפורים העסיסיים ביותר מדברים על בעל עסק בראש העין שפשט את הרגל,

לסגנון אינטימי. "שמעתי שהיה אירוע בגולדה", היא אומרת לבן שיחה בטלפון. "למה אתה לא מספר לי, אתה לא אוהב אותי יותר?". ולנו היא מסבירה: "אני עובדת עם מורים שמספרים מה קורה בבית-הספר שלהם, והטון חייב להיות מאוד אישי. זה לא יכול להיות אחרת."

"מלאבס" עוסק בסיפורים מקומיים שלא יזכו לסיקור בעיתונות הארצית, והוא אינו מנסה להתייחס לרות בה, אלא לרווח לתושבי פתח-תקווה וראש-העין על מה שקורה בעיר שלהם ומה עושים בכספי הארנונה שלהם. עתידו של בית-הספר מעלה-הייתים לא יעורר עניין אצל רבים בחיפה, אך לאם שתיאלץ מעתה להסיע את ילדיה לבית-ספר רחוק יותר וזהו

בגוף ראשון רבים ומבטאות גאוה מקומית; "נציגנו ב'כוכב נולד' לירון לב...". או "מירון קיפרבנד, נציגנו בחיי הלילה...". מדור הספורט מספק מידע מורחב על קבוצות הכדורגל המקומיות. האוהדים מוזמנים לכתוב את הגיגיהם כפינה "דבר האוהד".

המצוקה התקציבית מגיעה גם לכאן. תקציב לכתב מגזין קבוע אין, ולכן מדי פעם שואל "מלאבס" כתבות מגזין ממקומונים אחרים ברשת, אך הלוקל-פטריוטים חרדו לכל פינה. בחגיגות האהבה בט"ו באב, למשל, ביקשה הכתבת לברוק נרצינות רבה את חיי האהבה של פתח-תקווה, בהנחה שהם נברלים מאלה של תל-אביב: "איך זה להיות רווקה בפתח-תקווה? האם אפשר למצוא תכונות ייחודיות של הרווקות המקומיות? מהם הצבעים המועדפים על נשות העיר בכחירת הלבשה תחתונה?" וכן הלאה.

יום שלישי אחר הצהריים. מחר כלילה סוגרים עיתון, ורשימת הידיעות והכתבות עדיין מדרשית. העורך, אייל יצחקי, מכנס את הכתבים בחדרו לשיבת מערכת בניסיון להגביר את האדרנלין. במהלך הישיבה מקבלת כתבת הפלילים ידיעה בזימונית על שריפה בחנות למוצרי בית היפר-רונפלד בפתח-תקווה, אוספת את הפציה בשמחה, מגופפת לעמיתיה לשלום ומפטירה, "ביי, חברים, אני הולכת לעשות קניות".

העורך מגלה שהצלם בדרכו ללווייה בראש-העין, שבה, כאמור, גאלצים התושבים לקבור את מתיהם בגלל השביתה, ומורה לו להגיע למקום השריפה. "שלא יצלם לא לווייה ולא כלום". בידור קצר מעלה ששריפות בפתח-תקווה הן נושא רגיש מאז הדליקה בכלבור-חיבי לפני ארבע שנים וחצי, שבה נספו ארבעה בני-אדם. אם יתברר שהשריפה בהיפר-רונפלד נגרמה כתוצאה מרשלנות או מחרל, היא תוכל להגיע אפילו לשער גיליון 764. הדליקה בכלבור-חיבי נחקקה גם כנקודת ציון מקצועית ב"מלאבס". העיתון היה המקומון היחיד שסקר את השריפה עוד באותו שבוע, כיוון שנסגר רק ביום רביעי. מאז שגור במערכת מטבע לשון שחור: כתב שהולך הביתה מוקדם כימי רביעי מוזהר מראש, "תהיה זמין, אם חביב יישרף".

למרות הלוקל-פטריוטיות המופגנת, אף אחד

כתבי המקומון מוכנים לעבוד קשה תמורת משכורת חודשית נמוכה, ובלבד שיעברו מהר ככל האפשר לכלי תקשורת ארצי; אולי אפילו לערוץ 2

עולם ומלואו. אך טבעי שבחלוקת התפקידים אין משרה של כתב צבאי, אולם למרבה התמיהה, גם אין כתב לענייני רווחה. במדור "רחוב אחד בשבוע" (שאוּמץ בשמחה על-ידי אתר האינטרנט של עיריית פתח-תקווה) נסקרים רחובות העיר ומקבלים ציון שבועי. גם מדור הרכילות ב"מלאבס" מתמקד במפורסמים המקומיים ומספק את מציצנותם של המקומיים, המשתוקקים לדעת לאן יצא ביום שישי השכן הידוען שגר ממול. הידיעות והכתבות כתובות

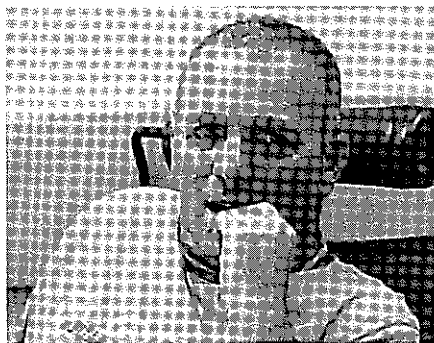
משפחה שנאלצה לקבור את הנפטר בכוחות עצמה בגלל שביתה של עובדי המועצה הדתית בראש-העין, והודעה של משטרת פתח-תקווה על מציאת גופה בקיבוץ עינת. ההודעה על מציאת הגופה טוענת את כתבת הפלילים רעות הרפז בהתרגשות, אך זו כבה במהירות כשמתברר שלא מדובר באירוע פלילי, אלא בגופת גבר גרוש בן 41 ששם קץ לחייו. הכתב המוניציפלי, תומר גנון, מנסה לתחזק קשר עם מקור, והכתבת לענייני חינוך, יערה קדוש, נדרשת

לעבוד במקומו בגלל עצלות ונחוחות, עליפי עדותה. בלוח השעם שעל מכתבתה נעוצה פיסת עיתון מצהיבה ועליה נכתב, "גברתי, מי אמר שאת לא כותבת בעיתון ארצי?". ענבר מסבירה שתוך כדי נהיגה במכונית, התקשר אליה מישהו כדי לתת תגובה לכתבה. ענבר לא מצאה נייר, ולכן שירבטה את התגובה על פיסה שתלשה מעיתון "מעריב". חברה במערכת תלתה את גזיר העיתון ורשמה בשוליו, "מי אמר שאת לא עובדת בעיתון ארצי?". השגיחה חושפת את תחושת ההמצאה הקלה שחשה ענבר על שלא הגיעה רחוק יותר.

צעירים שחפצו בעיתונות כקריירה ולא הצליחו אחרי שנים להמריא בזכות עבודתם במקומו או להתקדם לתפקידי עריכה בתוך העיתון פורשים מהמקצוע התובעני והלא מתגמל כספית. לכן העיי תונות המקומית (למעט המקומונים הירושלמיים והתל-אביביים, העומדים בזכות עצמם) נשארת כמעט תמיד צעירה לנצח, וקשה לדמיין עיתונאי מקומי שפורש לגמלאות עם קרן פנסיה.

יום רביעי, ה' 4 באוגוסט. אנחנו חוזרים

למערכת "מלאבס". עכשיו, לקראת צהריים, התכונה גדולה. הכתבים בעמדותיהם, מתייעצים זה עם זה על ניסוח או על תגובה. רוב הידיעות והכתבות כבר סגורות. אחריכך תגיע שעתם המאומצת של העורכים והמגיחה, והיא תימשך לפחות עד חצות. התברר שהשריפה בהיפר-רזוננפלד לא תצליח להגיע לעמוד הראשון, משום שהדרמה לא היתה גדולה. לא היו נפגעים, ואמנם לחנות לא היה רשיון עסק, אך

לא מדובר ברשלנות פושעת. הכתבה שתתנוסס על השער תעסוק בפרופיל שתקף ילדות במעלית בפתח תקווה ועדיין מסתובב חופשי - ידיעה שהגיעה גם לעיתונים הארציים. כתבת הפלילים רעות הרפו סוגרת את המחשב באנחת רווחה: "ברוך שפטרנו מעונשו של פרופיל". לא ממש נפטרנו מעונשו, כי הוא לא נתפס עדיין, אבל היא את שלה עשתה. גם ב"מלאבס" יודעים מה מוכר עיתונים. ■

נורת אבישר היא עיתונאית במקומו "זמן דרום" של רשת "מעריב"

צילום: יעקב רונן חורד

העורך אייל יצחקי מגביר את האדרנולין

הרוב הגורף של כתבי החדשות ב"מלאבס" הם צעירים שאפתנים. מרביתם בוגרי בית-הספר לעיתונאות כותרת וסטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה. תלוש המשכורת אינו מכסה את שכר הדירה, את אחוקת המכונית, את הנסיעות לפתחתקווה ואת הלימודים, אבל הכתבים מאמינים שהעבודה במקומו היא קרש קפיצה. הם מוכנים לעבוד קשה תמורת משכורת חודשית נמוכה (בממוצע 3,800 ש"ח נטו), ובלבר שיעברו מהר ככל האפשר לכלי תקשורת ארצי. אולי אפילו יגישו את חדשות ערוץ 2. איש מהם אינו שואף להישאר כתב מקומו. כתבת החינוך יערה קדוש מסבירה: "זה לא חלום חיי לעבוד במקומונים. אני רוצה לעבוד בעיתונות הארצית. כשאני מסתובבת פה בפתחתקווה, כולם מחזיקים ממני, אבל ברגע שאני יוצאת, אף אחד לא מכיר אותי". כשהם מביטים קדימה יכולים העיתונאים הצעירים האלה להתעורר מסיפורי הצלחה של קודמיהם שעשו את זה. אלי ברנדשטיין כותב היום ב"מעריב" ופו שוורץ היא כתבת ב"חדשות 10".

העורכים אינם רואים בתחלופה המהירה בעיה, להפך. צחי ליבר, סגן עורך "מלאבס", מספר שמי לתכתילה הוא קולט לעבודה כתבים שרוצים לעזוב אחרי שנהשנתיים ולהתקדם הלאה. העורך אייל יצחקי מציין ביושב כי "זו עובדת חיים. זו תחילת הדרך שלהם. אם הם לא יהיו טובים, הם לא יתקדמו".

עובדים ותיקים הם מי שעובדים בעיתון יותר מחמש שנים, כמו אורית ענבר, העובדת ב"מלאבס" יותר משמונה שנים. בשנים הללו מילאה כמעט את כל התפקידים במערכת. כיום היא מגיחה ועורכת מדורים. ענבר, המתגוררת בפתחתקווה, נשארה

מכתבי החדשות ב"מלאבס" אינו מתגורר בפתח תקווה. מבחינתם, היא מקום עבודה ותו לא. גם את המקורות שלהם הם לא פוגשים במכולת או בבית הקפה השכונתי. הם מרביתם על יחסי אהבה-שנאה ותניוקה מהסוג המוכר גם בעיתונות הארצית. אין ב"מלאבס" כמעט כתב שלא נגס ביד שהאכילה אותו, כלומר, פירסם ידיעות לא מחמיאות על מקור נאמן שסיפק לו חומר רב, אלא שבזירה המקומית המגע קרוב יותר.

הכתב המוניציפלי תומר גנן מתארח בישיבות מועצת העירייה ומקפיד לעבוד עם מקורות רבים. "המקורות צריכים להבין שאתה לא תלוי בהם, והסיפורים יגיעו בכל מקרה". כתבת הפלילים הרפו מסתובבת במזנון של בית-המשפט ומרבה לסעוד בחברת שוטרים בחמוסיות של כפר קאסם. את סיפוריה הטובים ביותר היא משיגה בחתונות של שוטרים: בזמן שכתובי המדים שבעים ומבושמים, היא מלקטת מידע, ואילו השוטרים זוכים לקבל מהאורחת אייטס במדור הרכילות.

כתבת החינוך קדוש שומרת על קשר עם ועדי ההורים ועם ראשי מנהל החינוך בעירייה. בכירים בעירייה מספקים נושאים לידיעות וכתבות, והיא בתמורה מתחייבת לפרסם את תמונתם בגיליון הבא. לבכירים (ממש כמו הידוענים הששים לככב במדורי הרכילות בתנאי ששמים יאווית נכון) לא ממש משנה מה ייכתב לצד התמונה, העיקר שתמונתם תתנוסס בעיתון. ויש לה גם שיטה משלה להגן על המקורות - לא אחת היא משכתבת את פליטות הפה המביכות שלהם, כדי שלא ינצחו כאידיויטים גמורים בעיתון.

עֵינַן בֵּינֵי אֲוֹסִיָּה

נוויל צ'מברליין זכור בעיקר תודות למעמד שבו הניף את מטרייתו השחורה בשוכו ממינכן ובישר לבני עמו: "השגנו שלום לדורנו". מי שהיה ראש ממשלת בריטניה ערב מלחמת העולם השנייה נותר מאז בשולי ההיסטוריה וזכור כמנהיג שכשל ובוחר לנסות לפייס את אדולף היטלר כמעט בכל מחיר, כמקום לעמוד בדרכו בתקיפות.

אבל צ'מברליין לא היה לבד: בשנים שקדמו למלחמה הוא נהנה מעורף פוליטי אוהד בבריטניה, ולא פחות מכך – גם מגיבוי נלהב של העיתונות, שהציגה קו כמעט אחיד, כמעט נלהב, של תמיכה במדיניות הפייסנות. למחרת ועידת מינכן, בספטמבר 1938, ניתחו מאמרי מערכת בחלק ניכר מעיי-תוני בריטניה את ההסכם כהישג מדיני רב-חשיבות. ה"דיילי אקספרס" הבטיח בכותרתו הראשית: "בריטניה לא תהיה מעורבת בשנה הבאה במלחמה באירופה".

ההיסטוריה לעולם אינה תוורת על עצמה, ולכן הניסיון לקרוא את הדברים הבאים כאמירה על המד-תרחש במקומותינו (ע"ע אוסלו, תוכנית ההתנתקות וכדומה) יהיה שגוי מעיקרו. ובכל זאת, אם תרצו, יש כאן לקח מקצועי אוניברסלי על הסכנות הטמונות בקו עיתונאי אחיד, הנגזר מתמיכה פוליטית של עיתונאים במדיניות הממשלה ומקשרים אישיים הדוקים מדי עם הצמרת, כמו גם ממכונת ספיין ממשלתית חסרת מעצורים.

אבל נחזור ללונדון של סוף שנות השלושים. הטלוויזיה הבריטית היתה בחיתוליה, והרדיו היחיד היה זה של הבי.בי.סי. הממסדי. התקשורת היתה אפוא פליט סטריט, רחוב העיתונות בלב לונדון, והיא הותזקה בידי כמה ברונים תקשורת, או ליתר דיוק לורדי העיתונות: חלקם אכן נשאו בגאוה תוארי אצולה שהעניק להם בית המלוכה לאות הוקרה על שירותם המסודר כנושאי רבדה של האימפריה שהשמש אינה שוקעת בה לעולם.

אחד מהם, הלורד קמסלי, היה האוהד הנלהב ביותר של צ'מברליין, קובע ההיסטוריון הבריטי ריצ'רד קוקט, שחקר את מערכת היחסים בין העיתונות לממשלה באותן שנים. קמסלי, הבעלים של ה"סנדיי טיימס", ה"דיילי סקץ'" ועוד שורה של עיתונים מקומיים, מילא לא פעם גם שלי-חיות מדיניות בשם ירדו ראש הממשלה. התלהבותו לא שככה גם כאשר פעמי המלחמה כבר הידהרו באוויר: חודש וחצי לפני שגרמניה פלשה לפולין ב-1 בספטמבר 1939 יצא קמסלי לשיחות עם הצמרת הנאצית בברלין, בניסיון להפיק ממנה הכרזה פייסנית בנושא הפולני, כדי לשכנע את מבקרי צ'מברליין מבית שלא צפוי משבר עולמי.

עמיתו, הלורד רותרמר, היה חסיד נלהב של מוסוליני, ראה בו מנהיג סמכותי שיציל את איטליה מאנרכיה ומהתמוטטות כלכלית והזהיר ב-1933 את קוראי עיתונו שלא ללכת שבי אחר הפרסומים השליליים על היטלר ואנשיו. הוא הבטיח בראשית 1938 לצ'מברליין כי נתן הנחיה לעיתונים שבבעלותו, ה"דיילי מייל" (עם תפוצה של 1.5 מיליון עות-קים) וה"איבנינג גיז" (כ-800 אלף עותקים) "להעניק את תמיכתם לאיש היחיד המסוגל להציל את השלום".

הם לא היו היחידים שנשכו בקסמו של האיש עם המטרייה השחורה. הלורד ביברברוק היה נלהב לא פחות לקדם את מדיניות הפיוס. בבעלותו היה בין היתר הנפוץ בעיתוני בריטניה באותן שנים, ה"דיילי אקספרס" (2.3 מיליון עותקים), כמו גם ה"סנדיי אקספרס" וה"איבנינג סטנדרד". לביברברוק היו קשרים הדוקים בצמרת. הוא היה שר ההסברה במלחמת העולם הראשונה, ועתיד היה לשוב לק-בינט גם במלחמת העולם השנייה. בין היתר היה מקורב לשר הפנים סר סמואל הור, וביקש לקדם את סיכויו לרשת בבוא היום את צ'מברליין. בשנת 1938 החל להעביר להור בחשאי תשלום חודשי נדיב, כדי לאפשר לו להמשיך בפעילותו הפוליטית. במקביל הקפיד הלורד לקבל מיידו ובן חסותו מידע והערכות על מדיניות הפייסנות, ולדאוג שאלה יחלחלו אל המאמרים בעיתונו.

שותפות הדוקה לא פחות היתה בין העורך הראשי של ה"טיימס", ג'פרי דאוסון, ובין צמרת המד-משלה. ה"טיימס" נחשב ברחבי העולם עוד מהמאה ה-19 לשופרן של הממשלה והאימפריה. למרות תפוצתו הנמוכה יחסית (192 אלף עותקים בשנת 1938), מעמדו של ה"טיימס" העניק לו חשיבות מיוחדת במערכת המדינית והפוליטית שניהל צ'מברליין לקידום הפיוס עם ברלין. דאוסון היה משוכנע שטובת העולם בכלל ובריטניה בפרט היא עילה מוצדקת להפוך על פניהם את הסכמי ורסיי מסוף

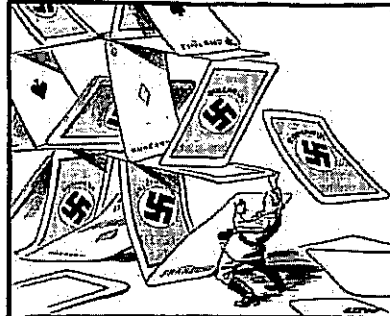
רפי מן

הטריית העיתונות

מלחמת העולם השנייה, לפני שגרמניה תעשה זאת באופן חריצני. באחד ממאמרי המערכת שלו כתב: יכול להיות שיגיע היום שבו יהיה עלינו להתייצב בפני גרמניה, אבל עד אז "עלינו לעשות מאמץ עליון לפיוס". למגינת לבו של דאוסון, חתול שחור עבר בין עיתונו לשלטון הנאצי ב-1937, כאשר דיווח כי מטוסים גרמניים השתתפו בהפגזה על גרניקה, במלחמת האזרחים בספרד, זו שהונצחה לראון עולם בציוור המפורסם של פבלו פיקסו. הגרמנים השתוללו מועם על הכתבה - שתארה את המציאות במרויק - והסילו בתגובה חרם על העיתון ועל כתביו. "אינני יורע מה הגרמנים רוצים מאיתנו", נאגח דאוסון במכתב לסופר העיתון בשווייצריה, "הרי אני עובר לילה אחר לילה על העיתון כרי להוציא ממנו כל דבר שעלול לפגוע ברגשות שלהם". הציטוט הזה ממשך לרדוף אחרי דאוסון עשרות שנים לאחר שנכתב. ההיסטוריון הבריטי אי.ג.פי טיילור הקדיש לו כמה שורות בספרו על בריטניה במחצית הראשונה של המאה העשרים וכתב בין היתר: "הוא הפך את ה'טיימס' לעלון תעמולה, ולא היסס לעוות או לצנזר את הדיווחים של כתביו שלו". דאוסון ינק את האידיאולוגיה שלו מאותה קבוצה מצומצמת שהתכנסה מרי פעם בקליברן, מעונו הכפרי של הלורד אסטור, הבעלים של ה"אובזרב", ופעלה במרץ לקדם את

קריקטורות של דיוניד לואו מ'1938

**האופן שבו סיקרה
העיתונות הבריטית את
פייסנותו של צ'מברליין
כלפי היטלר מספק לקח
מקצועי אוניברסלי על
הסכנות הטמונות בקו
עיתונאי אחיד, הנגזר
בין השאר מקשרים
אישיים הדוקים מדי עם
קובעי המדיניות, כמו גם
מחכנת ספין מחשלתית
חסרת מעצורים**

מדיניות הפיוס כלפי היטלר. אחד מאנשי חברת קליברן היה שגריר בריטניה בקרלין, סר נוויל הנדרסון, שהזהיר באחד ממברקיו כי תהיה זו טעות איומה אם עיתוני בריטניה לא יתארו את היטלר כפי שהוא כאמת - שוחר שלום.

אבל התמיכה בפייסנות לא היתה רק נחלת השמרנים. הלורד סאותווד, בעליו של ה"דיילי הראלד", תומך לייבור מובהק, נזף קשות בנובמבר 1937 באחד הקריקטוריסטים בעיתונו, שצייר את דיוקנו של היטלר ב"אכזריות שאין לה הצדקה", ומאוחר יותר הדיח את עורך העיתון בגלל מאמרים לוחמניים מרי. לא רק תפיסות מדיניות וכלכליות הנחו את הכתיבה האוהדת לפייסנות. לצד אלה פעלה מערכת משומנת של יחסי ציבור ממשלתיים, מה שיכונה חצי מאה אחר כך "ספין". הספין דיוקטור הכולט באותו דור היה ג'ורג' סטיוארט, יועץ התקשורת שצ'מברליין ירש מקודמיו ברחוב דאונינג 10. פה ושם היו גם כמה קולות אחרים. ה"מירור" (עם תפוצה של 1.36 מיליון עותקים ב-1938) לא רק תקף בחריפות את מדיניות הממשלה, אלא גם גייס לשורותיו את וינסטון צ'רצ'יל, שהיה באותן שנים במדבר הפוליטי, אבל נותר מעודכן בהתפתחויות המדיניות והצבאיות, ונחוש בדעתו כי בריטניה חייבת להתחמש במהירות לקראת המלחמה הקרבה. בהעדר כמות אחרות, פרט לדוכן הגוואמים בפרלמנט, פנה צ'רצ'יל לעיתונות.

לצר צ'רצ'יל בלט גם הקו התקיף והעקבי נגד מדיניות הפיוס שהציג ארתור מאן, עורך ה"יורקשייר פוסט". והיה גם הקריקטוריסט ריוניד לואו, ששלח את חציו השנונים לא רק לעבר היטלר וצ'מברליין, אלא גם אל העיתונות הבריטית. בינואר 1938 צייר את הלורד רותמר, את עורך ה"טיימס" דאוסון ואת עורך ה"אובזרב" ג'י גארווין רוקדים תחת שרביטו של גבלס, לצלילי תקליט של מדיניות החוץ הגרמנית. הקריקטורות של לואו, שהופיעו ב"איבנינג סטנדרד", הכעיסו כצפוי את הגרמנים. המו"ל, הלורד ביברבורק, נענה לפנייתו של גבלס והורה ללואו להפסיק את פרסומה של סדרת קומיקס בשם "היט אנד מוס", שגיבוריה היו שני דיקטטורים אירופים, שהוחלפו מיד ברמות חרשה, הדיקטטור מוסלר. לואו הרגיש את כרלין שוב ושוב, ובסופו של דבר נאסרה הפצת ה"איבנינג סטנדרד" בגרמניה ובאיטליה. השאלה איך הפך כלב השמירה של הדמוקרטיה לפרדל של צ'מברליין המשיכה להעסיק את בריטניה גם לאחר המלחמה. ועדת חקירה ממלכתית, שהוקמה בשנת 1947, עסקה בין היתר בהתנהלות העיתונות בשנות השלושים, וכחנה כיצר קומץ ברוני התקשורת הובילו בעיתונאים קו אחיד של תמיכה בפייסנות.

ב-1989, חמישים שנה לאחר פרוץ המלחמה, כתב הלורד קורליפ, שהיה עורך ה"מירור" ערב המלחמה, כי היטלר ומוסוליני היטיבו לקרוא את מאמרי המערכת ב"טיימס" ובעיתונים אחרים כקולה של הממשלה, והבינו שבריטניה של צ'מברליין לא תעמוד בדרכם. ואילו הציבור הבריטי ניוון באותם ימים מתפריט של שקרים, עיוותים ואופטימיות חסרת כל בסיס.

1 אקו"ם מערערת. אקו"ם, האגודה המייצגת כ־4,800 יוצרים, הגישה ערעור לבית־הדין להגבלים עסקיים על קביעת הממונה על ההגבלים, עו"ד דרור שטרומ, שהסדרים שהאגודה קשורה בהם הם הסדרים כובלים הפוגעים בתחרות.

5 חוק לתשדירים בגל"צ. הממשלה הניחה על שולחן הכנסת הצעת חוק הקובעת את התנאים שבהם יוכלו גל"צה וגלגל"צ לשרת תשדירי רי שירות וחסות. בין היתר קובעת הצעת החוק כי תוקם ועדה שתפקח על התשדירים.

6 הונאם יישאר בחוץ. העיתונאי הבריטי פיטר הונאם לא יוכל להיכנס שוב לישראל – כך קבע בית־המשפט המחוזי בירושלים. הונאם, החשוד שסייע למרכזי ואנונו להפיר את המגבלות שהוטלו עליו עם שחרורו מהכלא, נחקר בידי השב"כ וגורש מישראל. הוא ביקש לשוב ארצה, אך שר הפנים אברהם פרוז אסר זאת, ובית־המשפט רחה את ערעור הונאם על האיסור, על רקע מידע מודיעיני שהוא עלול לסייע לוואנונו לחשוף מידע בטחוני מסווג.

7 רוצים צנוורה. 81 אחוז מהציבור סבורים כי על הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו לצנזר סרטוני פרסומת עם רמיזות מיניות בערוץ 2. על־פי סקר שביצע מכון המחקר שילוב, בהוי מנת אתר חדשות התקשורת אייט, 40 אחוז מהנשאלים סבורים כי על הרשות לצנזר תמיד פרסומות עם רמיזות מיניות, ו־41 אחוז השיי בו שעל הרשות להפעיל צנוורה רק במקרים הריגים. 12 אחוז קבעו כי אסור לרשות לצנזר סרטוני פרסומת.

8 מלחמת הקולנוע. מטה המאבק להצלת הקולנוע הישראלי פותח במאבק נגד הרשות השנייה, לקבלת כספים המגיעים לענף הקולנוע. לטענת אנשי המטה, הרשות לא העבירה כ־13 מיליון שקל המיועדים לענף הקולנוע בשנים 2002 ו־2003. מנכ"ל קרן הקולנוע הישראלי, כתרי שחורי, מסר כי בשלוש השנים האחרונות הופקו בארץ 43 סרטים עלילתיים, ומספר הצופים בסרטים עלה מ־140 אלף איש בשנת 2000 ל־600 אלף ב־2003. הרשות השנייה הגדירה את

הטענות נגדה השמצות ופרסומים כוזבים, ואמרה כי יש בהן משום הוצאת לשון הרע והטעיית הציבור.

8 לבני יו"ר חברת החדשות. יצחק לבני, מי שהיה מפקד גל"צה ל ומנכ"ל רשות השידור, מונה ליושב־ראש מועצת המנהלים של חברת החדשות של ערוץ 2. מאז הקמת הרשות השנייה ועד לפני כשנה כיהן מנכ"ל הרשות כיו"ר חברת החדשות, אולם מאז החילת שידורי ערוץ 10, הכפוף אף הוא לרשות השנייה, הוחלט, מחשש לניגוד אינטרסים, לאייש את התפקיד באדם אחר.

12 תביעה נגד שי ודרור. פעיל הימין הקיצוני נועם פדרמן הגיש לבית־משפט השלום בירושלים תביעה על הטרדה, השפלה וביזוי נגד שדרי הרדיו שי גולדשטיין ודרור רפאל על סך 100 אלף שקל. השניים שוחחו כשידור חי ברדיו תל־אביב עם בתו בת ה־12 של פדרמן, בעת שהיה במעצר.

12 איפה האיכות? תלונות על איכות השידור רבים בערוצים המסחריים 2 ו־10 הועלו בפורום באינטרנט שבו השתתף נציג תלונות הציבור של הרשות השנייה, גיורא רוזן. בפורום השתתפו כ־60 גולשים, שחלקם גם תבעו שלא לשרד פרסומות עם רמיזים מיניים בוטים.

15 עוד ארוטיקה באוויר. המועצה לשידורי כבלים ולוויין במשרד התקשורת אישרה להפעיל בחברת הלוויין ים ערוץ נוסף של פלייבוי, שייקרא "אדולט צ'אנל". במקביל רחתה המועצה בקשה לאשר את שידורי ערוץ ספייס־פליטינום, אף הוא בהפקת פלייבוי, משום שלטענת המועצה, יש בו תכנים פורנוגרפיים. קודם לכן אישרה המועצה שידור של ערוץ ארוטי אחר, פרייבטיבלו.

15 אתיקה בפרסום. הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו מינתה ועדה לבתיבת מדרך האתיקה לתשדירי פרסומת, שיקבע את גבולות המותר והאסור בפרסומות. בוועדה חברים פרופ' זאב סגל, פרופ' אסא כשר, פרופ' רפנה למיש, רוד טמיר, רוני הלפרין ועו"ד אורנה ברנסקי־פור לוביץ. הוועדה פנתה לגורמים המעוניינים להציג כפניה את עמדותיהם.

18 עורך חדש ל"העיר". העיתונאי איתן מרקר

ביץ' מונה לעורך המקומון התל־אביבי "העיר" של רשת שוקן. מרקוביץ', שהיה עד לאחרונה עורך המקומון הירושלמי של הרשת, "כל העיר", מחליף את אמנון רבי, שהודיע על פרישתו. מרקוביץ' ערך קודם לכן גם את המקומון "כלבו" של רשת שוקן בחיפה. לתפקיד עורך "כל העיר" מונה במקומו אורי שאלתיאל.

19 ירידה בחשיפה. במחצית הראשונה של 2004 חלה ירידה בשיעור החשיפה לעיתון נים הגדולים בהשוואה למחצית הראשונה של 2003, פרט ל"מעריב" – כך קובע סקר החשיפה לתקשורת טי.ג'י.איי. נמשכת גם המגמה של ירידה בחשיפה לרדיו, פרט לרשת ג' של קול־ישראל וגלגל"צ. במקביל יש עלייה בחשיפה לאינטרנט, וזמן הגלישה הממוצע מזכית עומד על כ־159 דקות בשבוע, לעומת 127 דקות בתקופה המקבילה אשתקד. בתחום המקומונים יש ירידה בחשיפה לרשת שוקן ועלייה למקומוני ידיעות־תקשורת וזמן־מעריב. הסקר נערך בידי קבוצת טלסקר, וכי לל מדגם מייצג של עשרת אלפים איש במגזר היהודי.

22 גירעון ענק ברשות השידור. הגירעון המצטבר של רשות השידור בשנים 2001–2002 מגיע לכ־200 מיליון שקל ולא ל־35 מיליון שקל, כפי שריווח מנכ"ל הרשות יוסף בראל. הנתונים נכללים בר"ח שהגיש משרד רואי־החשבון ברייטמן־אלמגור.

22 פריפריה ותרבות. במכרזים החדשים לשני זכיינים שיפעילו את ערוץ 2 החל מנובמבר 2005 יידרשו המועמדים, בין היתר, להבטיח היקף נאות של הפקות מקור, עם דגש על הפריפריה, ולהגדיל את החשיפה לפריפריה, לשיח ציבורי, למורשת ולתרבות – כך נקבע בדיונים שקיימה מועצת הרשות השנייה. המכרז יפורסם ב־20 בספטמבר השנה (ראו עמוד 38).

27 אגודת המפרסמים. איגוד המפרסמים המייצג את החברות הגדולות במשק המפרסמות בישראל, הציג את "האמנה להגינות ולאחריות בפרסום", המצהירה על אחיותם הציבוריות של המפרסמים כלפי קהל הצרכנים, לצד שמירה על האינטרסים המובהקים שלהם. יו"ר איגוד חברות הפרסום, רמי שלמור,

אמר כי האמנה איננה אלא גימיק יחצני של המפרסמים.

28 נגד תשדירי שירות. הרשות השנייה זוכיני ערוץ 2 מתנגדים להיתר לשרד תשדירי שירות בערוצי הכבלים והלוויין. בתגובה להחלטה המתירה שידורים כאלה, שקיבלה המועצה לשידורי כבלים ולוויין, הודיעו הרשות השנייה והזכיינים כי מרובר בפגיעה חמורה בערוצים המסחריים.

29 נשלל רישון ערוץ החדשות. המועצה לשידורי רי כבלים ולוויין במשרד התקשורת החליטה לבטל סופית את רישון השידורים שהוענק ב-17 בספטמבר 2002 לחברת חדשות ישראל להפעלת ערוץ החדשות בטלוויזיה. ההחלטה התקבלה לאחר שהחברה לא עמדה בתנאי הרישיון ולא החלה בשידורים, למרות שהי ענקי לה מפעם לפעם היתרים לדחות אותם.

29 קורס טלוויזיה לעולים מאחיופיה. חברת החדשות של ערוץ 2 ומרכז ענבל בתל-אביב יפתחו בקרוב קורס לכתבים, מנחים וקריינים לטלוויזיה, המיועד לעולים מאתיופיה. הקורס ייקרא על שמה של ד"ר ויקי שידן ז"ל, וכל תלמיד יוצמד במהלך לימודיו לכתב בחדשות ערוץ 2.

29 חודגם הרייטינג יוגדל. מליאת וערת המדרוג החליטה להגדיל את מספר הכתים שבהם מופעל מכשיר המדידה הפיפלימטר לצורכי בדיקות המדרוג מ-470 ל-580. כך יהיה אפשר להעמיק את הניתוח של שיעורי הצפייה. בעבר טענו חלק מהערוצים כי המדרג קטן מדי, ועל כן אינו מספק מידע מרויק.

דו"ח

2 עונש לפיראטים. הכנסת אישרה בקריאה שנייה ושלישית את החוק הקובע כי העונש שיוטל על מפעיל תחנות רדיו פיראטיות, ששידוריהן משבשים תדרי קשר עם מטוסים, יהיה שלוש עד חמש שנות מאסר. החוק התקי בל לאחר שורה של מקרים שבהם שידורים פיראטיים גרמו לשיבושים חמורים בקשר האלחוטי בין מגרל הפיקוח בנגמל התעופה בן-גוריון ובין מטוסים. יו"ר ש"ס, ח"כ אלי ישי, טען כי מרובר בחוק שיפגע ב"ערוצי

הקודש" ובהתנכלות למיליון וחצי מאזינים.

2 תיחון יוכל להנשיך. היועץ המשפטי של הרשות השנייה קבע שאין עילה להשעות את איש העסקים יוסי מימן, מבצעי ערוץ 10, מפעילותו בערוץ בשל החקירה המתנהלת נגדו בעניין השר לשעבר יוסף פריצקי. בידי מימן כ-40 אחוז ממניות ערוץ 10.

3 האיחוד יוקפא. בית-הדין לעבודה בירושלים פסק כי האיחוד המתוכנן בין רשת א' לרשת מורשת בקול-ישראל יעוכב עד שינוהל מו"מ עם העובדים בנוגע לתנאי העבודה שלהם.

5 חנהל החדשות פורש. מנהל חטיבת החדשות בערוץ 1, יורם כהן, הודיע על פרישתו מתפ" קידו מסיבות אישיות. כהן יוחלף זמנית בידי הכתב משה גסטלבוואם, ובספטמבר ימונה אורי לוי למנהל כפועל של החטיבה.

8 עיתון ערבי. יומון חדש בשפה הערבית, "אלפג'ר אלג'רדי" (השחר החדש), יוצא לאור בישראל. העיתון מופק בנצרת, ויופץ בדוכנים בכל אזורי הארץ. לדברי המו"ל והעורך, לוטפי דיב, העיתון יהיה בעל קו ליברלי ופתוח למאמרים המשקפים את כל הדעות הרווחות במגזר הערבי.

8 גישור בפרשת אקו"ם. עו"ד יורם טורנוביץ יקיים הליך של גישור בין אקו"ם ובין הממונה על ההגבלים העסקיים, דרוד שטרומ, שקבע כי הארגון המייצג אלפי יוצרים פועל כמונוג' פול תוך הסדרים כובלים. בית-הדין להגבלים עסקיים קבע כי ישום החלטת שטרומ יידחה בארבעה חודשים לצורך מתן היתר זמני לפעילותה של אקו"ם, עד שיתברר הערעור שהגישו על החלטת שטרומ.

8 אנסקי פורש תגל"צ. שדר הרדיו הוותיק אלכס אנסקי יוצא לגמלאות מגלי"צה"ל, וימ' שיך לשרד בתחנות הרדיו האזוריות. אנסקי, בן 65, שידר בגלי"צה"ל שורה של תוכניות, ביניהן "שבוע אפס שבוע", שבה הגיש בשעות הבוקר חדשות בטון נינוח, ו"שעה היסטורית" עם פרופ' מיכאל הרסגור.

10 חילופים בטלעד. עוזי פלד, מנכ"ל טלעד, זכיינית ערוץ 2, ומפעילי ערוצי טלוויזיה אחרים, יסיים את תפקידו, ובמקומו תמונה

עו"ד דורית ענבר, לשעבר יו"ר המועצה לשידורי כבלים ולוויין - כך החליט דירק' טוריון החברה. פלד, בן 67, הקים את טלעד לפני שלושים שנה, והיה המנכ"ל שלה מאז.

11 שוחד לא לפרסום. בית-המשפט העליון אסר לפרסם את פרטיה של פרשת שוחד חמורה שבה היה מעורב עובר של אחת התעשיות הבטחוניות בישראל. בכך קיבל בית-המשפט את הערעור של מערכת הביטחון על החלטת שופט בית-המשפט המחוזי, שהתיר ל"הארץ" לפרסם פרטים על העובר שהורשע בשוחד ב-1999, על החברה שבה הועסק ועל המדינה שבה קיבל את השוחד, בהיקף של 1.1 מיליון דולר. מערכת הביטחון טענה כי הפרסום יפגע ביחסי החוץ של ישראל ובייצוא תעשיות הביי-טחון למדינה שבה מדובר.

11 אחראית על הפרסומות. עו"ד גיתית לבנון נכנסה לתפקידה בראשות אגף הפרסומות ברשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו. קודם לכן היתה לבנון מנהלת תחום יצירה ישראלית בשח"ם, איגוד שחקני המסך בישראל.

16 חזעמד לנשיא מועצת העיתונות. שופט בית-המשפט העליון תיאודור אור מוזכר כמועמד אפשרי לתפקיד נשיא מועצת העיתונות. מאז שהנשיא הקודם, פרופ' מרדכי קרמניצר, סיים את כהונתו, התעוררה מחלוקת כנשיאות המועצה לגבי איש התפקיד. בין היתר הוזכרו שמותיהם של פרופ' אמנון רובינשטיין והשר לשעבר דן מרידור כמועמדים לתפקיד.

16 אולמרט ישלם. השר אהוד אולמרט ישלם 10,000 שקל לאחר שבית-משפט השלום בירושלים קיבל באופן חלקי תביעת לשון הרע שהגיש נגדו יוסף כהן, לשעבר עורך המקומון "כל העיר".

20 סופו של "דבר אחר". עורך "ידיעות אחרות" נות" משה ורדי החליט להפסיק את פרסומו של המדור הסאטירי השבועי "דבר אחר", שהופיע ב"מוסף לשבת". המדור החל להתפרסם ב"דבר" לפני 22 שנה, ולפני כעשר שנים עבר ל"ידיעות אחרונות". ורדי הסביר כי המדור זקוק להתרעננות.

הידיעות מחכסמות ברובן על מידע שפורסם באמצעי התקשורת